
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Gazi
1926

ÖĞRETMENLERİN MESLEKİ DEĞER OKURYAZARLIĞINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Fatma Kurt

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EKİM, 2024

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren (12) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Fatma

Soyadı : Kurt

Bölümü : Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri

İmza :

Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Öğretmenlerin Mesleki Değer Okuryazarlığına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi

İngilizce Adı : Examination Of Teachers' Views On Professional Value Literacy

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Fatma Kurt
İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Fatma Kurt tarafından hazırlanan "Öğretmenlerin Mesleki Değer Okuryazarlığına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Şaban Çetin ……
Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Başkan: ...……..
Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: ...……..
Tez Savunma Tarihi: …../…../…….

Bu tezin Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Şaban Çetin
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü **...……..**

Aileme ve Öğrencilerime...

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim süresince ve araştırmamın her aşamasında bana yol gösteren ve inanan, sabrı ve ilgisi ile benden destek ve yardımlarını esirgemeyen, çalışmamın her bölümünde bilgi birikimleriyle ufkumu açan, akademik olarak gelişimime büyük katkı sağlayan saygıdeğer hocam ve danışmanım Sayın Prof. Dr. Şaban ÇETİN'e, araştırma sürecimin başlangıcından itibaren tüm süreçte engin akademik bilgisini, desteğini ve ilgisini esirgemeyen saygıdeğer hocam Sayın Prof. Dr. Filiz ÇETİN'e ve bu süreçte destek olan Ezgi TUFAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim boyunca desteğini ve sevgisini her zaman hissettiğim, bana inanan ve motive eden sevgili aileme ve değerli çalışma arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Fatma Kurt

Ankara, 2024

ÖĞRETMENLERİN MESLEKİ DEĞER OKURYAZARLIĞINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Fatma Kurt

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EKİM, 2024

ÖZ

Mesleklerini iyi icra eden kişiler; ekonomik büyümeden sosyal gelişmeye, yeniliğe yani toplumun gelişmesine katkıda bulunur. Kişilerin meslekleri iyi icra etmesinin yollarından biride mesleki değer okuryazarlığına sahip olmalarıdır. Mesleki değer okuryazarlığı, bireylerin mesleklerine dair sahip oldukları bilgi ve bu bilgiyi mesleki yaşamlarına yansıtma becerisi olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram, bireylerin değişen koşullara uyum sağlayarak kendilerini sürekli olarak geliştirmelerini gerektirir ve el işçiliğinden yüksek vasıflı mesleklere kadar her türlü iş için büyük önem taşır. Ancak öğretmenlerin, toplumda diğer meslek gruplarını yetiştiren bireyler olmaları sebebiyle, mesleki değer okuryazarlıklarının önemi ayrı bir yere sahiptir. Araştırmanın amacı, öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlığına ilişkin görüşlerini ölçen bir ölçek geliştirmek ve bu ölçeği kullanarak farklı demografik değişkenler açısından öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlığı düzeylerini incelemektir. Bu doğrultuda araştırmacı tarafından geliştirilen 40 maddelik ölçek, 300 kişilik bir örneklem grubuna uygulanmış; elde edilen veriler üzerinde AFA, güvenilirlik analizleri ve madde analizleri gerçekleştirilmiştir. Analizlerin ardından ölçek 31 maddeye indirilmiş ve uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2024 yılında İstanbul'un Avrupa Yakası'nda, Fatih ilçesinde görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Bu öğretmenlerden alınan 360 kişilik örneklem üzerinde geliştirilen ölçek uygulanmıştır. Verilerin normal dağılım sergileyip sergilemediğinin belirlenmesi amacıyla Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilks testleri uygulanmış ve verilerin normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir. Bu nedenle analizlerde non-parametrik istatistiksel yöntemler kullanılmıştır. Araştırmanın ilk kısmında, öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlığına ilişkin betimsel istatistikler (minimum, maksimum, ortalama ve standart sapma)

hesaplanmış; ikinci kısımda ise cinsiyet, kıdem, anne ve baba eğitim durumu, eğitime katılma durumu gibi değişkenler açısından anlamlı farklılıklar olup olmadığını incelemek için Mann-Whitney U Testi ve Kruskal-Wallis H Testi kullanılmıştır. Araştırmanın bulguları, öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlık düzeylerinin genel olarak yüksek olduğunu, ancak bu düzeyin cinsiyet, kıdem, branş ve ebeveyn eğitim durumu gibi demografik ve mesleki değişkenlere göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır. Bu bulgular, mesleki değer okuryazarlığının bireylerin kişisel ve mesleki gelişim süreçleriyle daha yakından ilişkili olduğunu ve bu gelişimin demografik özelliklerden bağımsız olarak gerçekleştiğini göstermektedir. Bununla birlikte, değerler eğitimi almanın, öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlığını artırdığı, ancak bu etkinin sınırlı kaldığı tespit edilmiştir. Bu durum, hizmet içi eğitim programlarının öğretmenlerin mesleki değerlerini geliştirme potansiyeline sahip olduğunu, ancak bu programların daha etkili ve sürdürülebilir hale getirilmesi gerektiğini işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler : Meslek, Okuryazarlık, Değer
Sayfa Adedi : xvii + 112
Danışman : Prof. Dr. Şaban Çetin

EXAMINATION OF TEACHERS' VIEWS ON PROFESSIONAL VALUE LITERACY

(Master Thesis)

Fatma Kurt

GAZI UNIVERSITY

INSTITUTE OF EDUCATIONAL SCIENCES

OCTOBER, 2024

ABSTRACT

People who perform their professions well contribute to economic growth, social development, innovation, and the development of society. One of the ways for people to perform their professions well is to have professional value literacy. Professional value literacy is defined as the knowledge individuals possess about their profession and their ability to apply this knowledge in their professional lives. This concept necessitates continuous self-improvement and adaptation to changing circumstances, making it essential for all types of work, from manual labor to highly skilled professions. However, the importance of professional value literacy is particularly pronounced for teachers, as they are responsible for educating individuals in all other professions. The aim of this research is to develop a scale to measure teachers' perspectives on professional value literacy and to analyze teachers' levels of professional value literacy in relation to various demographic variables. To this end, a 40-item scale was developed by the researcher and administered to a sample group of 300 individuals. The data obtained were analyzed using exploratory factor analysis (EFA), reliability analyses, and item analyses. Following these analyses, the scale was refined to 31 items and prepared for implementation. The research was conducted using the survey model, one of the quantitative research methods. The study group consisted of teachers working in the Fatih district of Istanbul's European side in 2024. The refined scale was administered to a sample of 360 teachers. The Kolmogorov-Smirnov and Shapiro-Wilks tests were used to determine whether the data followed a normal distribution, and it was found that the data did not exhibit normal distribution. Consequently, non-parametric statistical methods were employed in the analyses. In the first part of the research, descriptive statistics (minimum, maximum, mean, and standard deviation) regarding teachers' professional value literacy were calculated. In the second part, the Mann-Whitney U Test and Kruskal-Wallis H Test were used to examine whether teachers' professional value

literacy differed significantly according to variables such as gender, seniority, parental education levels, and participation in professional development. The findings of the research indicate that teachers generally have a high level of professional value literacy, but this level does not significantly differ according to demographic and professional variables such as gender, seniority, field of specialization, or parental education levels. These findings suggest that professional value literacy is more closely related to individuals' personal and professional development processes and that this development occurs independently of demographic characteristics. Additionally, it was found that participation in value training programs enhances teachers' professional value literacy, but the effect is limited. This indicates that while in-service training programs have the potential to develop teachers' professional values, these programs need to be made more effective and sustainable.

Keywords : Profession, Literacy, Value
Page count : xvii + 112
Supervisor : Prof. Dr. Şaban Çetin

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU.....İ

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI ..... İİ

JÜRİ ONAY SAYFASI.....İİİ

TEŞEKKÜR V

ÖZ .....Vİ

ABSTRACT.....Vİİİ

İÇİNDEKİLER X

TABLOLAR LİSTESİ.....XİV

ŞEKİLLER LİSTESİ.....XVİ

KISALTMALAR LİSTESİ .....XVİİ

BÖLÜM I..... 1

GİRİŞ..... 1

1.1. Problem Durumu..... 1

1.2. Araştırmanın Amacı..... 6

1.3. Araştırmanın Önemi 6

1.4. Varsayımlar 7

1.5. Sınırlılıklar..... 8

1.6. Tanımlar 8

BÖLÜM II 9

KURAMSAL ÇERÇEVE 9

2.1. Meslek 9

2.1.1. Meslek ve Ekonomik Kalkınma 9

2.1.2. Sosyal Gelişim 10

2.1.3. Yenilik ve Üreticilik 10

2.1.4. Meslek ve Sosyal Hareketlilik 10

2.2. Değer Kavramı 11

2.2.1. Değerlerin Özellikleri 14

2.2.2. Değerlerin Diğer Bilimlerle İlişkisi 15

2.2.3. Değerlerin Önemi 20

2.3. Okuryazarlık 25

2.4. Mesleki Değer Okuryazarlığı 28

2.4. Öğretmenlik Mesleği 29

2.4.1. Öğretmenlerin Mesleki Değerleri 32

2.4.2. Öğretmenlerin Mesleki Değer Okuryazarlığı 36

BÖLÜM III 38

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 38

3.1.OKURYAZARLIKLA İLGİLİ ÇALIŞMALAR 44

BÖLÜM IV 49

YÖNTEM 49

4.1. Araştırmanın Modeli 49

4.2. Evren-Örneklem 50

4.3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Analizi 51

4.3.1. Kişisel Bilgi Formu 51

4.3.2 Öğretmenlerin Mesleki Değer Okuryazarlığı Ölçeği Geliştirme Aşamaları 51

4.4. Verilerin Toplanması 58

4.5. Verilerin Analizi 58

BÖLÜM V 61

BULGULAR VE YORUM 61

5.1. Birinci Araştırma Sorusu "Öğretmenlerin Mesleki Okuryazarlık Düzeyi Nedir?" E İlişkin Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar 61

5.2. İkinci Araştırma Sorusu Olan "Öğretmenlerin Mesleki Okuryazarlık Düzeylerini; Cinsiyet, Kıdem, Branş, Anne-Baba Eğitim Düzeyi ve Değer Eğitimi Konusunda Seminer, Hizmet İçi Eğitim vb. Katılımı Değişkenlerine Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte Midir? E İlişkin Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar 62

5.2.1. Cinsiyete göre 63

5.2.2. Kıdeme Göre 65

5.2.3. Anne-Baba Eğitim Durumuna Göre 67

5.2.4. Branşa Göre 74

5.2.5. Değer Eğitimine Katılımına Göre 77

BÖLÜM VI 80

SONUÇ VE ÖNERİLER 80

6.1. Sonuç 80

6.2. Öğretmenlerin Mesleki Okuryazarlık Düzeyi 80

6.2.1. Kıdeme göre 82

6.2.2. Cinsiyete Göre 83

6.2.3. Anne – Baba Eğitim Durumuna Göre 84

6.2.4. Branşlara Göre 85

6.2.5. Değerler Eğitimine Göre 86

6.3. Bulguların Özeti 88

6.4. Öneriler 89

6.4.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler 89

6.4.2. Araştırmaya Yönelik Öneriler 90

EKLER 104

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1 *KMO ve Bartlett Küresellik Testi Sonuçları*……..53

Tablo 2 *Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları*……..54

Tablo 3 *Alt-Üst Grup Karşılaştırma ve Güvenirlik Analizi Sonuçları*..... 56

Tablo 4 *Demografik Bilgilere İlişkin Analizler* 59

Tablo 5 *Öğretmenlerin Mesleki Değer Okuryazarlığı Ölçeğinden Elde Edilen Puanlara Ait Betimsel Değerler* 61

Tablo 6 *Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Kolmogorov-Smirnov ve Shaprio-Wilk Normallik Testleri Sonuçları*..... 63

Tablo 7 *Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin ÖMDOÖ' dan Aldıkları Puanların Cinsiyetlere Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları*..... 64

Tablo 8 *Öğretmenlerin Kıdeme Göre Kolmogorov-Smirnov ve Shaprio-Wilk Normallik Testleri Testi Sonuçları* 65

Tablo 9 *Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin ÖMDOÖ' dan Aldıkları Puanların Kıdeme Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları* 66

Tablo 10 *Öğretmenlerin Anne Eğitim Durumuna Göre Kolmogorov-Smirnov ve Shaprio-Wilk Normallik Testleri Sonuçları* 68

Tablo 11 *Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin ÖMDOÖ' dan Aldıkları Puanların Anne Eğitim Durumuna Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları* 69

Tablo 12 *Öğretmenlerin Baba Eğitim Durumuna Göre Kolmogorov-Smirnov ve Shaprio-Wilk Normallik Testleri Sonuçları* 71

Tablo 13 *Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin ÖMDOÖ' dan Aldıkları Puanların Baba Eğitim Durumuna Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları* 72

Tablo 14 *Öğretmenlerin Branşa Göre Kolmogorov-Smirnov ve Shaprio-Wilk Normallik Testleri Sonuçları* 74

Tablo 15 *Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin ÖMDOÖ' dan Aldıkları Puanların Branşa Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları* 75

Tablo 16 *Öğretmenlerin Eğitim Katılım Durumuna Göre Kolmogorov-Smirnov ve Shaprio-Wilk Normallik Testleri Sonuçları* 78

Tablo 17 *Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin ÖMDOÖ' dan Aldıkları Puanların Eğitim Katılım Durumuna Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları*..... 78

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4. 1 Yamaç Birikim Grafiği 55

KISALTMALAR LİSTESİ

MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
AFA	Açımlayıcı Faktör Analizi
YÖK	Yüksek Öğretim Kurumu
KMO	KaiserMeyer-Olkin
ÖMDOÖ	Öğretmenlerin Mesleki Değer Okuryazarlık Ölçeği

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın problemi, amaç, alt amaçlar, varsayımlar, sınırlılıklar ve araştırmanın önemine yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Meslekler, belirli bir beceri veya uzmanlık alanına dayalı olarak gerçekleştirilen çalışmaları ifade eder. Her mesleğin toplumda özgün bir rolü bulunur ve bu roller, toplumun işleyişini sağlamak için bir araya gelir. Bu nedenle, meslekler hayatımızda büyük bir öneme sahiptir; çünkü toplumun düzenli ve verimli bir şekilde işlemesine katkıda bulunurlar. Mesleklerini iyi icra eden kişiler; ekonomik büyümeden sosyal gelişmeye, yeniliğe yani toplumun gelişmesine katkıda bulunur. Kişilerin meslekleri iyi icra etmesinin yollarından biride mesleki değer okuryazarlığına sahip olmalarıdır. Mesleki değer kavramını daha iyi anlamakta değer kavramını iyi anlamaktan geçer.

Değer kavramına yönelik birçok bilimsel çalışma ve araştırma yapılmış olsa da, çeşitli disiplinler tarafından ele alınması sebebiyle değerin tam olarak neyi kapsadığı konusunda bir fikir birliğine varılamamıştır. Bu durum, değerin farklı anlamlar kazanmasına yol açmıştır (Ulusoy & Dilmaç, 2018). Bazı araştırmacılar, değerleri bireylerin özelliklerini, isteklerini, niyetlerini ve davranışlarını kabul edilebilir veya kabul edilemez, değerli ya da değersiz olarak değerlendirmek amacıyla kullanılan yargılar olarak tanımlamaktadır. Ayrıca, bu yargıların öneminin zamanla ve bireyler arasında değişkenlik gösterebileceğini ifade etmektedirler (Dilmaç, 1999; Schwartz, 1992).

Schwartz (2012), birçok teorisyenin çalışmalarını kapsayacak şekilde geliştirdiği değer teorisinde, altı temel özellikten oluşan bir değer anlayışını tanımlar:

1. Değerler, duygu ve hislerle yakından ilişkili inançlardır.

2. Değerler, bireyleri eylemleri için motive eden cazip hedeflerdir.

3. Değerler, belirli olayların ve durumların ötesine geçer ve her yerde var olabilir.

4. Değerler, neyin iyi neyin kötü, neyin doğru neyin yanlış olduğu konusunda standartlar sağlar.

5. Değerler, insanların onlara atfettiği öneme göre hiyerarşik olarak sıralanır.

6. Bir eylemi gerçekleştirirken birden fazla değer söz konusuysa, bu değerler önem derecesine göre eylemi yönlendirir (akt. Tufan Karayel, 2024).

Değer kavramı, birçok farklı disiplinin dikkatini çekmiştir. Sosyoloji, psikoloji, felsefe, sağlık, eğitim bilimleri ve iktisat gibi çeşitli alanlar, etkileşimde oldukları ilkeler, her bir disiplinin kendine özgü yaklaşımları veya her bir disiplinin öncelikleri doğrultusunda değer kavramına farklı manalar yüklemektedir. Ancak, değer kavramı, insan davranışıyla ilgili tüm disiplinlerin farklı görünen çıkarımlarını biraraya getirebilecek bir özellik taşımaktadır (Şahin, 2022). Değer kavramı hayatımızda yer alan eylemlerin her aşamasında bulunmakta; bizim seçimlerimizi, yaşam şeklimizi ve birbirimizle olan etkileşimimizi de etkilemektedir. Özmete (2007), değerlerin günlük hayatta yer alan etkinliklerimizle birlikte mesleki çalışmalarımızı etkileyen ilkeler olduğuna dikkat çekmektedir.

Mesleki değerler, bireylerin mesleki davranışlarına yönelik, genellikle belirli bir meslek grubunun mensubları tarafından paylaşılan değerlerdir (Singhapakdi ve Vitell 1993). McCutcheon (1998) ise mesleki değerleri, bir meslek grubunun her bir paydaşı tarafından uyulması gereken, ahlaki açıdan kabul edilebilir davranışlar ve çalışma standartları olarak tanımlamıştır. İçselleştirilen mesleki değerler, bireyin uygulama sürecindeki davranışlarına rehberlik eder. Bu yüzden mesleki değerler, bir kurum veya kuruluşun başarısının ve ilerlemesinin kilit noktası olarak görülmüştür. Eğer kişi kendi mesleğine ait değerleri kavrarsa mesleğini yerine getirirken nasıl davranacağı, bir karar vermesi gerektiğinde hangi şartları göz önünde bulundurması gerekeceği ve yaptığı işte en üst düzey verim alabilmesi için hangi yolları izleyeceği konusunda farkındalığı yüksek olur. Farkındalığı yüksek çalışanlar sayesinde yapılan işten alınan verim ve hizmet maksimum seviyeye çıkar. Bunun için meslek sahibi insanlardan da kendi mesleklere ait olan değerleri içselleştirmeleri ve buna

uygun olarak mesleklerini ifa etmeleri beklenir. Bu durum da mesleki değer okuryazarlığının sağlanmasıyla gerçekleşir.

Okuryazarlık, on dokuzuncu yüzyıla kadar okuma ve yazma becerilerini gerçekleştirme, yazılı sembolleri kullanma ve bu sembollerin anlamlarını çözme olarak tanımlanmıştır. Ancak, on dokuzuncu yüzyılın sonlarından itibaren bu tanıma ek olarak, belirli bir alanda bilgi sahibi olma ve eğitimli olma gerekliliği de vurgulanmaya başlanmıştır (UNESCO, 2006). Zamanla okuryazarlık kavramının kapsamı genişlemiş, özellikle yirminci yüzyılın ortalarından itibaren kavramın uygulama alanları ve stratejileri üzerinde durulmuştur (Fransman, 2005). Okuma yazma bilen birey ile okuryazar bireyin sahip olduğu yetkinlikler farklılık göstermektedir. Okuryazarlık yalnızca okuma ve yazma becerilerini değil, aynı zamanda zihinsel becerileri, sayısal yetkinlikleri ve teknolojiyle birlikte gelen bilgi ve becerilere sahip olmayı da içermektedir (Güneş, 1997).Toplumun ihtiyaçlarının değişimi, teknolojinin ilerlemesi, kişilerin bilgiye ulaşma şeklinin ve farklı yorumlama becerilerinin gelişmesi de bu durumda etkili olmuştur.

Okuryazarlık süreci hayat boyu öğrenmeyi gerektirir. Okuryazar bir birey, kazandığı öğretileri hayatında uygulayabilir. Problemlerini çözüme kavuşturmak için bu öğretilere başvurur. Okuryazarlık kişilerin hayatlarını iyi yönde etkiler ve hayatlarında fark edilebilir bir değişiklik meydana getirir (Yılmaz,1989). Çeşitli iletişim teknolojilerini kullanarak problem çözme süreçlerini destekler, farklı bireylerle iletişim kurarlar ve gelişimsel süreçler hakkında haberdar olacak şekilde farklı yöntemler kullanmaktadırlar (Bruce, 1995 akt.). Mesleki değer okuryazarlığı da bireylerin mesleklerinin değerlerinin ne olduğu bilgisine sahip olarak onları iş hayatlarını yansıtmalarını ve değişen durumlara göre gerekli eğitimleri alıp kendilerini yenilemelerini ifade etmektedir. Mesleki değer okuryazarlığı toplumun refahı için önemlidir. Çünkü toplumsal hayatta önemli bir dinamik olan meslekler eğer doğru şekilde yerine getirilirse, toplumsal refah, eğitim ve bireylerin hayat kalitesi artar. Bu da toplumların dünya üzerinde etkin hale gelmesini sağlar. Mesleklerin gerekliliklerinin doğru bir şekilde yerine getirilmesi direkt mesleki değer okuryazarlılığı ile bağlantılıdır.

Mesleki değer okuryazarlık, el işçiliğinden özel eğitim gerektiren yüksek vasıflı işlere kadar her türlü iş için önemli ve gereklidir. Fakat bir meslek var ki ondaki mesleki okuryazarlığın kıymeti diğerlerinden ayrılır. Çünkü öğretmenlik, mesleklerin mesleği olarak nitelendirilmeyi hak eden bir meslektir (Işık, Çiltaş ve Baş, 2010). Başka bir değişle bütün meslek grubuna ait bireyler öğretmenler tarafından yetiştirilir.

Öğretmenlik mesleği, insanlık tarihinin her döneminde kritik bir rol oynamış ve toplumlar tarafından büyük bir saygıyla karşılanmıştır. Tarih boyunca düşünürler, öğretmenlerin bu önemli işlevine vurgu yapmış ve onlara özel bir değer atfetmişlerdir. Eflatun, dünyada barışı tesis edebilecek kişilerin öğretmenler olduğunu belirtirken, Diyojen, öğretmenlikten daha onurlu bir meslek bulunmadığını ifade etmiştir.

Farabi, erdemli bir toplum inşa etmenin yolunun eğitimden geçtiğini savunmuş; İbni Sina ise eğitimin bir uzmanlık alanı olduğunu ve herkesin öğretmenlik yapamayacağını vurgulamıştır. Bu görüşler, öğretmenlik mesleğinin toplumsal hayattaki önemine dikkat çekmiştir. İbni Sina'nın görüşleri, öğretmenlerin diğer mesleklerden ayrı ve özel bir eğitim sürecinden geçmesi gerektiği fikrinin tarihsel süreçte daha fazla kabul görmesini sağlamıştır (MEB, 2017). Bu anlayış, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda öğretmenliğin bir ihtisas mesleği olarak tanımlanmasıyla eğitim sistemimizde de benimsenmiştir.

Öğretmenler, toplum üzerinde önemli bir etki yaratma gücüne sahiptir. Öğretmenler, öğrencilerin zihinlerini şekillendirmekten, onlara öğrenme sevgisini aşılamaktan ve hayatta başarılı olmak için gerekli bilgi ve becerileri geliştirmelerine yardımcı olmaktan sorumludur. Ayrıca öğretmenler, öğrencilere en iyi kendileri olmaları için ilham vererek, eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerini teşvik ederek ve sınıfta bir topluluk ve işbirliği duygusunu teşvik ederek rol model olarak hizmet ederler. Öğretmenler olmadan toplumumuz gelişmek için gerekli bilgi, beceri ve değerlerden yoksun kalırdı.

Öğretmenlerin eğitim sürecindeki görevlerini ve rollerini başarıyla yerine getirebilmeleri, yalnızca mesleki bilgi ve becerilere sahip olmalarına değil, aynı zamanda öğretmenlik mesleğine uygun davranışlar sergilemelerine de bağlıdır. Bu davranışların temelinde, öğretmenlik mesleğine özgü mesleki değerler yer alır. Öğretmenlik mesleği açısından düşünüldüğünde ise mesleki değerler, öğretmenlerin öğretimi planlama, düzenleme, uygulama; öğrencilerin öğrenmelerini sağlama ve sürdürme; sınıf içi disiplini sağlama; kendini geliştirme gibi mesleki görevlerini ve sorumluluklarını yerine getirirken düşüncelerine, duygularına ve davranışlarına rehberlik eden ölçütler ya da standartlar olarak ele alınabilir (Çetin, 2018). Öğretmenler, bu değerleri davranışlarına yansıtarak hem mesleki standartlara uygun hareket ederler hem de öğrencilerine model olurlar.

Mesleki değerler öğretmenlere ne yapması konusunda rehberlik ederken, meslekte kabul edilemez olan ve desteklenmeyen davranışların ne olduğu konusunda rehberlik etmesi gerekir. Öğretmenlerin sahip olması gereken mesleki değerlerin ne olduğu konusunda çalışmalar yapılmıştır. Öğretmenlerin sahip olması gereken mesleki değerler çok geniş bir

çerçevede ele alınsa da bu değerlerden ‘’farklılıklara saygı’’, ‘’kişisel ve toplumsal sorumluluk’’, ‘’şiddete karşı olma’’ ve ‘’işbirliğine açık olma’’ gibi değerler ön plana çıkmaktadır (Koziokoğlu ve Bekler, 2019). Nitelikli Öğretmen Statüsü (QTS) tarafından öğretmenlerin mesleki değerleri ise şu şekilde belirtilmiştir (Arthur, Davison ve Lewis, 2005):

• Öğretmenler, tüm öğrencilerden yüksek beklentilere sahiptir; öğrencilerin sosyal, kültürel, dilsel, dini ve etnik kökenlerine saygı duyarlar ve onların eğitim başarılarını artırmaya çalışırlar.

• Öğrencilere saygılı ve özenli bir şekilde davranır, gelişimleri ile yakından ilgilenirler.

• Öğrencilerin öğrenmedeki rollerini, haklarını, sorumluluklarını ve ilgi alanlarını tanıyarak, ebeveynlerle etkili bir şekilde iletişim kurarlar.

• Okulların kurumsal yaşamına katkıda bulunur ve sorumluluğu paylaşırlar.

• Meslektaşlarının öğretme ve öğrenmeye yaptığı katkıyı anlarlar.

• Kendi öğretimlerini ve meslektaşlarının etkili uygulamalarını değerlendirerek kendilerini geliştirebilirler. Motive olmuşlardır ve mesleki gelişimleri için sorumluluk alabilirler.

• Öğretmenler, sorumluluklarıyla ilgili yasal çerçevelerin farkındadır ve bu çerçevede çalışırlar.

Öğretmenler, mesleki değer okuryazarlığı sayesinde bahsedilen değerlerin bilgisine sahip olarak onları iş hayatına yansıtırlar ve bu konuda kendilerini yenileyerek gerekli eğitimleri alırlar. Öğretmenlerin mesleki değerler okuryazarlığı, öğretmenlerin mesleki faaliyetlerini yürütürken rehberlik eden ilkeleri, değerleri ve standartları tanıma, anlama ve bu değerleri mesleki uygulamalarında etkin bir şekilde kullanabilme yeterliliğini ifade eder. Bu okuryazarlık, öğretmenlerin öğretim süreçlerini planlama, organize etme ve uygulama; öğrencilerin öğrenme süreçlerini destekleme ve sürdürme; sınıf yönetimini sağlama gibi temel mesleki görevleri ile meslektaşları ve toplumla kurdukları ilişkilerde mesleki değer ilkeleri doğrultusunda hareket etmelerini zorunlu kılar. Aynı zamanda, bu süreçte öğretmenlerin mesleki sorumluluklarının farkında olarak, bu değerlere dayalı sürekli bir kendini geliştirme süreci içinde olmalarını gerektirir.

Sonuç olarak; bu değerler, öğretmenlerin mesleklerine olan bağlılıklarını, eğitim süreçlerine yönelik yaklaşımlarını, meslektaşları ve öğrencilerle olan ilişkilerini belirler. Öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlığı, hem bireysel mesleki kimliklerini hem de kurumsal düzeyde

eğitim sisteminin genel yapısını etkileyen unsurlar ortaya çıkmaktadır. Eğitim sistemi de bir ülkenin bütün sistemlerini etkilemektedir. Dolayısıyla, öğretmenlerin mesleki değerlerinin dikkatle incelenmesi ve desteklenmesi, eğitimde sürdürülebilir bir kalite ve değer normların korunması açısından büyük önem arz etmektedir. Eğitim politikalarının ve öğretmen yetiştirme programlarının, öğretmenlerin bu değerleri geliştirmelerine ve uygulamalarına olanak tanıyacak şekilde yapılandırılması, eğitim sisteminin genel başarısını artıracaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı öğretmenlerin Bu araştırmanın temel amacı öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlığını dair görüşlerinin belirlenmesi için bir ölçek geliştirildi ve öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlığı bu ölçek yardımıyla incelenmiştir. Belirlenen temel amaç çerçevesinde, aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır;

1.Öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlık bilgi düzeyleri nasıldır?

2.Öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlık düzeyleri;

- Cinsiyetlerine,
- Kıdemlerine,
- Anne baba eğitim düzeyi
- Branşlarına göre
- Değer eğitimi alıp almadığına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Değerlerden uzaklaştırılmış ve değerleri içermeyen bir eğitim olamayacağından, "Neyin doğru? Neyin yanlış ve Neyin öğretmede öncelikli ve önemli olduğunu vurgulamada eğitimcilere yol gösterecek ilkelerin olması gerekmektedir. Bu sebeple de okul yöneticileri ve öğretmenlerin mesleki değerleri ile ilgili çalışmaların yapılması gereklidir (Akbaba-Altun, 2003). Türkiye'de öğretmenlerin sahip olması gereken değerler ve mesleki değerler üzerine yapılan çalışmalarda, genel olarak öğretmenlerin değer sistemleri ya da sahip olması gereken değerler, öğretmenlerin değer sistemlerine yönelik algıları, mesleki değerlere ilişkin görüşlerinin ve tutumlarının belirlenmesi gibi konuların incelendiği görülmektedir (Koziokoğlu ve Bekler, 2019). Bu çalışmalarda genellikle "Schwartz Değer listesi", "Lussier'in değerler ölçeği", "Rokeach'un değerler listesi", "Güngör (1998) tarafından geliştirilen Değerler, Suç Anlayışı ve Ahlaki Hüküm Ölçeği", "Sezgin (2006) tarafından geliştirilen Değer Sıralama Ölçeği" ve "Taşdan (2008) tarafından geliştirilen Bireysel

Değerler Listesi" kullanılarak öğretmenlerin değer tercihlerinin belirlendiği Selvi (2007) tarafından geliştirilen Sınıf Öğretmenlerine Yönelik Demokratik Değerler Ölçeği kullanılarak öğretmenlerin demokratik değer düzeylerinin belirlendiği görülmüştür(Tunca, 2012). Buna ek olarak da Tunca (2012) İlköğretim öğretmenlerine yönelik mesleki değerler ölçeği, Çelik ve Üstüner (2017) geliştirilen Ortaöğretim Öğretmenleri İçin Mesleki Değerler Ölçeği de çalışmalar da kullanılmıştır.

Yükseköğretim Kurulu (YÖK, 2024) veri tabanında okuryazarlık alanında kayıtlı 994 çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalardan 249 tanesi öğretmen ya da öğretmen adaylarıyla gerçekleştirilmiştir. Ayrıca bunların 807 tanesini 2019 yılından itibaren gerçekleştirilen çalışmalar oluşturmaktadır. Okuryazarlık türlerinde ise bilgi okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, görsel okuryazarlık, çevre okuryazarlığı, politik okuryazarlık ve kültürel okuryazarlık en sık görülen okuryazarlık türleridir (Uzun ve Çelik, 2020) . Bununla birlikte mesleki okuryazarlık ve öğretmenlik mesleki değer okuryazarlığı konusuna rastlanmamıştır. Yurt dışında ise sadece Christidis ve arkadaşları tarafından 2024 yılında "İsveç yükseköğreniminde ve diş hekimliği ve hemşirelik mesleğinde kişisel olarak bildirilen akademik okuryazarlık, mesleki okuryazarlık ve mesleki bilgi" adlı çalışmada mesleki okuryazarlık kavramına yer verilmiştir. Yurtdışında da öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlığına dair bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın alan yazındaki eksikliğin giderilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Yapılacak bu çalışmayla literatüre sadece değer konusu alanında değil okuryazarlık konusunda da yeni bir bakış açısı kazandırılması ve yeni bir ölçek türü kazandırılması beklenmektedir. Ayrıca öğretmenlerin, mesleki değerler konusunda sahip oldukları bilgi düzeyleri, ne ölçüde uygulamaya geçirdiklerini, bu konudaki değer çalışmaları eğitimin etkisine bütüncül bir bakış açışıyla bakıp bu alanlarda da bir farkındalık oluşturup öğretmenlere verilecek hizmet içi eğitim ihtiyacına katkıda bulunması beklenmektedir. Üniversitelerde öğretmen yetiştiren bölümlerin mesleki değer konusunu içeren müfredatlarının geliştirilmesi ile ilgili çalışmalara bu araştırma sonuçları katkı sunabilir. Öğretmenlerin mevcut yeterliliklerinin, eğitim programlarında öngörülen değerleri kazandırma konusunda ne kadar uygun olduğuna ilişkin ipuçları sunması açısından bu tür çalışmalar büyük önem taşımaktadır.

1.4. Varsayımlar

Araştırmanın varsayımları şu şekildedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin veri toplama araçlarındaki soruları samimi cevaplar verdikleri varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma; Milli Eğitim Bakanlığına (MEB) bağlı İstanbul Avrupa Yakasında bulunan Fatih ilçesinden random olarak belirlenecek okullar ve bu okullarda görevli öğretmenlerle sınırlandırılmıştır.

1.6. Tanımlar

Bu çalışmada kullanılan bazı kavramlar aşağıda tanımlanmıştır.

Mesleki değer: İnsanlar ömürlerinin yaklaşık üçte birini kapsayan mesleki faaliyetlerden doyum alır/bekler ve meslek faaliyetlerinin sonunda alınan/beklenen doyum genellikle " meslek değeri" olarak adlandırılır (MEB).

Öğretmenlik Mesleği: "Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir (MEB, 2019).

Okuryazarlık: Okuma ve yazma faaliyetinin eşliğinde kişinin yaşadığı hayatı ve bu hayat içinde nesne ve olayları algılayışı, anlaması ve sosyal hayatındaki bütün ilişkilere bir anlam yüklemesi ile ilgili bir kavramdır (Aşıcı, 2009).

Mesleki Değer Okuryazarlığı: Öğretmenlerin mesleki faaliyetlerini yürütürken rehberlik eden ilkeleri, değerleri ve standartları tanıma, anlama ve bu değerleri mesleki uygulamalarında etkin bir şekilde kullanabilme yeterliliğini ifade eder.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Meslek

Bir toplumun gelişmesini ve şekillenmesini sağlayan çeşitli dinamikler vardır. Her bir dinamiğin topluma olan katkısı birbirinden eşsizdir. Bu eşsiz dinamiklerden biri de mesleklerdir. Çünkü meslekler; üyelerine toplum içindeki konumlarının bilincini aktaran, nasıl ve hangi değer ölçütlerine göre davranacaklarını biçimsel ya da biçimsel olmayan toplumsal mekanizmalar aracılığıyla aşılayan, birlik duygusunu ve varlığını temsili kuruluşlar vasıtasıyla koruyan ve pekiştiren topluluk; ekonomik, teknik ve toplumsal nitelikte birliktir (Karasu, 2001). Mesleklerin toplumun kültürel yapısından ekonomik yapısına sosyolojik boyut gibi farklı alanlara katkıları mevcut. Farklı bir şekilde ifade edecek olursak doktorlardan mühendislere, öğretmenlerden sanatçılara kadar her mesleğin toplumun iyileştirilmesine yönelik benzersiz bir katkısı vardır. Meslekler, modern uygarlığın temel yapıtaşlarını oluşturur. Meslek ve toplum birbiriyle yakın ilişki içindedir ve her meslek toplumda farklı bir amaca hizmet eder. Meslekler, ekonomik büyümeye, sosyal gelişmeye, yeniliğe ve yaratıcılığa, sosyal hareketliliğe katkıda bulunur.

2.1.1. Meslek ve Ekonomik Kalkınma

Meslek, ekonomik kalkınmanın kritik itici güçlerinden biridir. Ekonomik kalkınma, insanların yaşam düzeylerini, özgüvenlerini, özgürlüğünü arttıran ve tüm insanların yaşamları ile yeteneklerinin kalitesini geliştiren bir süreçtir (Todaro ve Smith, 2011). Başka bir ifadeyle ekonomik kalkınma, ekonomik büyümenin yanı sıra sosyal ve siyasal alanda gelişmeyle birlikte toplumsal refah artışını kapsamaktadır (Pınar, 2012). İnsanlar da refah düzeyi artan ülkelerde kültürel, sportif ve daha birçok alanda insanlar daha fazla vakit

geçirme şansı bulur. Bu durum insanların hem kendilerini keşfetmelerini hem de topluma güzel katkılarda bulunmalarını sağlar. Meslekler sayesinde insanlar gelir sağlar ve genel üretkenliğe katkıda bulunur.

2.1.2. Sosyal Gelişim

Meslekler sadece kişiler için önemli olmayıp aynı zamanda toplum için de aynı derecede önemlidir. Bir toplumu oluşturan kişiler, yaptıkları işlerinde başarılı olmazlar, mesleki bilgi ve becerilerini geliştirmezler ve bunları yeni nesillere aktarmazlar ise, o toplumun hayat seviyesi düşük olur ve toplumda az bir sosyal gelişme olur (Durmuş, 1996). Doktor, öğretmen, psikolog gibi birçok meslek toplumun refahından sorumludur.

2.1.3. Yenilik ve Üreticilik

Meslek aynı zamanda yenilik ve üreticilikten de sorumludur. Mühendislik, mimarlık ve sanat gibi meslekler, üreticiliğin ve yeniliğin sınırlarını zorlamaktan sorumludur. Mesleki bilgi, beceri ve deneyimlerini, toplumun ortak çıkarları; evrensel insani kazanımların ve kültürel mirasın korunması ve insan refahının gelişimi için kullanırlar. Ülkenin teknoloji ve mühendislik yeteneğinin yükselmesi için, teknolojinin, teknolojinin uygun kullanımının ve potansiyel sonuçlarının toplum tarafından anlaşılması için çaba gösterirler. (Elektrik mühendisleri odası, y.t)

2.1.4. Meslek ve Sosyal Hareketlilik

Köyden kente göç, meslek yapısındaki ve eğitim oranındaki değişmeler ve genel olarak kurumsal yapı değişmeleri, sosyal hareketliliği etkileyen unsurlardır (Korkmaz, 2005). Meslek, sosyal hareketlilikte de önemli bir faktördür. Bireyin eğitim, öğretim ve iş fırsatlarına erişimini belirler ve bu da ekonomik ve sosyal statüsünü etkiler. Toplumlarda yaşanan bu hareketlilik kültür aktarımını ve paylaşmayı da hızlandırır. Toplumdaki bireylerin birbirlerine kaynaşmasını da sağlayarak toplumdaki birlik ve beraberliğe katkıda bulunur.

Meslek ve toplum birbiriyle yakın ilişki içindedir ve her meslek toplumda farklı bir amaca hizmet eder. Meslek aynı zamanda kişiler için topluma hizmet ederken geçimini sağlamanın bir yoludur. Bunlarla birlikte meslekler, topluma hizmet ederken kişilerin toplum içinde var olan konumlarını da belirlerler ve kimliğinin şekillenmesine de katkı sağlar. Çünkü meslek kişinin kimliğinin en önemli kaynağı olup, onun etraftan saygı görmesine, başkaları ile

iletişime geçmesine, toplumda bir yer edinmesine ve işe yaradığı duygusunu hissetmesine imkân veren bir etkinlik alanıdır (Kuzgun 2000). Birey, mesleği sayesinde aynı zamanda psikolojik rahatlık ve sosyal ilişkiler bakımından da kendini daha iyi hisseder. Meslek sayesinde birey, bağlılık ve aidiyet duygusu da yaşamaktadır. Birçok özelliği içerisinde barındırmasıyla birlikte bireylere ve topluma sağladığı katkılardan dolayı başta sosyologlar olmak üzere yıllarca pek çok bilim adamı meslek kavramını ve mesleğin özelliklerini betimlemeye çalışmıştır. 1900'lü yılların başından beri bu konuda pek çok makale yazılmıştır (Karadağ, 2002). Günümüzde de meslekler konusunda hala çalışmalar devam etmektedir.

İşin doğası gelişmeye devam ettikçe meslek imkânları da değişecek ve bireylerin uyum sağlamasını ve yeni beceriler edinmesini gerektirecektir. Bireyler ve topluluklar, mesleğin önemini anlayarak, çalışmanın geleceğine daha iyi hazırlanabilirler ve ekonomik ve sosyal refahı sağlar.

Mesleğin önemini de anlamanın en etkin yollarından biri mesleki değerleri iyi anlamak ve uygulamaktır. Mesleki değerleri daha iyi kavramanın yolu değer kavramını iyi algılamaktan geçmektedir.

2.2. Değer Kavramı

İnsan, sosyal bir varlık olarak doğduğu andan itibaren çevresiyle sürekli bir etkileşim içerisindedir. Bu etkileşimler sonucu, bireyin yaşamı boyunca karşılaştığı durumlara verdiği tepkilerdeki değişkenlikler ve varlıklara atfettiği anlamlar, "değer" kavramının oluşumunda belirleyici bir rol oynamaktadır (Ayyıldız ve Aktürk, 2022). Znaniecki tarafından sosyal bilimlerde ilk kez kullanılan değer kavramı, literatürde pek çok farklı şekilde tanımlanmaktadır (Yılmaz, 2006). Püsküllüoğlu (2003), değeri bir toplum, zümre veya birey için önem arz eden nesne veya olay olarak tanımlamaktadır. Latince kökenli "valere" kelimesinden türeyen değer kavramı, "kıymetli olmak" veya "güçlü olmak" anlamlarını içermektedir (Sabuncuoğlu, 1998; Atay, 2003; Özensel, 2003). Osmanlıca metinlerde değerin karşılığı olarak en iyi kelime "kıymet" olarak görülür ve bu kelime, değer, bedel, paha, eder, şeref, onur ve itibar anlamlarına gelir (Develioğlu, 1993). Türk Dil Kurumu (2023), değeri "bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık" olarak tanımlar. İngilizce sözlüklerde ise değer, "önem veya liyakat, kullanışlılık; bir birey veya grubun ilkeleri veya standartları, idealleri" olarak tanımlanır (McMillan Dictionary, 2023). Oxford Ansiklopedisi Sözlüğü, değeri arzu edilebilirlik ve kalite olarak ifade etmektedir. Baloğlu ve Balgalmış (2005), değerleri belirli durumlarda tercih edilen yaşam

şekilleri, seçimlerimizi veya olayları ve davranışlarımızı değerlendirmemizi yönlendiren, önem sıralamasına göre derecelendirilmiş görüş veya inançlar olarak tanımlamıştır. Değerler, toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgular, toplumun sosyal ihtiyaçlarına cevap verdiğine ve bireylerin faydası için iyi olduğuna inanılan ölçütler, bilinç, duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılar ve bireyin bilincine yerleşen ve davranışı yönlendiren güdülerdir (Özgüven, 1994). Halstead ve Taylor (2000) değeri davranışlara genel olarak yol gösteren ilkeler ve temel inançlar, eylemlerin iyi ya da istenilen olarak yargılandığı standartlar olarak ifade edilmiştir. Rokeach (1973) ise değerleri, "belirli bir davranış tarzının ya da varlığın karşılığı veya zıddı olarak tercih edilen kalıcı inançlar" şeklinde tanımlamıştır.

Değer ile ilgili yapılan bu tanımlamalar göz önüne alındığında değerlerin bireylerin davranışlarını şekillendiren, toplum tarafından kabul gören ve sosyal birlikteliği oluşturan ölçütler olduğunu fark edebiliriz. Değerlerin bir bakıma yaşamsal gayeleri meydana getirirken bireylerin kişisel ve toplumsal davranışlara yönelik inançlarını, diğer insanlarla olan etkileşimlerini sağlayan araçları, değişime açık ve uzun yıllar nesilden nesile aktarılan toplumsal ölçütleri kapsadığı söylenebilir (Lala, 2021). Değerler bu kadar toplumu ve bireyi şekillendiren bir olgu olduğu için konuyla ilgili farklı alanlarda farklı çalışmalar yapılmış ve daha iyi anlamak için özellikleri ve işlevleri anlatılmıştır.

Değerler üzerine yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda değerlerin işlevleri konusunda iki temel özellik ön plana çıkmaktadır. Bunlardan ilki bireye içinde yaşadığı topluma uyum sağlayabilmesi için kılavuzluk ederek bireyi sosyalleştirmesi, diğeri ise bireyleri ortak noktada birleştirerek toplumsal bütünlüğü sağlayıp bu olumlu ortamı gelecek kuşaklara aktarmasıdır (Kumbasar, 2011). Değerlerin işlevlerini bireysel ve toplumsal açıdan ele alınabilir. İnsan sosyal bir varlık olduğu için çevresiyle sözel ya da davranışsal bir iletişime ve paylaşıma geçmeden hayatını sürdürmesi de çok da düşünülemez. Değerler, bireyin içinde yaşadığı topluma uyum sağlamasına yardımcı olur. Bu, bireyin toplumsal normlara ve kurallara göre hareket etmesini, böylece toplumda kabul görmesini ve sosyalleşmesini sağlar. Toplumun genel kabul gören değerlerine uyum sağlayan bireyler, sosyal ilişkilerini daha sağlıklı ve istikrarlı bir şekilde sürdürür. Değerler, bireyin kimlik gelişiminde önemli bir rol oynar. Bireyler, değerleri aracılığıyla kim olduklarını, hangi ilkelere bağlı olduklarını ve toplumsal bağlamda nerede durduklarını belirler. Değerler, bireylerin kendilerini geliştirmeleri ve olgunlaşmaları için bir temel sunar. Örneğin, dürüstlük, adalet ve sorumluluk gibi değerler, bireyin hem kendine hem de başkalarına karşı

daha bilinçli ve olgun davranmasını sağlar. Bireyler, güçlü değerlere sahip olduklarında, zorluklar karşısında daha dayanıklı olurlar. Değerler, bireylerin zor kararlar alırken ve zorluklarla başa çıkarken tutarlı bir yaklaşım sergilemelerine imkân sunar. Peker (2013) çalışmasında bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: "Değerler, bireylerin hayatında işaret levhaları gibidir. Tehlikeli eğimlerde kaygan zeminlerde bireylerde hazırbulunuşluk oluşturup yol gösterirler." Ayrıca, değerler insanların karar verme süreçlerinde etik değerleri göz önünde bulundurmalarına teşvik ederek toplumda daha adil ve dürüst bir davranış biçiminin yaygınlaşmasına da yardımcı olabilir. Hiçbir toplum düşünülemez ki, bu toplumda ideal düşünme ve davranma yolları, o toplumda benimsenen, iyinin, kötünün, güzelin, çirkinin vb. durumlara karar verilmesi değerler tarafından oluşturulmamış olsun (Özensel, 2003). Ortak değerlere sahip olmak, bireylere toplumsal kabul görme ve ait olma duygusu kazandırır. Bu, bireylerin toplum içinde kendilerini daha güvende ve mutlu hissetmelerine yardımcı olur. Mutlu bireylerin, yine topluma sağladığı katkı artar ve toplumsal yapının güçlenmesini sağlar. Değerler, bireyleri ortak bir noktada birleştirir ve toplumsal bütünlüğü sağlar. Toplumsal işlevi açısından değerler, bireyleri ortak bir paydada buluşturarak toplumsal bütünlüğü sağlar. Ortak değerlere sahip olan bireyler, bir arada yaşama, birlikte çalışma ve toplumsal hedeflere ulaşma konusunda daha uyumlu ve kararlı olur. Bu, toplumsal birliğin ve istikrarın korunmasına yardımcı olur. Milli beraberlik ve duyguları geliştirir. Değerler, toplum içinde kabul gören normların ve kuralların temelini oluşturur. Bu normlar, bireylerin davranışlarını şekillendirir ve toplum içinde düzenin sağlanmasına yardımcı olur. Ortak değerler, toplum içinde sosyal uyumun ve barışın tesis edilmesine katkı sağlar. Bireyler, benimsedikleri değerler doğrultusunda birbirlerine saygı gösterir, çatışmaları azaltır ve sosyal huzuru destekler. Bu, toplumsal çatışmaların ve anlaşmazlıkların önlenmesine yardımcı olur. Ortak değerlerin benimsenmediği topluluklarda iç karışıkların yaşanması ve toplumsal huzursuzluğun üst düzeylerde olması kaçınılmazdır. Değerler, toplumsal dayanışmayı ve yardımlaşmayı teşvik eder. Toplumda yardımlaşma, paylaşma ve iş birliği gibi değerler benimsendiğinde, bireyler zor zamanlarda birbirlerine destek olurlar. Bu, toplumun kriz dönemlerinde dayanıklılığını artırır. Özellikle yaşanan sel, deprem ve yangın gibi büyük afetlerde yapılan bağış kampanyaları ve gönüllü çalışmalar hem birlik duygunu geliştirir hem toplumun maddi ve manevi daha çabuk ayağa kalkmasını sağlar. Değerler, toplumun kültürel mirasının korunmasına ve gelecek nesillere aktarılmasına katkı sağlar. Toplumun tarihsel, kültürel ve ahlaki değerleri, eğitim yoluyla yeni kuşaklara aktarılır ve bu sayede toplumsal kimlik ve süreklilik sağlanır. Çünkü bireylere eğitim kanalıyla istendik davranışlar kazandırabiliriz. Bir toplumun geleceğini, değerlerini

bilen, kavrayan ve bu değerlere uygun yaşam biçimini benimseyen bireylerin şekillendireceği göz önünde bulundurulduğunda; eğitim sisteminin en önemli amaçlarından biri değerleriyle bütünleşmiş, değerleri doğrultusunda hareket eden bireyler yetiştirmek olmalıdır (Görmez, 2019). Değerler, toplumsal gelişim ve refahın sağlanmasında da önemli bir rol oynar. Çalışkanlık, girişimcilik ve dürüstlük gibi değerler, ekonomik büyümeyi ve sosyal gelişimi destekler.

2.2.1. Değerlerin Özellikleri

Değerlerin ne olduğunu tam olarak kavrayabilmek için özelliklerinin de iyi bilinmesi gerekmektedir. Yazıcı (2006) çalışmasında değerlerin özelliklerini aşağıdaki maddelerde şu şekilde belirtmiştir:

1. Değerler inançlardır. Ancak tümüyle nesnel, duygulardan arındırılmış fikir niteliği taşımazlar. Etkinlik kazandıklarında duygularla iç içe geçerler.
2. Değerler, bireyin amaçlarıyla (eşitlik gibi) ve bu amaçlara ulaşmada etkili olan davranış biçimleriyle (hak bilirlik, yardımseverlik) ilişkilidirler.
3. Değerler, özgül eylem ve durumların üzerindedirler. Örneğin, itaatkârlık değeri, evde, işte, okulda ve tanımadığımız kişilerle olan ilişkilerimizin tümünde geçerlidir.
4. Değerler, davranışların, insanların ve olayların seçilmesini ya da değişimini yönlendiren standartlar olarak işlev görürler.
5. Değerler taşıdıkları öneme göre kendi aralarında sıralanırlar. Bu sıralama değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur. Kültürler ve bireyler sergiledikleri değer öncelikleri sistemleriyle betimlenebilirler.
6. Değerler değişime açık yapılardır.
7. Değerler, bağlı oldukları kültürlere göre değişir. Hatta ait oldukları kültürlerin içinde dahi ayrılık gösterebilirler. Farklı iki toplum aynı değere sahip olabilir ama o değere verdikleri önem derecesi farklı olabilir.

Aydın (2011), değerlerin özellikleri konusunda araştırmacıların ortaya koydukları ortak noktaları şu şekilde ifade etmiştir:

(a) Değerler, fertlerin yapıp ettiklerinin gerçeğini anlayarak içselleştirme imkânı veren olgulardır.

(b) Değerler, Schwartz'ın da belirttiği gibi belirli inanışlar ortaya koyan, dolayısıyla aşkınlıklar taşıyan olgulardır. Her değer inançlar taşır, yani değerin olduğu her yerde bir kabul, bir benimseme vardır.

(c) Değer, alaka gösterilen, istenilen şeydir.

(d) Ekonomik, dini, ailesel, siyasal ve benzeri her alanın değerleri vardır.

(e) En sonunda dini-sosyal kaynağı ne olursa olsun değerler bir biçimde sosyaldirler.

2.2.2. Değerlerin Diğer Bilimlerle İlişkisi

Başlangıçta felsefe bilimi içinde incelenen değerler (Özensel, 2003; Baloğlu ve Balgalmış, 2005), bugün psikoloji, sosyoloji, işletme, iktisat, tıp ve eğitim gibi hemen bütün bilim dallarına konu olmuş geniş alanlı bir kavramdır (Bacanlı, 2006).

2.2.2.1. Felsefe ve Değer

Bir şeyle ilgili bireylerin bir kanıya varmasını sağlayan değerler, felsefe alanında içinde yer almıştır. "Değer kavramının, anlamını felsefeye borçlu olduğu bilinmektedir" (Özensel,2003). Değer özellikleri, bir bireyin veya toplumun neyin iyi, doğru, adil veya estetik olarak güzel olduğunu belirlemesine yardımcı olan ölçütlerdir. Örneğin; etik bir tartışmada, adalet, dürüstlük ve merhamet gibi kavramlar değer özellikleri olarak kabul edilebilir. Tarih boyunca da değer kavramı felsefeciler tarafından tartışılmış farklı anlamlar yüklenmiş ve farklı açıklamalarda bulunulmuştur. Değerlerle alakalı felsefî tartışmaların başlangıcı 1890'lu olarak kabul edilebilir. Nietzsche, Scheler, Dupreel, Le Senne ve Polin gibi felsefecilerde değer kavramına önem afetmişler ve felsefelerinde önemli bir yer teşkil etmiştir. Bu düşünürlerin felsefelerinde salt değer kavramından ziyade daha çok değer yargıları ve kuramları düzeyindeki tartışmalar itibariyle ön plandadır. Nitekim Nietzsche, değerleri oluşturanın ve değerleri ortaya koyanın insan olduğunu ifade eder. Kant'a ise de değerin, öznenin tabiatının nesnelere zorla benimsettiği bir zorluktan doğduğunu söyler. N. Hartmann da değerlerin insanlardan bağımsız olarak var olduğunu, bunları insanların keşfettiğini iddia eder (Özensel, 2003)

Nietzsche, değerlerin insan tarafından yaratıldığını ve ortaya konulduğunu savunur. Ona göre, değerler insanın kendini ifade etme ve dünyayı anlama biçimlerinin bir yansımasıdır. Bu bakış açısı, değerlerin öznel ve değişken olduğu fikrini destekler.

Kant ise, değerin, öznenin nesnelere zorla benimsettiği bir güçlükten doğduğunu ifade eder. Bu, Kant'ın değerleri evrensel ahlak yasalarına bağlı olarak gördüğü anlamına gelir. Ona göre, değerler öznelden ziyade, nesnel ve evrenseldir.

Nicolai Hartmann, değerlerin insanlardan bağımsız olarak var olduğunu ve insanların bu değerleri keşfettiğini iddia eder. Hartmann'ın yaklaşımı, değerlerin öznel değil, nesnel ve evrensel gerçeklikler olarak kabul edilmesi gerektiğini vurgular.

Düşünürlerin görüşleri tabii ki de felsefi akımları da etkilemiştir. İdealizme göre değerler bilgiyi yansıtır. Realizmde ise sosyal, fizik ve insan ilişkilerindeki gerçekliğin yansıması değerleri meydana getirmektedir. Pragmatizm, bireylerin kişisel ve sosyal gelişimine yardımcı olan şeylerin değerli, onların gelişimlerini engelleyen ve deneyimlerini katkı sağlamayan şeylerin ise değersiz olduğunu varsaymaktadırlar. Varoluşçular ise bireylerin hür iradeleriyle yaptıkları seçimler sonucunda oluşturdukları ilkeleri ve yaşam biçimlerini değerli görmektedir (Akbaba-Altun, 2003). Bu duruma göre felsefi akımlara göre değer kavramının farklı değerlendirmeleri mevcuttur. Başka bir ifadeyle söyleyecek olursak; İdealistler evreni ve evrende bulunan şeyleri tanımladıkları için değerler de herkese ve her duruma uygulanabilen ilkeler olarak görürler. Felsefe, tarih, edebiyat ve sanatla ilgili dersler, bu değerlerin aktarılmasında önemli rol oynarlar. Realistler de; bireylerin teorilerini doğal, fizikî ve sosyal yasalara göre şekillendirebileceklerini, doğa yasalarının evrensel ve sonsuz olmasından dolayı değerlerin bunlar üzerine inşa edilmesi gerektiğini iddia ederler. Pragmatistler ise salt yararcı oldukları için değerlerin göreceli ve zamana, yere ve kişiye göre değişken olacağını savunurlar. Bu görüşlerini dayandırdıkları bir nokta da evrenin sürekli değişim içinde olmasıdır. Varoluşçulara gelince genel düşüncelere paralel olarak bireylerin özgür düşüncelerine vurgu yaparak değerlerin seçimin de bireyin hür iradesine dayanması gerektiğini savunurlar. Bu farklı yaklaşımlar, değerlerin felsefe içerisindeki tartışmalı ve çok yönlü doğasını gösterir. Değer kavramı, etik, estetik ve toplumsal normlar gibi çeşitli alanlarda insan davranışlarını ve inançlarını şekillendirmede merkezi bir rol oynar.

2.2.2.2. Sosyoloji ve Değer

Sosyoloji biliminin geçmişine bakıldığında değer konusu gibi çok az konunun sosyologlar tarafından tartışıldığı görülmektedir (Özensel, 2003). Pozitivist sosyoloji okullarının etkisiyle, değerler üzerine uzun süre çalışmaktan ve incelemekten kaçınan sosyologlar değerlerin, hiçbir sosyal gerçekliğe sahip olmadığı, bilimsel açıdan ele alınamayacakları öznel ve ahlaki kriterlerle incelenebileceklerini savunmuşlardır. Fakat özellikle Weber'in "versthende" (anlayıcı) sosyolojisinin ve post-testan ahlaki tezi etkisiyle değerlerin önemli bir sosyal olgu olduğu, bilimsel analiz ve incelemeye tabi tutulabileceği üzerinde durulmuştur (Dilmaç, 2007).

Arslan (2013) sosyolojik olarak değerleri, kendimiz ve diğer bireylerle ilgili düşünce ve yargılarımızın genel ölçütlerini oluşturduğunu ifade etmektedir. Değerler, toplumun önemli bileşenlerinden olan sosyo-kültürel olgulara anlam veren en önemli ölçütlerdir. Bundan dolayı toplumsal bir varlık olan kişi ve onun davranışlarını ve bu davranışların arkasında yatan sebepleri açıklamak sosyoloji bilimi tarafından gerçekleştirilen araştırmaların başlangıcını oluşturur. Sosyoloji de dâhil olmak üzere, her bilim, toplumsal olgularda gözlenen düzen üzerine kurulu genellemelerden geçerek, yavaş yavaş ve dikkatlice ilerler (Giddens, 1990). Bu bağlamda Schawartz'ın 1992 yılında yaptığı çalışmada sosyoloji alanında bu bağlamda yürütülecek çalışmalar ışık tutacak temel soruları ortaya koymuştur. Schwartz (1992), makalesinde sosyoloji alanında değerlerle ilgili yapılan bir projeyi tanıtır. Bu projede değerlerin sosyoloji alanındaki etkisini ve önemini anlamak için 3 tane esaslı soruyu konu ediğinden bahseder. Bu üç soru şekildedir;

1) Bireylerin değer öncelikleri onların toplumsal davranışlarını nasıl etkilemektedir? Bireylerin toplumsal yapıdaki ortaklaşa konumları (eğitimleri, yaşları, cinsiyetleri, meslekleri vb.) dolayısıyla sahip oldukları ortak tecrübe onların değer önceliklerini nasıl etkiler? Bunun yanı sıra bireylerin biricik yaşantıları (travmalar, aile içi ilişkileri, göç vb.) bu öncelikleri değiştirmekte midir?

2) Bireylerin inandığı değer öncelikleri onların davranışsal yöntemlerini ve tercihlerini nasıl etkilemektedir? Başka bir ifadeyle, değer öncelikleri politik, dini, çevresel ve diğer alanlardaki ideolojilerini, tutumlarını ve eylemlerini nasıl etkilemektedir?

3) Araştırmanın cevaplamaya çalıştığı üçüncü ve en önemli soru ise değer önceliklerindeki uluslararası ve kültürler arası farklılıkların neler olduğu, onların sebep ve sorunlarının nasıl tanımlanacağıdır (Özensel, 2003).

Bu sorular, bireylerin değer sistemlerinin toplumsal davranışları nasıl etkilediğini ve bu etkileşimlerin uluslararası ve kültürel bağlamlarda nasıl farklılaştığını anlamak için önemlidir. Bu sorulara verilen cevaplar sosyolojik bağlamda değerlerin anlaşılmasını kolaylaştırmıştır ve genel olarak şu özellikleri ortaya koymaktadır:

1. Değer Önceliklerinin Toplumsal Davranışlara Etkisi

Bireylerin değer öncelikleri, onların toplumsal davranışlarını büyük ölçüde etkiler. Eğitim, yaş, cinsiyet ve meslek gibi faktörler, bireylerin ortak tecrübelerini şekillendirir ve bu tecrübeler onların değer önceliklerini belirler. Yüksek eğitim düzeyine sahip bireyler, genellikle eleştirel düşünme ve sosyal adalet gibi değerlere daha fazla önem verebilirler. Yaş

grupları arasında da değer farklılıkları gözlemlenebilir; genç nesiller çevre bilincine daha fazla önem verirken, yaşlı nesiller geleneksel değerlere bağlı kalabilirler.

Bireylerin biricik yaşantıları da değer önceliklerini etkileyebilir. Travmalar, aile içi ilişkiler ve göç gibi deneyimler, bireylerin değer yargılarını ve önceliklerini yeniden şekillendirebilir. Göç deneyimi yaşayan bir birey, kültürel uyum ve toplumsal kabul gibi değerlere daha fazla önem verebilir.

2. Değer Önceliklerinin Davranışsal Yöntemler ve Tercihlere Etkisi

Değer öncelikleri, bireylerin davranışsal yöntemlerini ve tercihlerini doğrudan etkiler. Bu, politik, dini, çevresel ve diğer ideolojik tutumlara yansır. Örneğin, çevreye duyarlı olan bireyler, sürdürülebilir ürünleri tercih edebilir ve çevreci politikaları destekleyebilirler. Aynı şekilde, belirli dini değerlere bağlı olan bireyler, yaşam tarzlarını ve günlük pratiklerini bu değerlere göre şekillendirebilirler.

3. Değer Önceliklerindeki Uluslararası ve Kültürler Arası Farklılıklar

Değer önceliklerindeki uluslararası ve kültürler arası farklılıklar, küreselleşme ve kültürel etkileşimlerle daha belirgin hale gelmiştir. Farklı kültürler, tarihsel, coğrafi ve ekonomik faktörlerin etkisiyle farklı değer sistemlerine sahiptir. Batı kültürleri bireysellik ve özgürlüğe daha fazla önem verirken, Doğu kültürleri toplumsal uyum ve saygıyı ön planda tutabilir.

Bu farklılıkların sebepleri arasında, coğrafi konum, ekonomik gelişmişlik düzeyi ve tarihsel deneyimler sayılabilir. Sorunları tanımlamak için, kültürler arası diyalog ve anlayışın artırılması gerekmektedir. Bu, uluslararası işbirliği ve barışçıl bir dünya düzeni için kritik bir öneme sahiptir.

Her bir bölüm, değer önceliklerinin bireyler ve toplum üzerindeki derin etkisini göstermektedir. Ayrıca, herhangi bir toplum yapısının araştırılmasında ve analizinde dikkat edilecek ve bu çalışmalara en önemli katkıda bulunacak unsur, araştırılan toplumun sahip olduğu değer yargılarının belirlenmesi olacaktır. Çünkü değerler yargıları bilinen ve açık olan bir toplumun gelecekte hangi alanlarda başarılı ya da başarısız olacağını yordamak mümkündür. Bu yüzden değerler, bazı yönleriyle toplumların gelişmişlik düzeyini göstermesi bakımından da önemlidir (TUSİAD, 1991). Bu anlamda da değerler üzerine yapılan araştırmalar sosyoloji bakımından önemli bir yere sahiptir.

2.2.2.3. Din ve Değer

Din, genellikle bir toplumun veya bireylerin yaşamını anlamlandıran, kutsal kabul edilen inanç ve uygulamalar bütünüdür. Din, insanların evrenin, hayatın ve ölümün anlamını açıklamaya çalışan ahlaki, ruhsal ve kültürel sistemler içerir. Bir dinin temel öğeleri arasında inanç, ibadet, değerler ve toplumsal normlar yer alır.

Din, genellikle bireylerin ve toplumların değerlerini şekillendiren önemli bir kaynaktır. Dinî inançlar, insanların ahlaki değerlerini belirler ve bu değerler, günlük hayatta alınan kararlar üzerinde etkili olur. Değerler ve inançlar, hayatın ne olduğunu idrak edip ve yorumlamada davranışların şekillenmesinde kılavuzluk eder. Dine ait olan değer sistemlerin, davranış geliştirme ve kişilik oluşturma sürecinde etkin bir rolü vardır. Böylece insanlar, hayata ve olaylara karşı nasıl bir tutum sergilemelerini gerektiğini anlarlar. Örneğin, İslamiyet'te Kuran ayetleri incelendiğinde ayetlerin insanları erdemli ve faziletli bir hayata yönlendirdiği ve mutsuzluk, pişmanlık gibi durumlardan da insanları uzaklaştırdığı görülmektedir. Kuran'ı Kerimde Kalem Suresi'nin 4. Ayetinde geçen "Şüphesiz ki sen yüce bir ahlak üzerinesin." ayetiyle Hz. Peygamber, insani değerleri öne çıkarılarak Allah tarafından övülmektedir (Aktürk, 2022). Din, aynı zamanda toplumların normlarını ve yasalarını da etkileyebilir. Bir toplumun dinî inançları, onun adalet sistemini, aile yapısını ve sosyal ilişkilerini belirleyebilir. Bu bağlamda, din ve değerler arasındaki ilişki, hem bireylerin kişisel gelişimi hem de toplumun genel refahı açısından önemlidir. Dine dayanan değerler yaşantı haline getirildiğinde insanlar hem dünya hem de ahiret hayatında mutluluğa ereceklerini düşünmektedir. Özellikle İslamiyet, Hristiyanlık gibi semavi dinlerde inananların değerlere ne kadar bağlı oldukları görülmektedir (Babanzade, 2011). Dinler arasında, yaratılış, hayatın amacı ve anlamı, insanların uyması gereken ahlaki değerler sistemi, ölüm ve ölüm sonrası gibi konularda birtakım farklılıklar olmasına rağmen, temel konularda birbirine benzerdir. Birçok din, adalet, merhamet, dürüstlük ve yardımlaşma gibi değerleri vurgular. Bu değerler, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde etik davranışları teşvik eder. Fakat nasıl olursa olsun her din, hayatın anlamına dair konularda, kendi inanırlarına hayatına bir takım açıklamalarda bulunarak nasıl yaşamaları gerektiği noktasında yol gösterici durumundadır (Akıncı, 2005)

Din ve değerler arasındaki ilişki karmaşık ve derinlemesine incelenmesi gereken bir konudur. Bu iki kavram, tarih boyunca insanlık için önemli olmuş ve olmaya devam etmektedir (Lovat, 1990).

2.2.2.4. Psikoloji ve Değer

Psikoloji ve değerler, bireylerin yaşamını derinden etkileyen iki önemli kavramdır. İnsan davranışlarını inceleyen bilim dalı olması itibariyle güdü, tutum, zekâ, inanç gibi kavramlarla yakından ilgilenen psikoloji, bütün bu kavramlarla yan yana ve sıkı ilişki içerisinde olan değerlerle de ilgilenmiştir(Akbaş, 2004). Onun değerlere bakışı elbette ki felsefeden ve sosyolojiden daha farklı olmuş ve bu da yöntemine yansımıştır. Güngör'ün açıklaması durumu açıklığa kavuşturma bakımından anılmaya değerdir. Güngör (1993), "Psikoloji değer problemini felsefeden daha farklı bir şekilde ele alır. Psikolojide değerin önemi onun objektif bir esasa dayanıp dayanmamasında değil, fakat insan davranışlarının yol göstericisi olarak oynadığı roldedir. Psikolog, değeri sadece bir inanç olarak alır ve bu ona yeter" şeklinde ifade etmektedir. Değerler, bireylerin davranışlarını şekillendirir, karar alma süreçlerinde yol gösterici olur ve bireylerin kişisel ve toplumsal yaşamlarında önemli bir yer tutar. Psikoloji, bu değerlerin nasıl oluştuğunu, bireylerin davranışları üzerindeki etkilerini ve bireyler arası etkileşimlerdeki rollerini anlamaya çalışır. Psikoloji ve değerler arasındaki ilişki, insan davranışlarını, düşüncelerini ve duygularını anlamada önemli bir rol oynar. Başka bir deyişle, bireylerin düşünceleri, duygularının etkisi altında şekillenebilir ve bu duygular, bireylerin eylemlerine yansıyabilir. Kişiler, düşüncelerini eyleme dönüştürürken, sahip oldukları değerler bu süreçte önemli bir rol oynar. Aynı değerin farklı bireyler tarafından aynı derecede önemli olarak görülmesine rağmen, bu değer, bireyler arasında farklı anlamlar taşıyabilir. Bir birey için son derece kıymetli olan bir değer, bir başkası için önemsiz olarak algılanabilir (Bakırcıoğlu, 2016, s.21). Bu çeşitliliğin temelinde, bireyin psikolojik yapısının yatmakta olduğu söylenebilir.

Psikolojik süreçlerin anlaşılması, değerlerin bireysel ve toplumsal yaşamdaki önemini daha iyi kavramamıza yardımcı olur. Psikolojinin değerlerle etkileşimi, bireylerin daha sağlıklı ve tatmin edici bir yaşam sürmelerine yardımcı olur. Bu nedenle, her iki alanın da anlaşılması ve günlük yaşama yansıtılması, bireysel ve toplumsal düzeyde büyük faydalar sağlayabilir.

2.2.3. Değerlerin Önemi

Değerleri anlatılan bağlamlar açısından bakarsak yaşamımız üzerinde önemli etkilere sahiptir. Değerler, her gün yaşadığımız olayların ve gerçeklikleri önemli parçalarıdır. Hayatımıza bir yapı oluştururlar ve bir istikamet çizerler. Bizlerin varoluşsal sürecimize adlandırmamıza katkıda bulunurlar. Değerler, yaşamımızın her aşamasında meslek, eş, dost seçiminde, yaşam tarzımızı belirlememizde başrollerden birini oynar. Güzel yaşam

beklentimizde değer içeriklidir; yaşam boyu sürecek bağlılıklarımızı üretir ve hatta bizim nasıl ölmemiz gerektiğini bile söyleyebilir (Killby, 1993). Farklı betimlemelerden anlayacağımız üzere değer kelimesi farklı alanlarda ele alınan bir kavramdır.

Değerler bunların dışında yaygın biçimde üç başlık altında toplanmaktadır Bu başlıklar kişisel, sosyal/toplumsal ve mesleki/profesyonel değerlerdir. Bireylerin mesleki değerleri onların yaşamına anlam katan, biçimlendiren ve yönlendiren sosyal, toplumsal ve aynı zamanda kültürel öğelerdir. Değer sistemi olarak da ifade edebileceğimiz bu öğeler hiyerarşik bir düzen içinde ve etkileşim halindedir (Can,2013; Kaya, 2013; Acaroğlu, 2014; akt. Yılmaz, 2018).

2.2.3.1. Mesleki Değer

Mesleki değer, bir meslek grubu tarafından değer atfedilen genel özelliklerdir (Orak, 2005). Mesleki değerler, bireylere kariyer seçimlerinde rehberlik eden ve kişisel amaç ve ihtiyaçlarını yansıtan iç standartlar olarak da tanımlanabilir (Chen,2023). Başka bir ifadeyle mesleki değerler, bir meslekteki bireylerin davranışlarını etkileyen yol gösterici inanç ve ilkelerdir. Bu değerler her mesleğe özgüdür ve tutumlar ve çalışma standartları için bir çerçeve belirler. Son 60 yılda, uluslararası araştırmalar, Holland'ın Kariyer İlgi Ölçeği ve Super'in yaşam evreleri gibi teoriler de dâhil olmak üzere profesyonel değerlerin anlaşılmasını önemli ölçüde geliştirmiştir (Chen, 2023) . Mesleki değerler, çeşitli meslekler için etik davranış ve normlarla yakından ilişkilidir. Seçilen mesleğe bağlı olarak, belirli bir grup insan için rehber olması gereken uygun davranış ve faktörlerle ilgili birkaç zorunlu kod vardır. Mesleki değerler mesleki kodlarda özetlenir (Rich, 2015). Mesleki değer kodları, bir mesleği icra eden kişiler arasındaki anlama, algılama ve davranış farklılıklarını gidererek o meslek grubunda standardizasyonu sağlama ihtiyacından doğmuştur (Karabacak, Küçük ve Kormaz, 2016). Schein(1978)' da bir örgütte etkin bir çalışmanın yapılabilmesi için örgüt üyelerince birtakım temel değerler konusunda fikir birliğinin olması gerektiğini belirtmiştir. Farklı bireylerin aynı meslek içerisinde farklı eğitim, kültürel arka plan ve kişisel deneyimlere sahip olması, algılama ve davranış farklılıklarına yol açabilir. Bu farklılıklar, mesleki uygulamalarda tutarlılığı ve güvenilirliği azaltabilir. Çalışılan iş ortamında huzursuz bir ortam oluşmasına da sebep vererek işten alınması gereken verimi de düşürür.

Bu noktada, mesleki değer ilkeleri olarak adlandırabileceğimiz mesleki kodlar, mesleki uygulamalarda ortak bir çerçeve oluşturur. Meslek mensupları arasında iletişim ve iş

birliğini kolaylaştırarak daha verimli ve etkili bir iş ortamı yaratır. Mesleki değer ilkeleri, mesleğin saygınlığını artırarak, toplumdaki güvenilirliğini pekiştirir.

Bu ilkeler, meslek mensuplarının karar alma süreçlerinde de rehberlik eder. Bireylerin farklı durumlarda nasıl davranmaları gerektiği konusunda yol göstererek etik ikilemlerin çözümüne yardımcı olur. Mesleki değerlerin oluşturulması ve uygulanması, meslek mensuplarının hem meslektaşlarına hem de hizmet verdikleri topluma karşı sorumluluklarını yerine getirmelerine olanak sağlar.

Mesleki değerlerin oluşumunda bireylerin mesleki ve yaşam deneyimleri, meslektaşları(örnek alınan), toplumca mesleğe atfedilen değerler, inançlar ve bireyin mesleğe olan bakışı önemli rol oynamaktadır (Çelik ve Üstüner, 2017). Mesleki değerlerin geliştirilmesi sürekli, uzun ve evrimsel bir süreçtir. Bu süreç, kişinin içinde yetiştiği aile, kültür, toplum ve çevreden etkilenir ve bireyin yaşamı boyunca aşamalı bir şekilde biçimlenmeye devam eder (Parandavar, Rahmanian ve Jahromi, 2015). Mesleki değerlerin oluşumunda çeşitli faktörler önemli rol oynamaktadır. Bu faktörleri genel olarak sıralayacak olursak;

1. Bireylerin Mesleki ve Yaşam Deneyimleri: Kişinin hayatı boyunca edindiği deneyimler, mesleki değerlerin şekillenmesinde kritik bir öneme sahiptir. Örneğin, bir kişi mesleğinde karşılaştığı zorluklar ve bu zorluklarla başa çıkma yöntemleri, onun mesleğe bakış açısını ve değer yargılarını etkiler.

2. Aile: Aile, bireyin ilk etkileşim kurduğu sosyal birim olarak, değerlerin temellerinin atılmasında önemli bir role sahiptir. Ailede öğrenilen değerler, bireyin mesleki hayatta da önem verdiği ve benimsediği etik ilkeleri şekillendirir.

3. Meslektaşlar (Örnek Alınanlar): Bireylerin mesleki yaşamlarında etkilendikleri kişiler, yani meslektaşları, onların mesleki değerlerini belirlemede önemli bir kaynaktır. İşyerinde birlikte çalıştıkları kişilerin davranışları, tutumları ve mesleki etik anlayışları, bireyin kendi değer yargılarını şekillendirebilir. İş yerindeki ilişkiler, liderlerin davranışları, iş kültürü ve etik uygulamalar, bireyin mesleki değerlerinin sürekli evrilmesinde önemli bir yer tutar.

4. Toplumca Mesleğe Atfedilen Değerler: Bir mesleğe toplum tarafından verilen değerler ve bu mesleğin toplumdaki saygınlığı, bireylerin o mesleği nasıl algıladığını ve değerlendirdiğini büyük ölçüde etkiler. Mesleğin toplumdaki yeri, saygınlığı ve kabulü, mesleki değerlerin oluşumunda belirleyici olabilir. Bunlarla birlikte Kültürel normlar ve toplumsal beklentiler de bireyin mesleki değerlerini etkileyen diğer önemli unsurlardır. Bu

normlar ve beklentiler, hangi davranışların kabul edilebilir olduğu ve hangi değerlerin önem taşıdığı konusunda bireyin bakış açısını belirler.

5. İnançlar: Bireylerin sahip olduğu kişisel ve kültürel inançlar, mesleki değerlerin şekillenmesinde önemli bir rol oynar. İnançlar, mesleki pratiklerin ve davranışların nasıl olması gerektiği konusunda bireylerin görüşlerini etkileyebilir.

6. Bireyin Mesleğe Olan Bakışı: Kişinin mesleğine yönelik tutumu ve bu mesleği nasıl gördüğü, mesleki değerlerin oluşumunda temel bir unsurdur. Mesleğin kendisi için ne ifade ettiği, gelecekte bu meslekte nasıl bir yol izlemek istediği gibi faktörler, bireyin mesleki değerlerinin belirlenmesinde etkilidir.

Bu faktörlerin hepsi, bireyin mesleki yaşamındaki kararlarını, davranışlarını ve genel olarak mesleki etiğini etkileyerek mesleki değerlerinin oluşumunda önemli bir rol oynar. Mesleki değerler oluştuktan sonra bu meslekte kimlerin etkin ve verimli bir şekilde çalışacağı ya da hangi değer yargılarına sahip kişilerin o mesleği tercih edeceği daha net hale gelir.

Mesleki değerler bireyin meslek seçiminde önemli bir rol üstlenir (Brown, 2003; Gibson ve Mitchell, 2001; Super, 1995). Meslek seçme durumunda olan kimseler ihtiyaçlarının yoğunluğuna göre meslek değerlerini önem sırasına koymakta ve en güçlü ihtiyaçlarını en iyi şekilde cevap vereceğini düşündükleri mesleklere yönelmektedirler (Kuzgun, 2009). Yapılan çalışmalar kişilerin kendi değerlerine uygun meslek seçmesinin meslekte başarılı olma ihtimalini arttırdığını göstermektedir. Bu uyum özellikle bireyin çalıştığı kurum ve kendisi için daha fazla verim sağlamaktadır (Posner, 2010). Örneğin, bir meslek sıklıkla seyahat etmeyi, yeni insanlarla biraraya gelmeyi gerektiriyorsa bu, değişiklikten hoşlanan insanlar için cazip gelebilir ve tercihte göz önüne alınan bir değer olabilir (Kuzgun, 2009). Kuzgun ’un (2009) belirttiği gibi, sık sık seyahat etmeyi ve yeni insanlarla tanışmayı gerektiren bir meslek, değişiklikten hoşlanan kişiler için güzel bir seçenektir. Bu tür meslekler, rutin işleri sevmeyen ve sürekli yeni deneyimler yaşamayı arzulayan bireyler için idealdir. Liptak’a göre (2008) ise, mesleki değerler bir kişinin bir meslekte aradığı takım çalışması, işbirliği, arkadaşlık, yaratıcılık, özgürlük, heyecan, çeşitlilik, para, iş güvencesi, saygınlık, terfi, başkalarına yardım etme, sağlık ve kişisel gelişim gibi özellikleri içerisinde barındırır. Liptak’ın (2008) görüşleri ise mesleki değerlerin çok daha geniş bir yelpazede ele alınması gerektiğini gösterir. Bir kişinin mesleğinde aradığı çeşitli değerler, onun çalışma hayatında ne kadar tatmin olacağını ve mutlu olacağını belirler. Takım çalışması ve işbirliğinden heyecan ve yaratıcılığa, finansal istikrardan kişisel gelişime kadar birçok farklı değer, bir mesleği seçerken dikkate alınmalıdır.

Bireyin mesleki değerlerini göz önünde bulundurarak yaptığı meslek seçimi, sadece iş hayatında değil, aynı zamanda genel yaşamında da önemli sonuçlar doğurur. Bu bağlamda, bireyin meslek seçimi, onun kimlik gelişimi sürecinde kritik bir rol oynar. Uygun bir meslek seçimi, bireyin yaşamındaki farklı ihtiyaçları karşılaması için bir fırsat sunarken, bu seçimin mesleki değerlerle uyumlu olması, bireyin meslek hayatında bir anlam ve amaç bulmasını sağlar. Ayrıca, mesleği ile kişisel değerleri arasında güçlü bir uyum sağlayabilen bireyler, meslekleriyle daha sağlıklı ve sürdürülebilir bir bağ kurabilirler. Bu bağlamda, mesleki tatmin, motivasyon ve uzun vadeli mesleki başarı gibi unsurlar da büyük ölçüde bu uyuma bağlıdır.

Kişilerin mesleklerini seçerken göz önünde bulundurdukları değerler ve mesleklerin toplumdaki önemli etkisi, meslek gruplarının sahip olması gereken değerlerin de ne olduğuyla ilgili farklı araştırmaların yapılmasına zemin oluşturmuştur. Murphy (2001) kariyer değerlerini ilerleme, özerklik, otorite, başkalarının yararına çalışmak, yaratıcılık, ekonomik ödüller, ekonomik güvenlik, yaşam stili, kişisel gelişim, fiziksel etkinlik, saygınlık, risk, sosyal ilişkiler ve sosyal etkileşim olarak sıralamaktadır. Leong (1991) ise mesleki değerler kavramını kullanmayı yeğlemekte ve değerleri 5 grupta ele alarak, sosyal (insanlarla çalışmak, yardım etmek), dışsal (para, sosyal statü, ayrıcalık), kendini ifade etme (yaratıcılık/orijinallik, özel becerileri kullanma fırsatı), güç (liderlik, macera) ve güvenlik olarak sıralamaktadır. Öte yandan Duflfly ve Sedlacek (2007) iş değerlerini içsel ilgi, kazançla ilgili yüksek beklenti, topluma katkı, saygınlık, insanlarla çalışma, kariyerde hızlı yükselme, bağımsızlık, işin kolay bulunabilirliği, fikirlerle çalışma ve baskıdan kaçınma becerisi olarak sıralamaktadırlar. Kuzgun (2003) ise değerleri; yeteneği kullanma ve geliştirme, yaratıcılık, ilgileri geliştirme, işlerin çeşitli olması, kazanç, düzenli ve kararlı bir yaşam sürme, sosyal güvence, ilerleme, ün-şöhret sahibi olma, risk alma, liderlik, bağımsızlık, işbirliği, toplumsal saygınlık ve yarışma şeklinde sıralamaktadır(Akt. Korkut ve diğ., 2009).

Mesleki değerler, ilgili mesleğin kalite çıktılarının kazanılmasını sağladığı, mesleki uygulamalarla bütünleşmeyi, bu uygulamaların öğretimine yönelik belirli müdahalelerin planlanması, değerlendirilmesi ve yürütülmesini sağladığı için büyük önem taşımaktadır (Schank ve Weis, 2001). Kişilerin meslekleri icra ederken bu değerlerin ne olduğunu ve ne anlama geldiklerini iyi bilmeleri gerekmektedir. Eğer kişi kendi mesleğine ait değerleri kavrarsa, mesleğini yerine getirirken nasıl davranacak, bir karar vermesi gerektiğinde hangi şartları göz önünde bulundurması gerekecek ve yaptığı işte en üst düzey verim alabilmesi

için hangi yolları izleyecek bu konularda çok etkin olur. Farkındalığı yüksek çalışanlar sayesinde yapılan işten alınan verim ve hizmet en üst düzeye ulaşır. Bunun için meslek sahibi insanlardan da kendi mesleklere ait olan değerleri içselleştirmeleri ve buna uygun olarak mesleklerini yerine getirmeleri beklenir. Bu durum da mesleki değer okuryazarlığının öneminin anlamasının sağlanmasıyla olur.

2.3. Okuryazarlık

Okuryazarlık kavramının kökenine baktığımızda, İngilizce'de "reading" ve "writing" terimleri ayrı ayrı temel dil becerileri olan "okuma" ve "yazma" anlamında kullanılır. Ancak, bu iki kelime "reading-writing" şeklinde bir araya geldiğinde "okuryazarlık" olarak adlandırılır ve farklı bir anlama bürünür (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010). Okuryazarlık on dokuzuncu yüzyıla ulaşıncaya kadar okuma ve yazma eylemlerini gerçekleştirmek, yazı sembollerini kullanmak ve bunların anlamlarını çözmek olarak ifade edilmiştir. On dokuzuncu yüzyılın sonlarından itibaren okuma ve yazma becerilerini karşılama tanımına ilave olarak belirli bir alanda bilgili ve eğitimli olmayı da gerekli hale getirmiştir. (UNESCO, 2006). Okuryazarlık olgusunun kapsamı zamanla genişlemiş ve yirminci yüzyılın ortasından itibaren kavramın uygulama alanını ve stratejilerini belirlemeye odaklanılmıştır (Fransman, 2005). 19. yüzyıla kadar okuryazarlık, yalnızca okuma ve yazma yeteneğiyle sınırlıydı. Ancak 19. yüzyılın sonlarından itibaren bu becerilerin yanı sıra belirli bir alanda bilgi sahibi olma ve eğitimli olma kriterlerini de içermeye başladı. Okuryazar ve okuma yazma bilmeyen ikili bir anlayıştan, bir kişinin hayatı boyunca okuma, yazma ve aritmetik gibi çeşitli becerileri içeren daha nüanslı bir sürekliliğe dönüşmüştür. Bu, okuryazarlığın daha kapsamlı bir şekilde anlaşılmasına ve bireyin genel bilgi birikimi ve eğitimiyle bağlantılı olarak değerlendirilmesine yol açtı. Başka bir ifadeyle, bir kişinin sadece metinleri okuyup yazabilmesinin ötesine geçerek, bu bilgileri analiz edebilme, yorumlayabilme ve uygulayabilme yeteneklerini de içerir hale geldi. Okuyup yazabilen birey ile okuryazar olan bireyin sahip olması gereken yetkinlikler birbiriyle aynı değildir. Okuryazarlık zihinsel becerileri, hesap yapabilme becerisini, teknoloji ile birlikte gelen bilgi ve becerilere sahip olmayı da kapsar (Güneş, 1997). Bu genişletilmiş tanımlar, okuryazarlığın yalnızca temel becerilerle sınırlı olmadığını, aynı zamanda çağdaş toplumun gereksinimlerine uygun şekilde bireylerin bu yetkinlikleri geliştirmesinin zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Toplumun ihtiyaçlarının değişimi, teknolojinin ilerlemesi, kişilerin bilgiye ulaşma şeklinin ve farklı yorumlama becerilerinin gelişmesi de bu durumda etkili olmuştur.

Okuryazarlık süreci hayat boyu sürekliliği gerektirir. Okuryazar bir birey, kazandığı öğretileri hayatında uygulayabilir. Problemlerini çözüme kavuşturmak için bu öğretilere başvurur. Bu süreç, bireylerin yaşam kalitelerini olumlu yönde etkileyerek, hayatlarında belirgin değişiklikler meydana getirmektedir (Yılmaz, 1989). Okuryazarlık, bireyin yaşamında olumlu değişiklikler yapmasına ve hayatını daha iyi bir yönde şekillendirmesine yardımcı olur. Bu değişiklikler, bireyin hem kişisel gelişimine hem de sosyal ve mesleki yaşantısına yansır. Örneğin, okuryazarlık becerileri sayesinde bir kişi, ekonomik kararlarını daha bilinçli bir şekilde verebilir, sağlıkla ilgili bilgilere ulaşarak sağlıklı yaşam seçimleri yapabilir veya işinde daha verimli ve etkili olabilir. Ayrıca, okuryazar bireyler, toplumun aktif ve üretken üyeleri olarak toplumsal sorunların çözümüne katkıda bulunabilirler.

Sürekli değişen dünyada okuryazar bireylerin başarılı olması için sahip olması gereken bazı özellikler vardır. Yapılan tanımlamalardan ve okuryazarlıkla ilgili kullanılan ifadeler göz önünde bulundurulduğunda okuryazar bir bireyin özellikleri aşağıdaki gibi özetlenebilir:

1. Bilgi Kaynaklarına Erişim ve Kullanım Yetkinliği: Bireyler, çevrelerindeki çeşitli bilgi kaynaklarının farkındadır ve bu kaynaklardan etkin bir biçimde yararlanarak öğrenme süreçlerini desteklerler.
2. Sürekli Öğrenme Eğilimi: Yaşam boyu öğrenme ilkesini benimseyen bireyler, öğrenme süreçlerini yaşamlarının her döneminde sürdürerek, sürekli olarak yeni bilgiler edinir ve bu bilgileri uygulamaya geçirirler.
3. Küresel Değişimlere Uyum Sağlama Yetisi: Bireyler, küresel ölçekte meydana gelen değişimlerin farkındadır ve bu değişimlere uyum sağlamak için gerekli alanlarda kendilerini geliştirmeye yönelik çaba gösterirler.
4. Çok Yönlü Gelişim Yaklaşımları: Kişisel ve profesyonel gelişimlerini desteklemek amacıyla farklı öğrenme ve gelişim yöntemlerini kullanarak bilgi ve becerilerini sürekli güncellerler.
5. Toplumsal Duyarlılık ve Katkı Bilinci: Bireyler, içinde yaşadıkları toplumun dinamikleri ve değerlerinin farkındadırlar. Toplumsal sorunlarla karşılaştıklarında çözüm odaklı yaklaşarak, toplumun gelişimine katkı sağlamayı hedeflerler.
6. Bilginin Pratik Uygulanabilirliği: Bireyler, edindikleri bilgi ve becerileri günlük yaşamlarında etkili bir şekilde uygulayarak, bilgi birikimlerini somut sonuçlara dönüştürürler.
7. Eleştirel ve Analitik Düşünme: Olaylara farklı bakış açısı ile bakıp analiz ederler.

Bu özellikler, bireylerin hem kişisel gelişimlerini hem de toplumsal sorumluluklarını yerine getirmelerini sağlayarak, daha bilinçli ve etkili bir şekilde hareket etmelerini mümkün kılar. Bu okuryazar bireylerin sahip oldukları bu kişisel özellikleri etkin olarak kullandıkları belirli alanlar vardır. 21. yüzyılda bireylerin başarılı bir yaşam sürdürebilmeleri ve kariyerlerinde ilerleyebilmeleri için sahip olmaları gereken temel yeterlikler arasında aşağıdaki okuryazarlık becerileri yer almaktadır: Bilgi okuryazarlığı, Bilimsel (Fen) okuryazarlık, Bilgisayar (elektronik) okuryazarlığı, Dijital okuryazarlık, Medya okuryazarlığı, Çevre okuryazarlığı, Eleştirel okuryazarlık ve Finansal okuryazarlık.

• Bilgi Okuryazarlığı: Bireylerin bilgiye erişim, değerlendirme ve etkin kullanma becerilerini kapsar. Bilgi çağında yaşanan bilgi kirliliği ile başa çıkmak için önemlidir.

• Bilimsel (Fen) Okuryazarlığı: Bilimsel kavramları anlama, bilimsel yöntemleri kullanma ve bilimsel verileri eleştirel bir şekilde değerlendirme becerisini ifade eder. Günlük yaşamda karşılaşılan bilimsel sorunlara karşı bilinçli kararlar almayı destekler.

• Bilgisayar (Elektronik) Okuryazarlığı: Bilgisayar ve diğer elektronik cihazların etkin ve verimli bir şekilde kullanılması yeteneğini kapsar. Teknolojik gelişmelere uyum sağlamak için gereklidir.

• Dijital Okuryazarlık: Dijital ortamlarda bilgi arama, değerlendirme, oluşturma ve paylaşma yeteneğidir. İnternetin yaygın kullanımıyla birlikte dijital ortamda güvenli ve etik davranışlar sergilemeyi de içerir.

• Medya Okuryazarlığı: Medya içeriklerini anlama, eleştirel değerlendirme ve kendi medya içeriklerini üretme becerisini içerir. Medyada yer alan bilgilerin doğru ve tarafsız bir şekilde değerlendirilmesine yardımcı olur.

• Çevre Okuryazarlığı: Çevresel sorunları anlama, bu sorunlara yönelik çözümler üretme ve çevresel sürdürülebilirlik konusunda bilinçli davranışlar sergileme becerisini kapsar.

• Eleştirel Okuryazarlık: Okunan veya duyulan metinlerin eleştirel bir gözle değerlendirilmesi ve metinlerin altında yatan anlamların analiz edilmesi becerisidir. Bilgiye sorgulayıcı bir yaklaşımla yaklaşmayı sağlar.

• Finansal Okuryazarlık: Finansal bilgileri anlama, finansal kararlar alırken riskleri değerlendirme ve kaynakları etkin bir şekilde yönetme becerisini içerir. Kişisel finansal yönetim becerilerini geliştirmeyi amaçlar.

Bu okuryazarlık becerileri, bireylerin günümüz dünyasında etkili bir şekilde yaşamasını ve kariyerlerinde başarılı olmasını destekleyen kritik yeterliklerdir. Bu kavramlara ek olarak bir yeterlilik alanı vardır ki kişilerin direkt kariyerleri ilgili olup onların icra ettikleri

mesleklerinde mutlu ve başarılı olabilmelerini sağlar. Bu yetkinlik alanı da "Mesleki değer okuryazarlığıdır".

2.4. Mesleki Değer Okuryazarlığı

Mesleki okuryazarlık kavramı, bireylerin kendi mesleki alanlarında kullanılan profesyonel dili, uygulamaları ve araçları anlama ve kullanma becerisini kapsar. Bu beceri, çalışanların mesleki uygulamalarında etkili bir şekilde katılım sağlamalarını mümkün kılar. Akademik araştırmalar, mesleki okuryazarlığın yalnızca okuma ve yazma becerilerini değil, aynı zamanda eleştirel düşünme yeteneğini ve bireyin mesleğiyle ilgili karmaşık bilgi sistemlerinde gezinme kabiliyetini de içerdiğini göstermektedir (Christidis vd. 2024).

Mesleki değer okuryazarlığı ise bireylerin meslekleriyle ilgili değerleri anlama, değerlendirme ve bu değerlere uygun davranışlar sergileme becerisini ifade eder. Başka bir deyişle, mesleki değer okuryazarlığı, bireylerin mesleklerinin temel değerlerini derinlemesine anlayıp bu bilgiyi iş yaşamlarına yansıtmalarını, ayrıca sürekli değişen mesleki şartlara uyum sağlamak amacıyla gerekli eğitimleri alıp kendilerini yenilemelerini ifade eden önemli bir kavramdır. Bu kavram, özellikle mesleki eğitim ve gelişimde önemli bir rol oynar çünkü kişilerin mesleki rollerini, sorumluluklarını ve etik standartlarını anlamalarını sağlar. Mesleki değer okuryazarlığı, özellikle mesleki eğitim ve gelişimde önemli bir rol oynar çünkü kişilerin mesleki rollerini, sorumluluklarını ve etik standartlarını anlamalarını sağlar. Bu yetkinlik, toplumsal refah düzeyinin yükselmesine önemli ölçüde katkı sağlar. Mesleklerin, toplumsal hayatın dinamikleri arasında önemli bir yer tuttuğu göz önüne alındığında, bu rollerin doğru ve etkili bir şekilde icra edilmesi, toplumun genel refah seviyesini, eğitim standartlarını ve bireylerin yaşam kalitesini artırır. Bu gelişmeler, toplumların küresel arenada daha etkin ve rekabetçi hale gelmesine katkıda bulunur.

Mesleklerin gerekliliklerinin doğru bir şekilde yerine getirilmesi, doğrudan mesleki değer okuryazarlığı ile bağlantılıdır. Yapılan tanımlar ve açıklamalar göz önünde bulundurulduğunda mesleki değer okuryazarlığının temel unsurları şu şekilde sıralanabilir:

1. Mesleki Değerlerin Tanınması: İlgili mesleğin gerektirdiği mesleki değer ilkelerini ve standartları anlamak, mesleki faaliyetlerin nasıl yürütülmesi gerektiği konusunda rehberlik eder.
2. Kişisel Değerlerin Farkında Olma: Kişinin kendi değerleri ile mesleki değerler arasındaki uyumu değerlendirmesi, iş memnuniyeti ve mesleki tatmin için önemlidir.

3. Karar Verme Süreçlerinde Değerleri Kullanma: Mesleki kararların alınmasında etik ve değer temelli yaklaşımların kullanılması, adil ve sorumlu kararlar verilmesini sağlar.
4. Mesleki İletişim: Etkili iletişim becerileri, mesleki değerlerin paylaşılmasında ve anlaşılmasında kritik öneme sahiptir.
5. Sürekli Eğitim ve Gelişim: Mesleki değerlerin sürekli olarak gözden geçirilmesi ve güncellenmesi, mesleki büyüme ve uyum için gereklidir.
Mesleki değer okuryazarlığı, bireylerin iş hayatlarında daha bilinçli, etik ve sorumlu kararlar alabilmelerine yardımcı olur. Bu beceri, meslek etiği ve profesyonel gelişim için kritik öneme sahiptir.
Mesleki değer okuryazarlığı, el işçiliğinden yüksek vasıflı, özel eğitim gerektiren işlere kadar her türlü meslekte önemlidir ve gereklidir. Bu yetenek, çalışanların işlerini daha verimli ve etkili bir şekilde yapmalarına olanak tanırken, sürekli değişen bir iş dünyasında rekabet avantajı sağlar. Bu sayede, bireyler ve kurumlar, mesleklerinin gerektirdiği bilgi ve becerileri geliştirerek, toplumsal ve ekonomik düzeyde olumlu katkılarda bulunabilirler.

Fakat bir meslek var ki ondaki mesleki değer okuryazarlığın kıymeti diğerlerinden ayrılır. Bu da öğretmenlik mesleğidir. Çünkü öğretmenlik mesleği, "tüm mesleklerin meslek adamını yetiştirmesi" bakımından diğer mesleklerden daha önemli ve farklı bir nitelik göstermektedir (Ateş, 2012). Başka bir deyişle; toplumun ihtiyaç duyduğu bütün meslekler öğretmenlerce yetiştirilmekte ve onların meslek hayatlarındaki sergileyecekleri değer, tutum ve davranışlarda şekillendirilmektedir. Ayrıca öğretmenler, öğrencilere en iyi kendileri olmaları için ilham vererek, eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerini teşvik ederek ve sınıfta bir topluluk ve işbirliği duygusunu teşvik ederek rol model olarak hizmet ederler. Öğretmenler olmadan toplumumuz gelişmek için gerekli bilgi, beceri ve değerlerden yoksun kalırdı. Öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlığını ne olduğunu ve önemini anlamak için ilk olarak öğretmenlik mesleğini tanıyıp sahip olduğu değerlerin farkında olmak kıymetlidir.

2.4. Öğretmenlik Mesleği

Öğretmenlik mesleği, tarihsel süreç boyunca yalnızca bilginin aktarılması ve ölçülmesinden sorumlu bir görev olmaktan öte, toplumsal ve bireysel gelişimin sağlanmasında kritik bir rol üstlenmiştir. Başka bir deyişle, bu mesleğin önemi sadece bilgi aktarımıyla sınırlı kalmamakta, bireyin toplumsal bir varlık olarak şekillenmesinde ve hayata hazırlanmasında merkezi bir konumda yer almasıyla daha da belirginleşmektedir. Öğretmenler, bireyi aileden

devralarak, toplumsal normlar ve değerler doğrultusunda hayata hazırlayan rehberler olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda, öğretmenler bireyin en kritik dönemlerinde, özellikle hayatını şekillendirecek kararları alırken ona rehberlik eden, ona doğru yönü gösteren birer kılavuz olarak önemli bir rol üstlenirler.

Öğretmenler, sadece öğretim süreçleriyle değil, aynı zamanda bireylerin eğitimi ve toplumsallaşmasıyla da yakından ilgilidir. Bu süreçte, öğretmenler bireyin toplumun beklentilerini karşılayabilecek bir seviyeye gelmesine yardımcı olur. Böylece bireyin topluma uyum sağlaması ve toplumda aktif bir rol üstlenmesi mümkün hale gelir. Öğretmenlerin bu rolü, onların mesleki kimliklerinin sadece bilgi aktarımıyla sınırlı kalmadığını, aynı zamanda bireylerin sosyal ve kültürel gelişimlerinde de kritik bir rol oynadığını göstermektedir.

Açıkgöz (2003) öğretmenleri, çağdaş, entelektüel, mesleki becerilere sahip, toplumsal sorunlara duyarlı, empati yeteneği gelişmiş, bilim, sanat ve edebiyata ilgi duyan bireyler olarak tanımlamaktadır. Bu nitelikler, öğretmenlerin toplumsal ve kültürel anlamda örnek teşkil eden bireyler olarak topluma katkıda bulunmalarını sağlar. Bu bağlamda, öğretmenlerin toplumsal sorunlara karşı duyarlılığı ve empati yetenekleri, onların öğrencileriyle kurdukları ilişkilerin niteliğini de doğrudan etkiler. Öğretmenler, toplumsal sorunlara duyarlı bireyler yetiştirmede ve bu bireylerin sorunlara çözüm üretebilmelerinde önemli bir rol üstlenirler.

Türkoğlu'nun (1996) belirttiği gibi, öğretmenler aynı zamanda "öğrenmeyi öğreten" bireylerdir. Bu, öğretmenlerin sadece bilgi aktarımı yapmadıkları, aynı zamanda öğrencilere öğrenmeyi nasıl öğreneceklerini de öğrettikleri anlamına gelir. Bu pedagojik yaklaşım, bireylerin yaşam boyu öğrenme becerilerini geliştirmelerine ve bağımsız düşünme kapasitelerini artırmalarına olanak tanır. Öğretmenler, bu şekilde öğrencilerin bilgiye ulaşma yollarını keşfetmelerini sağlar ve onları sürekli bir öğrenme sürecine teşvik eder.

Sonuç olarak, öğretmenlik mesleği, bireyin hem toplumsal hem de bireysel gelişiminde kilit bir rol oynayan, çok boyutlu ve derin bir etkiye sahip bir meslek olarak öne çıkmaktadır. Öğretmenler, sadece bilgi aktarımı yapmamakta, aynı zamanda toplumsal değerlerin korunması ve geliştirilmesi sürecinde aktif bir rol oynamaktadırlar. Bu nedenle, öğretmenlerin mesleki becerileri, entelektüel birikimleri ve toplumsal duyarlılıkları, bu mesleği özel ve vazgeçilmez kılan temel unsurlar arasında yer almaktadır. Eğitim sistemlerinin ve toplumların geleceğini şekillendiren bu mesleğin, tarihsel süreçte olduğu gibi günümüzde de özel bir yere sahip olması gerektiği açıktır.

Öğretmenlik, özel uzmanlık bilgisi ve becerilerine dayalı olarak akademik çalışmalar ve mesleki formasyonla desteklenmesi gereken profesyonel bir statüye sahip bir uğraş alanı olarak kabul edilir (Erden, 1998).Öğretmenlerin, görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmeleri için belirli bir akademik temele ve mesleki formasyona sahip olmaları gerekmektedir. Bu, pedagojik yöntemler, eğitim psikolojisi, müfredat geliştirme ve değerlendirme gibi konularda derinlemesine bilgi edinmelerini ve bu bilgileri sınıf ortamında uygulayabilmelerini sağlar. Ayrıca, öğretmenlerin sürekli olarak kendilerini geliştirmeleri, yeni pedagojik yaklaşımlar ve teknolojik yeniliklerle güncel kalmaları, mesleki yeterliliklerini artırmaları açısından kritik öneme sahiptir.

Öğretmenlerin üstlendiği roller, öğrencilerin akademik bilgi kazanımlarını sağlamanın yanı sıra, onların sosyal, duygusal ve ahlaki gelişimlerine rehberlik etmeyi de içerir. Bu çok yönlü rol, öğretmenlerin sadece ders anlatımında değil, aynı zamanda öğrencilerin karakter eğitimi, toplumsal hayata hazırlık ve değer kazandırma süreçlerinde de etkin olmalarını gerektirir. Öğretmenlerin, öğrencilerde eleştirel düşünme ve yaratıcılığı teşvik etmeleri önemlidir. Bu, öğrencilerin kendi düşüncelerini geliştirmelerine ve problem çözme becerilerini güçlendirmelerine yardımcı olur (Paul ve Elder, 2002). Dolayısıyla, öğretmenlerin mesleki sorumluluklarını yerine getirirken sergileyecekleri tutum ve davranışlar, öğrencilerin eğitim deneyimlerini ve gelişim süreçlerini doğrudan etkiler.

Yukarıda sözü edilen, öğretmenin yerine getirmesi gereken vazifeleri ve üstlendiği rolleri, bunların yanı sıra yürüttüğü etkinliklerde kısacası tüm çalışmalarını başarıyla ve etkin bir şekilde yerine getirmesi doğru davranışları göstermesiyle mümkün olacaktır. Bu davranışları yerine getirirken ölçüt olarak da öğretmenlik mesleki değerlerinin uygulanması şarttır. İyi bir öğretmenin' sadece konu bilgisi, becerileri ve yeterliliklerine değil, aynı zamanda iyi bir karaktere ve iyi bir mesleki değer anlayışına sahip olması gerekir(Arthur, Davison ve Lewis, 2005;Carr, 2007).

Güncellenen MEB (2017) Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerinde; “mesleki bilgi”, “mesleki beceri”, “tutum ve değerler” olmak üzere 3 yeterlik alanı belirlenmiş olup bu yeterlik alanlarının altında bulunan 11 yeterlik ve bu 11 yeterlikle ilgili 65 göstergeye yer verilmiştir. Değer ve tutumlar yeterlilik alanında direkt olarak mesleki değer ibaresi kullanılmamış olsa da öğretmenlik mesleği için verilen ve bilinç oluşturulmaya çalışılan değer kavramının mesleki değerlerle doğrudan bağlantılı olduğu söylenebilir.

2.4.1. Öğretmenlerin Mesleki Değerleri

Öğretmenlik mesleğinin icrasında, öğretmenlerin üstlendikleri roller ve yerine getirdikleri vazifeler, yalnızca akademik bilgi ve pedagojik becerilerle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda etik ve mesleki değerlerle de sıkı bir ilişki içerisindedir. Bu değerler, öğretmenlerin sergilediği davranışların temelini oluşturur ve onların mesleki görevlerini yerine getirirken hangi ilkeleri gözetmeleri gerektiğini belirler. Bu değerleri, öğretmenin bahsedilen davranışları yerine getirirken düşünce, duygu ve davranışlarına (kendisini bireye, veliye, okul yönetimine, meslektaşlarına ifade etme, karar verme, tercihte bulunma, sorun çözme, yardım etme, empati kurma vb.) rehberlik eden, bu davranışlara yön veren, tutum ve eğilimlerini belirleyen tüm standart ya da ölçütler olarak da adlandırılabilir (Koziokoğlu ve Bekler, 2019). Mesleki değerler öğretmenlere ne yapması konusunda rehberlik ederken, meslekte kabul edilemez olan ve desteklenmeyen davranışların ne olduğu konusunda rehberlik etmesi gerekir.

Mesleki değerler kavramını, bir öğretmende kesinlikle uygun bir şekilde bulunması beklenen inançların öğrencilerle iletişimde nasıl kullanılması gerektiği hakkında bilgi sağlayan değerler kümesi olarak tanımlayabiliriz (Arthur ve diğ, 2005).

Öğretim süreçlerinin ahlaki, etik ve sosyal boyutları, öğretmenlerin mesleki değerlerinin oluşumunda temel bir rol oynamaktadır. Bu boyutlar, öğretmenlerin yalnızca bilgi aktarımında bulunan bireyler olmalarının ötesinde, toplumsal ve kültürel normların taşıyıcıları ve uygulayıcıları olarak da görev yapmalarını gerektirir. Arthur, Davison ve Lewis (2005) ile Çetin'in (2018) çalışmaları, öğretmenlerin mesleki değerlerinin şekillenmesinde ahlaki, etik ve sosyal unsurların ne denli önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu unsurlar, öğretmenlerin mesleklerini icra ederken karşılaştıkları çeşitli durumlar karşısında nasıl davranmaları gerektiği konusunda rehberlik eder ve bu doğrultuda mesleki kimliklerinin yapı taşlarını oluşturur.

Öğretmenlerin mesleki değerlerinin oluşumunda evrensel, milli ve kültürel değerlerin etkisi büyüktür. Ateş (2012), öğretmenlerin değerlerinin sadece bireysel deneyimler ve mesleki pratikler yoluyla değil, aynı zamanda daha geniş toplumsal ve kültürel bağlamlar içinde şekillendiğini belirtmiştir. Bu bağlamda, evrensel değerler öğretmenlerin tüm insanlığa karşı sorumluluklarını, milli değerler ulusal kimlik ve aidiyet duygularını, kültürel değerler ise yerel ve geleneksel normlara olan bağlılıklarını güçlendirmektedir. Bu üç değer kategorisi,

öğretmenlerin mesleki kimliklerini oluşturan temel bileşenler olarak karşımıza çıkar ve onların eğitim süreçlerine yönelik tutumlarını derinden etkiler.

Mesleki değerler, öğretmenlerin eğitim süreçlerine nasıl yaklaştıklarını, öğrencilerle ve meslektaşlarıyla olan etkileşimlerinde hangi ilkeleri benimsediklerini belirleyen kritik unsurlardır. Öğretmenlerin mesleki kimliklerinin ayrılmaz bir parçası olan bu değerler, aynı zamanda onların mesleğe olan aidiyet duygularını ve bağlılıklarını da güçlendirir. Öğretmenlerin eğitimle ilgili değer yargıları, mesleki uygulamalarına yön veren normatif çerçeveyi oluşturur. Vähäsantanen ve arkadaşlarının (2008) çalışmasında vurgulandığı gibi, öğretmenlerin geleceğe yönelik mesleki beklentileri, bu değerlerin oluşum sürecinde önemli bir etkendir. Gelecekteki mesleki hedefler ve kariyer planlamaları, öğretmenlerin sahip oldukları değerleri pekiştirmekte ve bu değerlerin eğitim pratiği üzerindeki etkilerini artırmaktadır.

Öğretmenlerin sahip olduğu mesleki değerlerin öğrencilerin gelişimi ve başarısı ile doğrudan ve önemli bir ilişkisi vardır (Rubi, 2019). Öğretmenlik mesleği, özünde belirli değerlerin benimsenmesini ve bu değerlerin günlük uygulamalara yansıtılmasını gerektiren bir meslektir. Bu değerler, öğretmenlerin hem öğrencilerle olan ilişkilerinde hem de mesleğe yönelik bakış açılarında ve kurum içi iletişimlerinde somut bir şekilde görünür hale gelir. Öğretmenlerin öğrencilerle olan etkileşimlerinde, sınıf içi ve sınıf dışı davranışlarında sergiledikleri tutumlar, öğretmenlerin sahip olduğu değerlerin yansıması olarak değerlendirilebilir. Örneğin, öğretmenlerin öğrencilere verdikleri geri bildirimler, onların davranış değiştirme yöntemleri ve öğrencilerin kişisel ve akademik gelişimlerini desteklemek amacıyla vurguladıkları hususlar, bu değerlerin somut ifadeleri olarak karşımıza çıkar.

Bu bağlamda, öğretmenlerin değer odaklı yaklaşımı, okul örgütü olarak tanımlanan toplumsal sistemin genel havasını da şekillendirir. Bir okulun iklimi, büyük ölçüde o okulda görev yapan öğretmenlerin mesleki etik anlayışları ve değer sistemleri ile doğrudan ilişkilidir. Adalet, saygı, dürüstlük, empati ve sorumluluk gibi temel mesleki değerlerin öğretmenler tarafından içselleştirilmesi, okulun genel atmosferini olumlu yönde etkileyerek, öğrencilerin öğrenme süreçlerine daha etkin bir şekilde katılmalarını sağlar. Ayrıca, bu değerler, okul örgütü içerisindeki iletişim dinamiklerini de güçlendirir ve kurumsal uyumu pekiştirir. Öğretmenlerin değer temelli yaklaşımları, sadece bireysel öğrenci gelişimini

desteklemekle kalmaz, aynı zamanda okulun genel başarısını artıran bir etken olarak da önem taşır.

Öğretmenlerin sahip olması gereken mesleki değerlerin ne olduğu konusunda çalışmalar yapılmıştır. Öğretmenlik mesleğinin değerleri konusunda tam bir görüş birliği bulunmamakla birlikte, alanyazında sıkça vurgulanan bazı temel değerler bulunmaktadır. Bu değerlere sevgi, saygı, bilimsellik, adil olma, sabır, empati, hoşgörü, fedakârlık, dürüstlük, fırsat ve imkân eşitliği sağlama, derslere zamanında girip çıkma, temiz ve özenli giyinme, öğrencilere değer verme ve güvenme, alçakgönüllülük, sevgi dolu olma, huzurlu olma, kararlılık, cesaret ve sorumluluk bilinci örnek olarak gösterilebilir (Çetin, 2018; Eskicumalı, 2001; Karabacak, 2016; Yazar, 2018: 173; Yıldız, 2017;). Öğretmenlerin sahip olması gereken mesleki değerler çok geniş bir çerçevede ele alınsa da bu değerlerden ‘’farklılıklara saygı’’, ‘’kişisel ve toplumsal sorumluluk’’, ‘’şiddete karşı olma’’ ve ‘’işbirliğine açık olma’’ gibi değerler ön plana çıkmaktadır (Koziokoğlu ve Bekler, 2019).

2.4.1.1. Farklılıklara Saygı

Öğretmenlerin farklılıklara saygı göstermesi, eğitimin kapsayıcı ve adil olmasını temin eder. Bu ilke, öğretmenlerin öğrencilerin kültürel, etnik, dini ve sosyo-ekonomik farklılıklarına duyarlı olmalarını ve bu çeşitlilikleri eğitim sürecine olumlu bir biçimde entegre etmelerini gerektirir. Farklılıklara saygı göstermek, sınıf içi dinamiklerin daha demokratik ve eşitlikçi bir yapıya kavuşmasına katkı sağlar ve öğrencilerin kendilerini özgürce ifade etmelerine olanak tanır. Ayrıca, öğretmenlerin bu yaklaşımı benimsemesi, öğrencilerde toplumsal farklılıkların olağan ve kaçınılmaz olduğuna dair bir bilinç oluşturarak, bu farklılıkların toplum içinde saygı görmesi gerektiği anlayışını güçlendirir (Taneri & Özbek, 2018).

2.4.1.2. Kişisel ve Toplumsal Sorumluluk

Öğretmenlerin kişisel ve toplumsal sorumluluk bilinci, eğitim sürecinin toplumsal boyutuna vurgu yapar. Bu değer, öğretmenlerin yalnızca bireysel gelişimlerine odaklanmalarını değil, aynı zamanda topluma karşı sorumluluklarını da yerine getirmelerini zorunlu kılar. Öğretmenlerin bu sorumluluk bilincini gösterebilmeleri, derslere zamanında ve hazırlıklı gelmeleri, mesleki bilgi ve becerilerini sürekli olarak güncellemeleri, yeni öğretim yöntem ve tekniklerine açık olmaları ve toplumsal sorumluluklarının bilincinde olmaları ile somutlaşır (Balık, 2021). Toplumsal sorumluluk bilinci, öğretmenlerin öğrencileri toplumsal olaylar, etik sorunlar ve sosyal adalet gibi konularda bilinçlendirmelerini ve rehberlik

etmelerini sağlar. Öğretmenler, öğrenciler için birer rol model olarak, onların davranışlarına dolaylı olarak etki ederler (Yazgan İnanç & Yerlikaya, 2014).

2.4.1.3. Şiddete Karşı Olma

Eğitim sürecinde şiddete karşı olma ilkesi, öğretmenlerin fiziksel ve psikolojik şiddeti reddetmelerini gerektirir. Bu değer, öğretmenlerin öğrenciler arasındaki zorbalık, ayrımcılık ve şiddet olaylarına karşı duyarlı olmalarını ve bu tür durumlarla etkin bir şekilde mücadele etmelerini zorunlu kılar. Şiddete karşı duruş, öğrencilere güvenli bir öğrenme ortamı sunarak onların sağlıklı bir şekilde gelişmelerine katkıda bulunur. Öğretmenlerin yetersiz iletişim becerileri, ayrımcı ve adaletsiz tutumları, saldırgan liderlik tarzı ve fiziksel müdahaleye eğilimli olmaları, öğrencilerde şiddet ve saldırganlık davranışlarını artırabilirken; öğrencilerle güven temelli ilişkiler kurmaları, destekleyici ve tehditten uzak bir ortam sunmaları, öğrencilerin davranışlarını olumlu yönde geliştirebilir (Yavuzer, 2011).

2.4.1.4. İşbirliğine Açık Olma

İşbirliğine açık olma, öğretmenlerin meslektaşları, öğrenciler, veliler ve toplumun diğer üyeleriyle etkili bir işbirliği içerisinde olmasını ifade eder. Bu değer, öğretmenlerin eğitim sürecini daha zengin ve verimli hale getirmelerine katkıda bulunur. İşbirliği, öğretmenlerin mesleki gelişimlerini desteklerken, öğrencilerin akademik ve sosyal becerilerinin gelişimini de olumlu yönde etkiler. Sağlıklı bir işbirliği, öğrencilerin gelecekteki yaşamlarında da belirleyici olacaktır. Öğretmenler, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını doğrudan gözlemleyebilmekte ve bu gözlemleri velilerle paylaşarak okul-aile işbirliğinin güçlenmesine katkıda bulunabilmektedir (Gökçe, 2000).

Sonuç olarak, öğretmenlik mesleğinde değerlerin benimsenmesi ve uygulanması, hem öğrenciler üzerinde kalıcı etkiler bırakır hem de okulun genel işleyişini ve toplumsal işlevini güçlendirir. Bu nedenle, öğretmenlerin mesleklerini icra ederken sahip oldukları değerlerin, eğitim süreçlerinin her aşamasında bilinçli bir şekilde yansıtılması, eğitimin kalitesini artıran kritik bir unsur olarak karşımıza çıkar. Bu bağlamda, öğretmenlerin mesleki değerleri gözeterek görevlerini icra etmeleri, sadece bireysel mesleki gelişimlerini değil, aynı zamanda eğitim sürecinin genel kalitesini de yükseltir. Mesleki değer ilkelerine bağlılık, öğretmenlik mesleğinin saygınlığını korur ve öğretmenlerin toplum içindeki rollerinin önemini pekiştirir. Öğretmenlerin mesleki değerleri rehber edinmeleri, mesleğin profesyonel niteliğinin ve toplumsal etkisinin sürekliliğini sağlamak açısından kritik bir

öneme sahiptir. Öğretmenlerin mesleki değerleri konusunda okuryazar olmaları topluma ve mesleğe yaptıkları bu katkıların kalitesini arttırır.

2.4.2. Öğretmenlerin Mesleki Değer Okuryazarlığı

Öğretmenlerin mesleki değerler okuryazarlığı, öğretmenlerin eğitim-öğretim süreçlerini yürütürken ve öğrencilerle, meslektaşlarıyla ve toplumla ilişkilerinde yerine getirmesi gereken mesleki görev ile sorumluluklarına rehberlik eden değerleri ve mesleki standartları tanıma, anlama ve bu değerleri mesleki uygulamalarında etkin bir şekilde kullanabilme yeterliliğini ifade eden bir kavram olarak ifade edebiliriz. Bu okuryazarlık, öğretmenlerin öğretim süreçlerini planlama, organize etme ve uygulama; öğrencilerin öğrenme süreçlerini destekleme ve sürdürme; sınıf yönetimini sağlama gibi temel mesleki görevleri ile meslektaşları ve toplumla kurdukları ilişkilerde mesleki değer ilkeleri doğrultusunda hareket etmelerini zorunlu kılar. Örneğin, öğretmenlerin sadece müfredatın gerekliliklerine odaklanmak yerine, öğrencilerin bireysel farklılıklarını, öğrenme stillerini ve sosyo-kültürel arka planlarını dikkate alarak bir ders planı hazırlamaları gerekmektedir. (Banks, 2013). Bu doğrultuda mesleki değerler okuryazarı bir öğretmenlerin farklı öğrenci gruplarının ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak kapsayıcı ve adil bir öğrenme ortamı oluşturur. Bu şekilde, öğretmenin her öğrencinin eğitim hakkını en iyi şekilde yerine getirecek bir öğrenme deneyimi sunması, onun mesleki değerler doğrultusunda hareket ettiğinin bir yansımasıdır. Ayrıca, öğretmenlerin meslektaşlarıyla iş birliği yaparken ve topluma hizmet ederken mesleki değer ilkelerine uygun davranmaları da bu okuryazarlığın bir parçasıdır. Bir öğretmenin meslektaşlarıyla bilgi ve materyal paylaşımında bulunurken şeffaf, saygılı ve adil olması bu durumun bir göstergesidir. Çünkü öğretmenlerin meslektaşları, öğrenciler ve toplumla kurdukları ilişkilerde adil, şeffaf ve saygılı bir yaklaşım benimsemeleri gerekmektedir (Campbell, 2003). Öğretmenlerin kendilerini öğrencilere, meslektaşlarına ve velilere ifade etme; bireyleri ya da olayları değerlendirme; karar alma, tercihte bulunma, çatışma çözme gibi süreçlerde, iyiyi ve kötüyü, doğruyu ve yanlışı ayırt etme gibi kritik durumlarda tutarlı ve adil bir yol izlemelerini sağlar. Aynı zamanda, bu süreçte öğretmenlerin mesleki sorumluluklarının farkında olarak, bu değerlere dayalı sürekli bir kendini geliştirme süreci içinde olmalarını gerektirir. Başka bir ifadeyle mesleki gelişim etkinliklerine katılarak kendini sürekli yenilemesi, mesleki değerler okuryazarlığının somut bir örneği olarak değerlendirilebilir. Mesleki değerler okuryazarlığı, öğretmenlerin mesleki değerleri konusunda duyarlılık ve bilinç geliştirmelerini, bu doğrultuda mesleki bilgi, beceri

ve tutumlarını sürekli olarak yenilemelerini ve mesleklerini bu değerlere uygun olarak icra etmelerini sağlayan bir yeterliliktir.

Sonuç olarak, mesleki değerler okuryazarlığı, öğretmenlerin sadece mesleki bilgi ve becerilerle donatılmasını değil, aynı zamanda öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği ilkelere dayalı bir mesleki bilinci geliştirmesini de içerir. Bu durum, öğretmenlerin mesleklerini icra ederken karşılaştıkları sorunları çözebilme, mesleki standartlara uygun davranma ve sürekli bir gelişim süreci içinde olma sorumluluğunu beraberinde getirir. Bu nedenle, mesleki değerler okuryazarlığı, öğretmenlik mesleğinin temel taşlarından biri olarak değerlendirilmelidir. Bu araştırmada öğretmenlik mesleki değerleri öğretmenlerin bu konudaki okuryazarlık düzeyi çerçevesinde ele alınmıştır.

BÖLÜM III

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

İlgili literatür tarandığı zaman konuyla ilgili farklı çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Kozikoğlu ve Bekler (2019), "Öğretmenlerin Mesleki Değerlere İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi" adlı araştırmalarında öğretmenlerin mesleki değerlere sahip olma düzeylerini ve bu değerlere ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu çalışmada Türkiye'nin farklı illerinde görev yapan farklı branşlardan 541 öğretmenle çalışmışlardır. Mesleki Değerler Ölçeği ve Yarı yapılandırılmış görüşme formunu kullanarak yaptıkları bu değerlendirmede öğretmenlerin farklılıklara saygı duyma mesleki değerine çok yüksek düzeyde sahip oldukları; kişisel ve toplumsal sorumluluk, şiddete karşı olma ve işbirliğine açık olma mesleki değerlerine ise yüksek düzeyde sahip oldukları belirlenmiştir. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde de benzer sonuçlara ulaşılmışlardır.

İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin sahip olduğu değerlere ilişkin algılarını belirlemek amacıyla Dönmez ve Cömert (2007), "İlköğretim okulu öğretmenlerinin değer sistemleri" isimli bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Malatya ilinde yer alan 575 öğretmene Lussier tarafından geliştirilen ölçeği uygulamışlardır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda araştırmaya katılan öğretmenlerin, mutlu bir evliliklerinin olmasını, aileleri ile birlikte vakit geçirmeyi, yakın arkadaşlarının olmasını, diğer değerlere oranla daha fazla önemsedikleri, algılar arasında branş, medeni durum ve eşin eğitim düzeyi değişkenlerine göre bazı değerlerde farklılıkların olduğu saptanmıştır.

Bozgeyikli, Toprak ve Derin'in (2016) "Öğretmen adaylarının mesleki değer algılarının sıralama yargılarıyla ölçeklenmesine" yönelik bir çalıştırma gerçekleştirmişlerdir.

Çalışmada; katılımcıların cinsiyet, bölüm ve okuduğu bölümü isteyerek seçip seçmediği değişkenlerine göre de ölçeklendirme çalışması gerçekleştirilerek bu meslek değerlerinin önem sırasının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Çalışma, 2014-2015 öğretim yılı bahar döneminde Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören toplam 320 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini seçerken en önemli kıstas olarak "düzenli yaşamı" gördüğü, bunu sırasıyla başarı, sosyal statü, maddi kazanç, yeteneği kullanma, değişim, liderlik, yaratıcılık, işbirliği ve rekabet gibi meslek değerlerinin izlediği sonucuna ulaşılmıştır.

Köybaşı ve Dönmez'in (2012) "Göreve yeni başlamış ve emekli öğretmenlerin mesleki değerlere ilişkin görüşleri ve bu değerlerdeki değişimin incelenmesi" konulu araştırmalarında son beş yılda emekli olan ve göreve başlayan ilköğretim öğretmenlerinin görüşlerine göre mesleki değerlerin ne olduğunu ve bu değerlerdeki değişimi ortaya koymayı amaçlamışlardır. Çalışma grubunu son beş yılda emekli olan 10 ilköğretim öğretmeni ile son beş yılda göreve başlayan 10 ilköğretim öğretmeninden oluşturmuşlardır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanan verilerde farklı sonuçlara ulaşılmıştır. İş doyumunun yeterli ve öğretmenlik mesleğinin saygın olduğu konusunda emekli ilköğretim öğretmenleri, son beş yılda göreve başlayan ilköğretim öğretmenlerinden daha olumlu görüşler belirttiği sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir sonuç da emekli ilköğretim öğretmenleri ile son beş yılda göreve başlayan ilköğretim öğretmenleri öğretmenlik mesleğine verilen değerin azaldığını ve toplumun eğitim seviyesinin yükselmesiyle öğretmenlik mesleğine verilen değerin artacağını düşünmeleridir.

Sunley ve Locke, 2010 yılında Birleşik Krallıktaki ortaokul öğretmenlerinin mesleki değerlerini keşfetmek, 2000'den itibaren literatüre genel bakış adlı çalışmalarında öğretmenlerin sahip oldukları mesleki değerlerle ilgili literatürü özetlemeyi amaçlamışlardır. Tarama yapılırken çalışma ortaokul öğretmenleriyle sınırlandırılmış ve 2000 yılından itibaren daha çok İngiltere merkezli bir literatür taramasına gidilmiştir. Son on yılda değerler eğitimi alanında büyük bir önem verilmeye başlandığına ulaşılmıştır. Bu duruma rağmen değerler eğitiminde ana role sahip olan öğretmenlerin sahip oldukları değerler ve mesleki değerlerle ilgili çok az deneye dayalı çalışmalar yapıldığı sonucuna ulaşmışlardır. Ortaokul profesyonellerinin benimsediği değerlerle ilgili kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır. Arama daha yeni çalışmalarla (yani 2000 yılı ve sonrası) sınırlandırılmış ve esas olarak İngiltere ve ortaöğretime odaklanılmıştır. Arama, eğitim veri tabanı olan Education Indexes on Dialog ve daha geniş disiplinleri kapsayan bir veri tabanı olan Electronic Journal Service

kullanılarak gerçekleştirildi. Bulunması daha zor araştırma raporlarına ulaşmak için, önemli dergilerin elle aranması ve mevcut yayın listelerine referans verilmesi gibi ek stratejiler benimsenmiştir. İnceleme, daha sonra yayınların okullarda yürütülen deneye dayalı araştırmalara dayanıp dayanmadığını ve/veya değerlerin anlamı hakkında daha derin bir teorik anlayışa yardımcı olup olmadığını belirlemek için taranan 1000'den fazla yayınlanmış referans üretmiştir. İnceleme, değerlerin eğitimde oynamaya devam ettiği ayrılmaz bir rol olduğunu vurgulamaktadır. Bu makale, değerlerin tartışıldığı edebi bağlamlardan türetilen bir anlayış çerçevesi sunmaktadır. Ortaöğretim öğretmenlerinin sahip olduğu değerler ve bunların çalıştıkları okulların örgütsel değerleriyle nasıl uyuştuğu hakkında mevcut anlayışı destekleyecek çok az deneye dayalı veri bulunmaktadır. Değerler ve profesyonellik bağlamında yapılan çalışmalar, öğretmenlerin sahip olduğu 'örtük' değerlerin açık hale gelmesi ve uygulama yoluyla rafine edilmesi için diyalog ve düşünceye ihtiyaç duyulduğunu vurgulamaktadır.

Geleceğin öğretmenlerinde mesleki değerler sistemine karşı sorumlu bir tutum oluşturma metotlarını, Pinaeva ve Voloshina (2023) "Geleceğin öğretmenlerinde mesleki değerler sistemine karşı sorumlu bir tutum oluşturma yöntemleri" çalışmasında açıklamıştır. Bu incelenen çalışmada mesleki pedagojik faaliyete karşı sorumlu bir davranışın özü şu şekilde belirmektedir: geleceğin öğretmeninin mesleğinin değerinin, mesleki ortamda kendi pozisyonunun, mesleki davranış için güdülerin ortaya çıkması konusundaki farkındalığı; öğretmenin konu ve psikolojik-pedagojik bilgiyi bütünleştirmesi, mesleki yetenek ve beceriler oluşturmuş olması, mesleki faaliyetlerin pratik uygulamasında deneyimli olması; öğretmenin faaliyetini profesyonelce organize etmesi ve etkili bir şekilde idare etmesi; öğretmenin pedagojik durumları analiz etme ve pedagojik düşünme becerileri; pedagojik faaliyetin sonuçlarından memnuniyet olması, öğretmenin yaratıcı bir şekilde görevlerini uygulamaya çabalaması ve mesleki gelişim yolunda sıkıntıların üstesinden gelmesi. Eğitim disiplinlerinin öğretimi sürecinde, Pedagoji, Eğitim Çalışması Metodolojisi, Pedagoji Tarihi, Pedagojik Ustalığın Temelleri gibi disiplinlerin, geleceğin öğretmenlerinde pedagojik değerler sistemine karşı sorumlu bir tutum oluşturma metodolojisi sunulmuştur. Öğretmenlerin mesleki yeterliliklerine ilişkin gereklilikler, eğitimle ilgili modern belgeler temelinde incelenmiştir. Eğitim materyalinin içeriğini belirleyerek, unsurları arasındaki anlamsal bağlantılar kurulmuştur. Hem geleneksel (dersler, pratik, laboratuvar dersleri) hem de etkileşimli (grup çalışması, iş oyunları, problem tabanlı öğrenme, proje yöntemi) çalışma biçimleri, eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesi sürecinde anlatılmıştır.

Balkar ve Alev (2022) tarafından yürütülen araştırma, ilkokul öğretmenleri arasında mesleki değerler, mesleki yeterlilik ve mesleki bağlılık arasındaki ilişkileri incelemektedir. Bu çalışmada, mesleki yeterliliğin, mesleki değerler ve mesleki bağlılık arasındaki ilişkide aracılık rolü oynayıp oynamadığı araştırılmıştır. Araştırma, Türkiye'nin Gaziantep şehrinde görev yapan 370 ilkokul öğretmeninden toplanan anket verileri ile gerçekleştirilmiştir. Veriler, doğrulayıcı faktör analizi, yapısal eşitlik modellemesi ve önyükleme yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Sonuçlar, mesleki değerlerin benimsenmesi ile mesleki bağlılık arasında doğrudan pozitif bir ilişki olduğunu ve mesleki yeterliliğin bu ilişkide kısmi bir aracılık rolü oynadığını göstermiştir. Mesleki değerlerin daha yüksek düzeyde benimsenmesi, doğrudan daha fazla mesleki bağlılığa yol açmakta, aynı zamanda mesleki yeterlilikteki artışları ve dolayısıyla öğretmen bağlılığını da olumlu yönde etkilemektedir. Bu bulgular, öğretmenlerin mesleklerine olan bağlılıklarının nasıl artırılabileceği konusunda önemli ipuçları sunmaktadır.

Giray (2021) tarafından yürütülen "İşyerinde Değerler: Filipinli Ortaokul Öğretmenlerinin Mesleki Değerlerine İlişkin Bir Değerlendirme" adlı çalışma, öğretmenlerin iş yerindeki değerlerini ve bu değerlerin demografik değişkenler ile olan ilişkisini incelemektedir. Filipinler'in Taguig Şehri'nde görev yapan 155 ortaokul öğretmeninin katılımıyla gerçekleştirilen bu araştırmada, mesleki değerleri tanımlayıcı bir araştırma yaklaşımı ile değerlendirilmiştir. Çalışma, disiplin, yaratıcılık, düzenlilik, sabır, kararlılık ve başarı gibi iş değerlerinin öğretmenler tarafından genellikle yüksek düzeyde benimsendiğini ortaya koymuştur. Ayrıca, mesleki değerleri ile demografik değişkenler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu sonuçlar, öğretmenlerin kişisel ve mesleki gelişimlerinin desteklenmesi gerektiğini ve bu süreçlerin okulların genel performansını olumlu yönde etkileyebileceğini göstermektedir. Ayrıca, bu konunun daha geniş bir coğrafi kapsamda, bölgesel ve ulusal düzeylerde incelenmesi önerilmektedir.

Lala (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışma, öğretmenlerin mesleki değerleri ile yaşam boyu öğrenme eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Diyarbakır ilinde görev yapan 991 sınıf öğretmeninin katılımıyla yürütülen bu araştırmada, nicel araştırma yöntemlerinden betimsel ve ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Veriler, "Öğretmenlerin Mesleki Değerler Ölçeği" ve revize edilmiş "Öğretmenlerin Yaşam Boyu Öğrenme Ölçeği" aracılığıyla toplanmıştır.

Araştırma sonuçları, öğretmenlerin mesleki değerlerinin "her zaman" düzeyinde benimsendiğini ve yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin "tamamen katılıyorum" düzeyinde olduğunu göstermiştir. Cinsiyet ve mesleki kıdem değişkenlerinin, mesleki değerler ve yaşam boyu öğrenme eğilimleri üzerinde anlamlı farklılıklar yarattığı belirlenmiştir. Araştırma, mesleki değerler ile yaşam boyu öğrenme eğilimleri arasında pozitif yönde yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

İnci (2024) tarafından yürütülen "Öğretmenlerin Mesleki Değer Odaklı Yaşam Eğilimleri" çalışması, öğretmenlerin mesleki değer odaklı yaşam eğilimlerini cinsiyet, kıdem, eğitim kademesi ve medeni durum gibi değişkenler bağlamında incelemektedir. Ayrıca, mesleki adanmışlık ve işe yabancılaşma düzeylerinin bu eğilimler üzerindeki yordayıcı rolü araştırılmıştır. Nicel veriler, İnci ve Çetin (2022) tarafından geliştirilen "Öğretmenlerin Mesleki Değer Odaklı Yaşam Eğilimleri Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır. Ankara'da görev yapan 1175 öğretmen üzerinde yapılan analizler, cinsiyet ve görev yapılan eğitim kademesinin mesleki değer odaklı yaşam eğilimleri üzerinde anlamlı etkiler yarattığını göstermiştir. Kadın öğretmenlerin bu eğilimleri daha yüksek düzeyde benimsediği, ilkokul öğretmenlerinin ise lise öğretmenlerine kıyasla daha yüksek faktör puanlarına sahip olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın nitel bölümü, mesleki değer odaklı yaşam eğilimlerinin formal ve informal ortamlarda nasıl yansıtıldığına dair önemli bulgular sunmuştur. Bu bağlamda, öğretmenlerin mesleki ve etik değerlere uygun davranışlar sergiledikleri ve bu değerleri yansıtmayan meslektaşlarını etik bir dil kullanarak uyardıkları tespit edilmiştir. Sonuçlar, mesleki değer odaklı yaşamın, toplumda öğretmenlerin saygınlığını artırdığına işaret etmektedir.

Akar (2023) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, öğretmenlerin mesleki değerleri ile mesleki profesyonellikleri arasındaki ilişki, ilişkisel tarama modeli çerçevesinde incelenmiştir. Araştırmanın örneklemi, Konya ilinde görev yapmakta olan 403 öğretmenden oluşmaktadır. Veri toplama sürecinde, "Kişisel Bilgi Formu", "İlköğretim Öğretmenlerine Yönelik Mesleki Değerler Ölçeği" ve "Öğretmenlerin Mesleki Profesyonelliği Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistikler, Pearson moment çarpım korelasyonu, bağımsız örneklem t-testi, tek yönlü varyans analizi ve basit doğrusal regresyon analizi yöntemlerinden yararlanılmıştır. Araştırma bulguları, öğretmenlerin mesleki değerlerinin ve mesleki profesyonelliklerinin yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

Ayrıca, mesleki değerler ile mesleki profesyonellik arasında pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu bağlamda, öğretmenlerin mesleki

profesyonelliklerinin, mesleki değer düzeylerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Aybakan (2023) tarafından yapılan araştırma, beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki değerleri ile yaşam boyu öğrenme eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, öğretmenlerin bazı demografik özellikleri ile mesleki değerleri ve yaşam boyu öğrenme eğilimleri arasındaki farklılıklar da bu çalışmada karşılaştırılmıştır. Araştırma, İstanbul ilinde görev yapan 190 beden eğitimi öğretmeninden oluşan bir örneklem üzerinde gerçekleştirilmiştir. Veri toplama araçları olarak "Kişisel Bilgi Formu", "Mesleki Değer Ölçeği" ve "Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimi Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizi için Bağımsız örneklem t-testi ve Oneway ANOVA analiz yöntemleri uygulanmıştır. Sonuçlar, beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki değer düzeylerinin ve yaşam doyumlarının iyi seviyede olduğunu göstermiştir. Ayrıca, mesleki tecrübeye göre mesleki etik düzeyinde anlamlı farklılıklar bulunmuş, ancak eğitim değişkeninin mesleki değer ve yaşam boyu öğrenme düzeyinde belirleyici bir etken olmadığı ortaya konmuştur.

Kıymık (2020) tarafından yürütülen araştırma, öğretmenlerin mesleki değer algıları ile demokratik tutumları arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Isparta ilinde ortaöğretim kurumlarında görev yapan 370 öğretmen üzerinde gerçekleştirilen bu çalışma, demografik değişkenler, eğitim durumu ve mesleki deneyim açısından anlamlı farklılıklar olup olmadığını değerlendirmektedir. Veri toplama sürecinde "Kişisel Bilgi Formu", Büyükkaragöz ve Kesici (1998) tarafından geliştirilen "Öğretmenlerin Demokratik Tutum Ölçeği" ve Tunca (2012) tarafından geliştirilen "Öğretmen Mesleki Değerler Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizinde frekans, standart sapma, normallik testi, Mann Whitney-U, Kruskal Wallis-H ve Pearson Korelasyon testleri uygulanmıştır. Araştırma bulguları, öğretmenlerin mesleki değer algılarının ve demokratik tutum düzeylerinin yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, mesleki değer algıları ile demokratik tutum düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Atasoy ve Öztürk (2019) tarafından yapılan çalışma, okul öncesi öğretmenlerinin mesleki değerlere sahip olma düzeyleri ile öz yeterlik inançları arasındaki ilişkiyi betimsel bir yöntemle incelemektedir.
Araştırmanın örneklemini, Çanakkale ilinde MEB'e bağlı bağımsız anaokulları ve ilkokullar içerisindeki anasınıflarında görev yapan 163 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Veri toplama araçları olarak "Kişisel Bilgi Formu", Tunca ve Sağlam (2012) tarafından geliştirilen "Öğretmenlik Mesleği Değerleri Ölçeği" ve Tepe (2011) tarafından geliştirilen

"Okul Öncesi Öğretmenlerinin Öz Yeterlik İnançları Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma bulguları, öğretmenlerin mesleki değerlere sahip olma düzeyleri ile öz yeterlik inançları arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Özellikle, öğretmenlerin farklılıklara saygı duyma ve iş birliğine açık olma değerlerinde yüksek düzeyde, şiddete karşı olma ve kişisel sorumluluk değerlerinde ise daha düşük düzeyde değerlere sahip oldukları tespit edilmiştir.

Keskin (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırma, sınıf öğretmenlerinin mesleki değerleri ile öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, Rize ilinde merkez ilçede görev yapan 221 sınıf öğretmeni üzerinde gerçekleştirilmiştir. Veri toplama araçları olarak "Öğretmen Mesleki Değerler Ölçeği", "Öğretmenlik Mesleği Tutum Ölçeği" ve "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Araştırma sonuçları, sınıf öğretmenlerinin mesleki değerlere sahip olma düzeylerinin yüksek olduğunu göstermiştir. Öğretmenlerin en yeterli buldukları mesleki değerin farklılıklara saygı duyma, en yetersiz buldukları mesleki değerin ise kişisel ve toplumsal sorumluluk olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, mesleki değerler ile öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlar arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Eryılmaz (2017) tarafından yapılan araştırma, sınıf öğretmeni adaylarının mesleki değerlerini çeşitli değişkenler açısından incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada karma desen kullanılmış olup, Giresun Üniversitesi sınıf öğretmenliği programına devam eden 4. sınıf öğretmen adayları ile Giresun'da görev yapan staj öğrencisi bulunan sınıf öğretmenlerinden veri toplanmıştır. Nicel verilerin toplanmasında "Öğretmenlik Mesleki Değerler Ölçeği" kullanılmış, nitel veriler ise yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma bulguları, sınıf öğretmeni adaylarının mesleki değerlere sahip olma konusunda yüksek düzeyde bir algıya sahip olduklarını göstermektedir. Bununla birlikte, mesleki değerlere etki eden faktörlerin öğretmenler, çevre, aile, öğrenci ve yönetim gibi unsurlar olduğu belirtilmiştir.

3.1.OKURYAZARLIKLA İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Göçemen (2023) tarafından yürütülen çalışma, matematik öğretmen adaylarının matematiksel okuryazarlık özyeterlikleri, evrensel fen okuryazarlıkları ve dijital

okuryazarlık özyeterlikleri arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Çalışmanın amacı, öğretmen adaylarının matematiksel okuryazarlık düzeylerini, matematiksel okuryazarlık özyeterliklerini, evrensel fen okuryazarlıklarını ve dijital okuryazarlık özyeterliklerini belirlemektir. Araştırmanın örneklemini, bir devlet üniversitesinde öğrenim görmekte olan Matematik Öğretmenliği ve İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümü 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama araçları olarak "Öğretmen Adaylarının Dijital Okuryazarlık Öz-yeterliliği Ölçeği", "Evrensel Fen Okuryazarlığı Ölçeği", "Matematik Okuryazarlığı Öz Yeterlik Ölçeği" ve "Matematik Okuryazarlığı Başarı Testi" kullanılmıştır. PISA ve TIMSS gibi uluslararası uygulamaların matematik ve fen alanlarına dikkat çektiği çalışmada, öğretmen adaylarının matematik okuryazarlık düzeylerinin çoğunlukla orta seviyede olduğu, matematiksel okuryazarlık öz yeterliklerinin ise uygun seviyede olduğu belirlenmiştir. Matematiksel okuryazarlık düzeyi ile matematiksel okuryazarlık özyeterlikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ancak, öğretmen adaylarının evrensel fen okuryazarlığı puanlarının yarısından fazlasının yüksek ve çok yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Dijital okuryazarlık öz yeterlilikleri ise yüksek bulunmuş ve evrensel fen okuryazarlığı ile matematiksel okuryazarlık özyeterlikleri arasında pozitif yönlü bir korelasyon olduğu görülmüştür. Ayrıca, evrensel fen okuryazarlığı ile dijital okuryazarlık özyeterlikleri arasında ve matematiksel okuryazarlık özyeterlikleri ile dijital okuryazarlık özyeterlikleri arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Arslan (2022) tarafından yapılan çalışma, öğretmen adaylarının beslenme okuryazarlıkları ile medya okuryazarlıkları arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ile beslenme okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin seviyesini belirlemektir. Araştırma, İstanbul'da bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesinde öğrenim gören 142 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Veri toplama araçları olarak "Medya Okuryazarlığı Ölçeği" ve "Beslenme Okuryazarlığı Ölçeği" kullanılmıştır. Sonuçlar, öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı bakımından en yüksek düzeyde bilgi sahibi olduklarını ve medya içeriklerini analiz etme, yargılama ve tepki oluşturma konularında yeterli olduklarını ortaya koymuştur. Biyoloji Öğretmenliği bölümü öğrencilerinin medya okuryazarlık düzeylerinin Kimya Öğretmenliği bölümü öğrencilerinden anlamlı şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Beslenme okuryazarlığı açısından ise, öğretmen adaylarının işlevsel ve etkileşimli beslenme okuryazarlığı alanında yüksek, kritik beslenme okuryazarlığı alanında ise orta düzeyde yeterli oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca, medya okuryazarlığı ile beslenme okuryazarlığı düzeyleri arasında pozitif

yönde orta ve güçlü derecede anlamlı bir ilişki bulunmuş, medya okuryazarlığı düzeylerinin beslenme okuryazarlığı düzeylerini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Güngör (2024) tarafından gerçekleştirilen araştırma, öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeyleri ile öznel iyi oluşları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, Muş ilinde yer alan 22 lise düzeyindeki kurumlarda görev yapan 526 öğretmeni kapsamaktadır. Araştırmanın örneklemini, kolayda örnekleme yöntemi ile seçilen 220 öğretmen oluşturmaktadır. Veri toplama araçları olarak Acar (2015) tarafından geliştirilen "Dijital Okuryazarlık Değerlendirme Ölçeği" ve Renshaw, Long ve Cook (2015) tarafından geliştirilen ve Ergün-Nartgün tarafından Türkçeye uyarlanan öznel iyi oluş ölçeği kullanılmıştır. Bulgular, öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğunu göstermiştir. Özellikle bağlamsal kullanım alt boyutunda kendilerini en yetkin hissederken, temel araçların kullanımında en az yetkin hissettikleri bulunmuştur. Ayrıca, öğretmenlerin öznel iyi oluş düzeylerinin çok yüksek olduğu ve dijital okuryazarlık düzeyleri ile öznel iyi oluşları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Dijital okuryazarlık düzeylerinin öğretmenlerin öznel iyi oluş düzeylerini olumlu yönde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bacanak (2002) tarafından yürütülen araştırma, fen bilgisi öğretmen adaylarının fen okuryazarlık seviyeleri ile fen-teknoloji-toplum dersinin uygulanışını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada, fen bilgisi öğretmen adaylarının fen okuryazarlık seviyeleri, cinsiyet ve akademik başarı ile olan ilişkileri incelenmiştir. Ayrıca, "Fen, Teknoloji ve Toplum" (FTT) dersinin içeriği ve işlenişi değerlendirilmiştir.
2001-2002 eğitim-öğretim yılı güz döneminde gerçekleştirilen bu araştırmada, fen bilgisi öğretmen adaylarının fen okuryazarlık seviyelerini ölçmek amacıyla 25 soruluk Fen Okuryazarlık Testi (FOT) geliştirilmiş ve Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği programında okuyan son sınıf 186 öğretmen adayına uygulanmıştır. Araştırma bulguları, erkek öğretmen adaylarının fen okuryazarlık seviyelerinin kadın öğretmen adaylarına kıyasla daha yüksek olduğunu göstermiştir. Ayrıca, akademik başarı ile fen okuryazarlık seviyeleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. FTT dersi içeriği ve işlenişi ile ilgili olarak yapılan mülakatlar ve gözlemler, ders içeriğinin yetersiz kaldığını, teknolojik araç-gereç eksiklikleri nedeniyle dersin işlenişinde zorluklar yaşandığını ve interaktif yöntemlerin etkili bir şekilde kullanılamadığını ortaya koymuştur.

Oral (2022) tarafından gerçekleştirilen araştırma, yabancı dil olarak İngilizce (EFL) öğretmenlerinin bilgi okuryazarlık düzeylerini incelemektedir. Çalışma, yaş, cinsiyet, mezun olunan fakülte, eğitim düzeyi, okul düzeyi ve meslekteki deneyim yılı gibi değişkenlere dayalı olarak bilgi okuryazarlık seviyelerini değerlendirmektedir. Araştırmaya, 208 İngilizce öğretmeni katılmıştır ve veri toplama araçları olarak demografik bilgi anketi ve Adıgüzel (2011) tarafından geliştirilen "Bilgi Okuryazarlığı Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmada, nicel verilerin analizinde Kruskal Wallis ve Mann Whitney U testleri kullanılmıştır. Nitel veriler ise, gönüllü 20 katılımcı ile yapılan görüşmelerden elde edilmiştir. Nicel sonuçlar, İngilizce öğretmenlerinin bilgi okuryazarlığı düzeyleri ile demografik değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığını göstermiştir. Ancak, bilgi kullanımında yasal ve etik kurallar alt ölçeğinde kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere kıyasla daha yüksek bilgi okuryazarlık seviyelerine sahip oldukları tespit edilmiştir. Nitel veriler, öğretmenlerin 21. yüzyıl becerileri ve bilgi okuryazarlığı terimlerine aşinalıklarının düşük olduğunu, ancak bu becerilerin mesleki gelişim ve ders anlatma süreçlerine olumlu etkileri olacağına inandıklarını ortaya koymuştur.

Christidis ve arkadaşları tarafından 2024 yılında gerçekleştirilen bu çalışma, İsveç'te yükseköğrenim gören diş hekimleri ve hemşirelerin mezuniyetlerinden hemen sonra ve beş yıl sonrasındaki akademik okuryazarlık, mesleki okuryazarlık ve mesleki bilgi konusundaki deneyimlerini araştırmayı amaçlamaktadır.

Bu araştırma, diş hekimlerine ve hemşirelere mezuniyetin hemen ardından ve mezuniyetten beş yıl sonra olmak üzere iki farklı dönemde anket uygulanmasını içermektedir. Katılımcıların yaklaşık %30'u her iki dönemde de ankete yanıt vermiştir. Elde edilen veriler, parametrik olmayan yöntemlerle analiz edilmiştir. Bulgular, diş hekimlerinin mezun olduklarında yüksek düzeyde okuryazarlık ve mesleki bilgiye sahip olduklarını, bu durumun beş yıl sonra da devam ettiğini göstermiştir. Ancak, İngilizce iletişim becerileri ve adil muamele konularında endişeler bildirmişlerdir. Hemşireler de benzer bir tablo çizmiş, ancak sürdürülebilir kalkınma ve İngilizce iletişim konularında endişelerini dile getirmişlerdir; bu endişeler zamanla devam etmiştir. Çalışma, mezuniyet döneminde akademik ve mesleki okuryazarlık konusunda yüksek bir güven olduğunu, ancak beş yıl sonra bu güvenin özellikle eşitlik ve İngilizce iletişim becerileri konularında azaldığını ortaya koymuştur. Yazarlar, bu alanlarda güvenin ve bilginin korunması için sürekli uygulama ve mesleki deneyime ihtiyaç duyulduğunu vurgulamaktadırlar. Diş hekimleri, mesleklerinde beş yıl geçtikten sonra İngilizce iletişim becerileri, adil muamele ve eşit haklar konusunda endişelerini

belirtmişlerdir; bu da zaman içinde bu alanlarda güvende bir azalma olduğunu göstermektedir.

BÖLÜM IV

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın modeline, evren ve örneklemine, veri toplama araçlarına ve verilerin analizine dair genel bilgilere yer verilmiştir.

4.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, nicel araştırma yaklaşımlarından biri olan genel tarama modeli kullanılmıştır. Nicel araştırma, sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan bir yöntem olup, belirli bir araştırma konusuyla ilgili olarak geniş bir örneklem grubundan sayısal veriler elde edilmesine olanak tanır. Bu tür araştırmalarda, elde edilen veriler istatistiksel yöntemlerle analiz edilir ve sonuçlar, belirli bir hipotezin test edilmesi veya bir olgunun nicel boyutlarının ortaya konulması amacıyla özetlenir. Nicel araştırmalar, genellikle "ne kadar?", "hangi sıklıkla?", "ne ölçüde?" gibi özel sorulara yanıt arayan çalışmalardır ve bu soruların cevapları, sayısal veriler aracılığıyla istatistiksel olarak ifade edilir.

Araştırmada kullanılan tarama modelleri, belirli bir zamanda ya da geçmişte var olan bir durumu, bulunduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Karasar'ın (2012) tanımına göre, tarama modeli, var olan bir durumu sistematik bir biçimde tanımlayarak, araştırma nesnesinin mevcut koşullarını belirlemeye çalışır. Bu model, araştırmacıların geniş bir örneklem üzerinden veri toplamasına ve elde edilen bulguların genellenebilirliğini artırmasına olanak tanır. Tarama modelinin avantajlarından biri, mevcut durumun ayrıntılı bir şekilde betimlenmesine olanak sağlamasıdır. Bu sayede, araştırmacılar, inceleme konusu olan olgunun çeşitli yönlerini kapsamlı bir şekilde analiz edebilir ve bu yönlerin birbirleriyle olan ilişkilerini ortaya koyabilir.

4.2. Evren-Örneklem

Araştırmanın evrenini İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ilk ve orta dereceli okullar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini, 2024 yılında İstanbul Avrupa Yakası Fatih ilçesinde bulunan öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırma evreninin geniş olması, evrenin tümüne ulaşabilmenin güç olması ve ekonomik olmamasından dolayı örneklem alma yoluna gidilmiştir. Araştırmada tek aşamalı küme örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Fatih ilçesinde yer alan okullar birer küme kabul edilmiş ve bu okullar arasından basit rastgele örnekleme yöntemiyle seçilen okullarda görevli olan öğretmenlere ölçek uygulanmıştır. Pilot uygulama ve asıl uygulamada yer alacak öğretmen sayılarının belirlenmesinde Fatih İlçe Milli Eğitimden alınan verilere göre İlk ve orta dereceli okullarda görev yapan yaklaşık olarak 5000 öğretmenden yola çıkılmıştır. Araştırmada iki çalışma grubu kullanılmıştır. Araştırmanın birinci çalışma grubu ölçek pilot uygulamanın yapıldığı, diğer ise asıl uygulamanın yapıldığı gruptur. Birinci çalışma grubunda yer alan öğretmenler okullardan rast gele seçilmiştir. İlk Grupta yer alan öğretmen sayısının belirlenmesinde ölçek madde sayısının 5 katı kadar kişiden oluşması dikkate alınmıştır. (Tavşancıl, 2014). Taslak ölçek kırk maddeden oluştuğu için en az 200 kişi olması gerekmektedir. Geçerlilik ve güvenirliği arttırmak için 300 kişiye uygulanmıştır.

İkinci ve asıl uygulama grubunda yer alacak örneklem büyüklüğü belirlenirken Gürbüz ve Şahin'in (2014) de belirttiği gibi sosyal bilimlerde sıkça kullanılan % 95 güven düzeyi ve +/- 0,05 hata payına dikkat edilmiştir. Nicel araştırmalarda örneklem büyüklüğünün hesaplanmasında şu formülü kullanmaktadır formülde en, Evren büyüklüğünü, T farklı zamanlarda örnekleme işlemine tekrarlanması durumunda elde edilecek Güven düzeyine denk gelen değeri standart sapma değerini de kabul edilebilir hata tolerans'ı mı parantez örnekleme hatası parantez temsil etmektedir (Cohen, Manion ve Marrison, 2007). Bu formülle hesaplandığı zaman 5000 kişiden oluşan bu evrende % 95 güven düzeyine ulaşmak için 357 öğretmene ihtiyaç vardır. Bundan dolayı ikinci çalışma grubunda 360 öğretmene yer verilmiştir.

4.3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin toplanmasında araştırmacı tarafından geliştirilen 31 maddelik 'Öğretmenlerin Mesleki Değer Okuryazarlığı' ölçeği ve öğretmenlerin demografik bilgilerini belirlemek içinde "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Öğretmenlerin Mesleki Değer Okuryazarlığı Ölçeğinin geliştirilme aşamasında çalışma grubu 1 olarak adlandırılan 300 öğretmene geçerlik ve güvenirlik çalışması kapsamında AFA uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda ölçek formu son halini aldıktan sonra 2. Çalışma grubuna uygulanmıştır. Araştırma kapsamında geliştirilen ölçeğin uygulanması sonrasında elde edilen veriler SPSS programına aktarılmış ve istatistiksel çözümlemeler gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde, normal dağılım sergileyip sergilemediğinin belirlenmesi amacıyla Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilks testleri uygulanmış ve verilerin normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir. Bu nedenle, non-parametrik istatistiksel yöntemler olan Mann-Whitney U Testi ve Kruskal-Wallis H Testi kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistikler, cinsiyet, kıdem, branş ve ebeveyn eğitim durumu gibi değişkenler açısından anlamlı farklılıkların olup olmadığı incelenmiştir.

Araştırma kapsamında kullanılan ölçüm araçlarına yönelik kapsamlı bilgiler aşağıda bulunmaktadır.

4.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada, çalışma grubunda bulunan öğretmenlerin cinsiyet, kıdem, anne-baba eğitim durumu, branş ve etkinliğe katılımlarına yönelik soruların bulunduğu Kişisel Bilgi Formu oluşmuştur.

4.3.2 Öğretmenlerin Mesleki Değer Okuryazarlığı Ölçeği Geliştirme Aşamaları

Alan yazın incelendiğinde farklı araştırmacılar tarafından ölçek geliştirilme sürecinde takip edilmesi gereken birbirine benzer belirli aşamalar belirtilmiştir (DeVellis 2017; Tezbaşaran, 1997). Bu doğrultu da ölçek geliştirme sürecinde aşağıdaki aşamalar izlenmiştir:

Ölçülecek Yapıyı Hedef Alan Davranışların Tanımlanması

Öğretmenlerin Mesleki değer okuryazarlığına ilişkin görüşlerinin incelenmesi amacıyla mesleki değerler ve okuryazarlıklarla ilgili literatür taranarak tanım ve ana başlıklar belirlenmiştir.

Bu incelemeler sonucunda mesleki değer okuryazarlığının bireylerin mesleklerine ilişkin değerlerin farkında olmalarını, bu değerlere önem verip iş hayatlarına yansıtmalarını, koruyup geliştirmelerini, değişen koşullara uygun olarak gerekli eğitimleri alarak kendilerini yenilemelerini ve karşılaştıkları sorunlarda da çözüme ulaşmak için yine bu değerlere başvurması önemli olduğunu belirten başlıklar belirlenmiştir.

Madde Havuzunun Oluşturulması

Genel literatür taraması yapılarak öğretmenlerin mesleki değerleri ve mesleki değer okuryazarlığı ilgilendirdiği düşünülen ortak maddeler belirlenmiştir. Ayrıca, mesleki değer okuryazarlıkla ilgili olduğuna inanılan yerli ve yabancı makaleler ve yine okuryazarlık ve değer ile alakalı ölçeklerin maddeleri taranarak madde havuzu oluşturulmuştur. Hazırlanan sorular deneme formu oluşturulmak üzere bir araya getirilmiştir. Toplamda 50 adet madde belirlenmiştir. Deneme formu, beşli Likert tipi derecenlendirilerek düzenlenmiştir. Ölçekte yer alan maddeler; 5=Tamamen Katılırım, 4=Büyük Ölçüde Katılırım, 3=Kısmen Katılırım, 2=Katılmam, 1=Hiç Katılmam şeklinde puanlanmıştır.

Kapsam ve Görünüş Geçerliğinin Sağlanması

Ölçeğinin kapsam geçerliğini sağlamak için bir ölçme değerlendirme uzmanı, dört eğitim programları ve öğretimi uzmanı olmak üzere beş uzman görüşüne başvurulmuştur. Kapsam geçerliliği test edilirken uzmanlara dörtlü likert tipindeki 1=Hiç uygun değil, 2= Major revizyon gerekli 3=Minör revizyon gerekli 4= Tamamen Uygun şeklinde skalanın yer aldığı uzman görüş formu verilmiştir. Uzmanlardan uygun görmedikleri maddelere yönelik kısa açıklamalar yapmaları istenmiştir. Uzmanların önerileri doğrultusunda 2 madde düzeltilmiş, 10 madde ise madde havuzundan çıkarılmıştır.

Ön Deneme ve Asıl Uygulama

Asıl uygulamada ortaya çıkabilecek sıkıntıları en az seviyeye indirmek amacıyla 10 tane öğretmene ön uygulama yapılmıştır. Uygulamanın ardından gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Gerekli düzeltmeler sonrasında toplamda 40 adet maddeden oluşan ölçek asıl uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Asıl uygulama aşamasında da 300 öğretmene uygulanmıştır. Daha sonra elde edilen verilere geçerlik ve güvenirlik çalışması kapsamında yapı geçerliği için açımlayıcı faktör analizi (AFA) uygulanmış, ölçeğin güvenirliği ise Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayısı ile değerlendirilmiştir. Yapılan analizler ve sonuçları aşağıda belirtilmiştir.

4.4. Öğretmenlerin Mesleki Değer Okuryazarlığı Ölçeği (ÖMDOÖ) Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması

Bu çalışmada, 300 kişilik bir örneklemden oluşan Çalışma Grubu 1 üzerinden gerçekleştirilen Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) ile ÖMDOÖ'nün faktör yapısını belirlemeyi amaçlamaktadır. Analiz öncesinde verilerin faktör analizine uygunluğu, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Bartlett Küresellik Testi ile test edilmiştir. KMO katsayısı, örneklem yeterliliğini değerlendirirken, Bartlett Küresellik Testi veri setinin faktör analizine uygunluğunu belirlemede kullanılmıştır. KMO değerinin .70'in üzerinde olması ve Bartlett Küresellik Testinin anlamlı çıkması, veri setinin faktör analizine uygun olduğunu gösterir. KMO testinde kabul edilebilir değerler .90-1.00 arası "mükemmel", .80-.89 arası "çok iyi", .70-.79 arası "iyi", .60-.69 arası "orta", .50-.59 arası "zayıf", ≤.50 ise kabul edilemez olarak sınıflandırılmaktadır (Sharma, 1996; Şencan, 2005; Tavşancıl, 2005; Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012).

Tablo 1
KMO ve Bartlett Küresellik Testi Sonuçları

Test	**Sonuç**
KMO (Kaiser-Meyer-Olkin)	.963
Bartlett Küresellik Testi	Approx. Chi-Square = 8011.886, df = 780, p < .001

Yapılan KMO ve Barlett Küresellik Testinin sonuçları Tablo 1'de gösterilmiştir. Yapılan analiz sonucu 40 maddenin faktör analizi için KMO değerinin .96 olduğu görülmüştür. Barlett testi sonucu 8011,886 (p<.001) olarak tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, veri setinin faktör analizine uygun olduğunu ve örneklem büyüklüğünün yeterli olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin birbirinden bağımsız alt faktörlerini belirlemek için varimax dik döndürme yöntemi kullanılmıştır. Faktör yüklerinin alt kesme noktası olarak 0.45 değeri ölçüt olarak alınmıştır. AFA sonucunda özdeğeri 1'in üzerinde olan 6 faktör elde edilmiştir. Ancak, daha anlamlı bir yapı elde etmek için faktör yüklerinin incelenmesi sonucunda 8 maddenin iki ya da üç faktöre de yüklendiği ve aralarında 0,10 dan daha az bir fark olduğu görülmüştür. Literatürde 0,300'ün altı düşük madde toplam korelasyonu olarak kabul edilmektedir (Büyüköztürk,

2013; Özdamar, 2013). Bu nedenle bu maddelerin de analiz dışı bırakılmasına karar verilmiştir.

Bunun neticesinde aralarında daha az fark olandan başlamak kaydıyla bu maddeler teker teker çıkarılmış (18, 10, 19, 6, 14, 30, 23, 11) ayrıca bir boyutta yer alan madde sayısı 3 ten az olduğundan 1 madde (25) analiz dışında bırakılmıştır. Literatüre göre faktör analizinde maddelerin bir boyut ya da faktör oluşturduğunu kabul edebilmek için en az üç maddenin döndürme sonrası kümeleşmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Little, Lindenberger ve Nesselroade, 1999; MacCallum, Widaman, Zhang ve Hong, 1999; Marsh, Hau, Balla ve Grayson, 1998; Raubenheimer, 2004; Velicer ve Fava, 1998; akt. Çelik (2020). Belirlenen 9 madde ölçekten çıkarılarak faktör analizi tekrar edilmiştir. Sonuç olarak, 4 faktörden oluşan bir yapı belirlenmiştir. Bu faktörlerin isimleri sırasıyla şu şekildedir: Mesleki Değerleri Önemseme, Mesleki Değerleri Koruma ve Geliştirme, Mesleki Değer Farkındalığı, Mesleki Değer Odaklı Davranış Farkındalığı şeklindedir. Oluşan bu dört faktörün yapısı da aşağıda tabloda belirtilmiştir.

Tablo 2
Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Öğretmenlerin Mesleki Değer Okuryazarlığı Ölçeği (ÖMDOÖ) Faktör Yapısı				
Faktörler	Faktör Ortak Varyans	Varimax Faktör Yükleri	Öz değer	Faktör Açıklanan Varyans
Faktör 1			14,777	47,669
27	0,648	0,739		
26	0,650	0,715		
28	0,675	0,710		
40	0,604	0,647		
24	0,661	0,639		
38	0,582	0,600		
29	0,646	0,595		
39	0,583	0,587		
12	0,638	0,584		
37	0,657	0,562		
36	0,526	0,559		
22	0,604	0,540		
9	0,541	0,489		
Faktör 2			1,508	4,866
8	0,572	0,714		
4	0,563	0,702		
17	0,540	0,623		
15	0,620	0,565		
20	0,580	0,564		
21	0,463	0,539		
5	0,493	0,531		

13	0,490	0,514		
Faktör 3			1,304	4,208
32	0,647	0,736		
31	0,714	0,706		
35	0,649	0,701		
34	0,575	0,631		
16	0,631	0,624		
33	0,599	0,592		
7	0,508	0,561		
Faktör 4			1,164	3,754
1	0,736	0,812		
2	0,681	0,722		
3	0,676	0,585		

İlk faktörün öz değeri 14.777 olup, toplam varyansın %47.669'unu açıklamaktadır. İkinci faktörün öz değeri 1.508 olup, varyansın %4.866'sını açıklamaktadır. Üçüncü faktör 1.304 öz değeri ile varyansın %4.208'ini, dördüncü faktör ise 1.164 öz değeri ile varyansın %3.754'ünü açıklamaktadır. Bu dört faktör birlikte toplam varyansın %60.50'sini açıklamaktadır. Tavşancıl (2005) %40 ile %60 arasındaki açıklanan toplam varyans oranlarının ölçek için yeterli olduğunu ifade etmiştir. Bu oran sosyal bilimler ve davranış bilimleri için alanyazındaki kaynaklara (Büyüköztürk, 2013; Özdamar, 2013) yüksek ve yeterlidir. Analiz sonucunda dört boyuttan ve 31 maddeden oluşan ÖMDOÖ nihai şeklini almıştır. Faktör döndürme sonrasında, ölçeğin birinci alt boyutunun 13 maddeden, ikinci alt boyutunun 8 maddeden, üçüncü alt boyutunun 7 maddeden ve dördüncü alt boyutunun ise 3 maddeden oluştuğu gözlenmiştir. Tablo 2'de görüldüğü gibi dört faktör için de faktör yüklerinin .49 ile .81 arasında değiştiği görülmektedir.

Faktör analizi sonrası oluşan yamaç grafiği (screeplot) ise şekil 4.1.'de gösterilmiştir.

Şekil 4. 1

Yamaç Birikim Grafiği

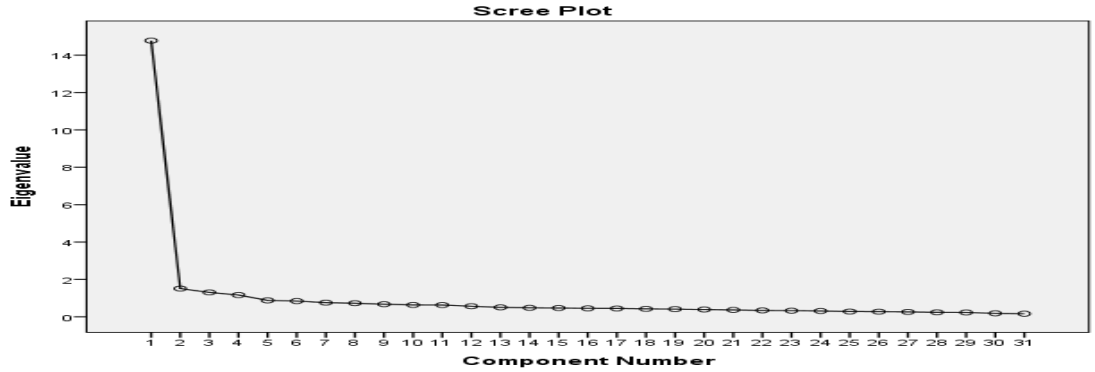

Yamaç birikim grafiği incelendiğinde ölçeğinin 4 faktörlü bir yapıdan meydana geldiği görülmektedir.

4.4.1. Madde Düzeyinde Geçerlik

Madde düzeyinde gerçekleştirilen analizlerde madde ve ölçek arasındaki toplam korelasyonlar analiz edilmiştir. Madde ve ölçek arasındaki toplam korelasyonları tespit etmek için maddelerin yer aldığı faktör ile her bir madde arasındaki korelasyon hesaplanmıştır. Ayrıca, her maddenin ayırt edicilik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla en düşük puana sahip alt grup ile en yüksek puana sahip üst grup arasında her madde için puan ortalamaları ilişkisiz örneklemler t testi kullanılarak kıyaslanmıştır. Yapılan bu karşılaştırma sonuçlarına aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 3

Alt-Üst Grup Karşılaştırma ve Güvenirlik Analizi Sonuçları

	Madde no	Madde Toplam Korelasyonu	Alt%27-Üst%27 (t)	Cronbach Alpha	Toplam
Mesleki Değerleri Önemseme	27	0,661	13,631	0,942	0,961
	26	0,694	13,750		
	28	0,726	16,383		
	40	0,707	15,246		
	24	0,751	16,737		
	38	0,707	15,350		
	29	0,750	17,192		
	39	0,695	16,632		
	12	0,730	15,711		
	37	0,727	13,151		
	36	0,675	13,266		
	22	0,742	18,260		
	9	0,689	14,878		
Mesleki Değerleri Koruma ve Geliştirme	8	0,528	8,656	0,867	
	4	0,552	11,325		
	17	0,623	13,151		
	15	0,722	14,800		
	20	0,695	13,920		
	21	0,602	10,161		
	5	0,618	10,905		
	13	0,640	13,088		
Mesleki Değer Farkındalığı	32	0,616	13,498	0,880	
	31	0,727	18,895		
	35	0,648	13,688		
	34	0,641	12,642		

	16	0,682	15,474	
	33	0,682	14,126	
	7	0,489	8,871	
Mesleki Değer Odaklı Davranış Farkındalığı	1	0,495	8,062	0,773
	2	0,591	9,661	
	3	0,664	12,871	

Her bir maddenin varyansına dayalı olarak hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0.96'dır. Alt faktörlerden elde edilen iç tutarlık katsayıları sırasıyla .94, .87, .88, .77 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı; $.80 \leq \alpha < 1.00$ aralığında ise ölçek yüksek derecede güvenilirdir (Özdamar, 1999; Akgül ve Çevik, 2003). Elde edilen bu katsayı ölçme aracının içinde yer alan maddelerinin bir birleriyle çok yüksek düzeyde ilişkili olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle, tek bir psikolojik yapıdan oluşan ölçme aracı yapı geçerliliğine sahiptir denilebilir. İç tutarlılığın belirlenmesinde ölçekte yer alan maddelerin kişileri ne kadar ayırt ettiğini incelemek amacıyla; öncelikle düzeltilmiş madde toplam korelasyonları hesaplanmış, sonrasında üst %27 ile alt %27 grupların ortalama puanları arasındaki farkın anlamlılığını belirlemek amacıyla t-testi yapılmıştır. Ölçeğin düzeltilmiş madde toplam korelasyonu değerleri 0.49-0.75 arasında değişmektedir. Üst-alt %27'lik grupların puanları arasında yapılan t-testi sonucunda tüm sorular için iki grup arasındaki farklılığın α=.000 düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır. Bu analizler sonucunda, geliştirilen ölçeğin hem geçerli hem de güvenilir bir ölçüm aracı olduğu sonucuna varılmıştır.

4.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama işleminden önce Gazi Üniversitesi Etik Kurulu ve MEB' den araştırma izni alınmıştır. İstanbul Fatih ilçesinde görev yapan öğretmenlere yüz yüze ya da Google formlar aracılığıyla ölçek uygulanmıştır ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan katılımcılardan elde edilen veriler kaydedilmiştir.

4.5. Verilerin Analizi

Öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlıklarının belirlenmesi amacıyla geliştirilen ÖMDOÖ, 2024 yılında belirlenen örneklemdeki 360 öğretmene uygulanmıştır

Veriler normal dağılım gösterip göstermediğine karar vermek için Kolmogorov- Smirnov ve Shappiro-Wilks testi kullanılmıştır. Veriler normal dağılım sergilemediği için analizlerde non-parametrik istatistiksel yöntemler kullanılmıştır.

Araştırmanın ilk kısmında öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlığı betimsel istatistikleri (minimum, maksimum, ortalama ve standart sapma) hesaplanmıştır. Ayrıca, faktörler arasında karşılaştırma yapmak amacıyla ölçeklerin faktör ve toplam puanlarının madde sayılarına bölünmesi ile elde edilen ortalama değerler de kullanılmıştır.

İkinci kısmında öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlığının cinsiyet, kıdem, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu ve eğitime katılma durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek için Mann Whitney U-Testi ve Kruskal Wallis H- Testi kullanılmıştır. Mann Whitney U-Testi ilişkisiz iki grubun karşılaştırmasında kullanılırken, Kruskal Wallis H- Testi ise ilişkisiz iki ya da daha fazla örneklem ortalaması arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek için uygulanmaktadır. İlişkisiz üç ya da daha fazla örneklem ortalaması arasındaki farkın anlamlılığını test etmek için yapılan Kruskal Wallis H- Testi' nde "grupların ait oldukları evren ortalamaları arasında fark olmadığına" ilişkin yokluk hipotezi reddedilmişse, yani grupların evren ortalamaları için en az iki grup arasında anlamlı bir fark bulunmuşsa, bulunan bu farkın hangi iki gruplar arasında olduğunun bulunması için çoklu karşılaştırma testleri (post-hoc test) kullanılmaktadır (Büyüköztürk, 2016). Bu araştırmada da non-parametrik çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Analizlerde anlamlılık düzeyi olarak p=0,05 alınmıştır.

Tablo 4

Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Demografik Bilgilerine İlişkin Analizler

	Değişkenler	n	%
Cinsiyet	Kadın	254	70,6
	Erkek	106	29,4
	Toplam	**360**	**100**
Kıdem	1-5 yıl	88	24,4
	6-10 yıl	79	21,9
	11-15 yıl	68	18,9
	16 yıl ve üzeri	125	34,7
	Toplam	**360**	**100**
Anne Eğitim Düzeyi	Okuryazar değil	16	4,4
	Okuryazar	6	1,7
	İlkokul	210	58,3
	Ortaokul	39	10,8
	Lise	61	16,9
	Üniversite	28	7,8
	Toplam	**360**	**100**
Baba Eğitim Düzeyi	Okuryazar değil	6	1,7
	Okuryazar	5	1,4
	İlkokul	147	40,8
	Ortaokul	40	11,1
	Lise	81	22,5
	Ön Lisans	7	1,9
	Üniversite	74	20,6
	Toplam	**360**	**100**
Öğretmenlerin Branşları	Rehberlik	33	9,2
	Okul öncesi	32	8,9
	Din kültürü	26	7,2
	Beden eğitimi	6	1,7
	Matematik	50	13,9
	Fen bilimleri	40	11,1
	Sosyal Bilimler	40	11,1
	Yabancı Dil	33	9,2
	Sınıf Öğretmenliği	50	13,9
	Türkçe	50	13,9
	Toplam	**360**	**100**
Eğitim Alma Durumu	Evet	198	55,0
	Hayır	162	45,0
	Toplam	**360**	**100**

Katılımcılara ait betimsel istatistikleri içeren tablo incelendiğinde,

I. Katılımcıların 254'ü (%70,6) kadın ve 106'sı (%29,4) erkektir.

II. Katılımcıların 88'i (%24,4) 1-5 yıl, 79'u (%21,9) 6-10 yıl, 68'i (%18,9) 11-15 yıl ve 125'inin de (%34,7) 16 yıl ve üzeri kıdeme sahip olduğu görülmüştür.

III. Katılımcıların anne eğitim durumu incelendiğinde en çok ilkokul (%58,3), en az okuryazar (%1,7) olduğu görülmüştür.

IV. Katılımcıların baba eğitim durumu incelendiğinde en çok ilkokul (%40,8), en az okuryazar (%1,4) olduğu görülmüştür.

V. En çok katılım gösteren bölümlerin matematik, sınıf öğretmenliği ve türkçe (%50,0) en az ise beden eğitimi (%1,7) olduğu görülmüştür.

VI. Katılımcıların 198'i (%55,0) değer konusunda bir etkinliğe katılırken, 162'sinin (%45,0) etkinliğe katılmadığı görülmüştür.

BÖLÜM V

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgulara ve bu bulguların değerlendirmelerine araştırma sorularına göre yer verilmiştir.

5.1. Birinci Araştırma Sorusu "Öğretmenlerin Mesleki Okuryazarlık Düzeyi Nasıldır?" a İlişkin Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar

Tablo 5
Öğretmenlerin Mesleki Değer Okuryazarlığı Ölçeğinden Elde Edilen Puanlara Ait Betimsel Değerler

Faktörler	**n**	Ortalama	Std. Sapma	Medyan	Min	Max	Çarpıklık	Basıklık
Faktör1		56,91	6,59	57,00	13,00	65,00	-1,17	1,45
Faktör2		33,32	4,60	33,00	8,00	40,00	-0,71	1,77
Faktör3	360	29,14	3,98	29,00	7,00	35,00	-0,66	1,81
Faktör4		13,86	1,49	14,00	3,00	15,00	-1,77	1,44
Toplam		133,23	14,98	135,00	31,00	155,00	-1,06	1,65

Öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlık düzeyleri Tablo 5'te gösterilmiştir. Verilen tablo incelendiğinde, öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlık bilgi düzeylerinin oldukça yüksek olduğu sonucuna varılabilir. 31 maddeden oluşan ölçekten alınabilecek puanlar 31 ile 155 arasında değişmekte olup, öğretmenlerin toplam puan ortalaması $X^{-}=133,23\pm14,98\bar{X}$ = 133,23 \pm 14,98$X^{-}=133,23\pm14,98$ olarak hesaplanmıştır. Bu durum, öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlığı konusunda genel olarak iyi bir bilgi düzeyine sahip olduklarını göstermektedir.

Tabloda yer alan faktörlere ilişkin detaylı inceleme şu şekildedir:

Faktör1: Ortalama puan $X^{-}=56,91\pm6,59\bar{X} = 56,91 \pm 6,59X^{-}=56,91\pm6,59$ olarak hesaplanmıştır. Skewness değeri -1,17, yani dağılımın sola çarpık olduğunu gösteriyor, bu da birçok katılımcının daha yüksek puanlar aldığını ima eder. Kurtosis değeri 1,45, dağılımın sivriliğinin normalden biraz daha yüksek olduğunu gösterir.

Faktör2: Ortalama puan $X^{-}=33,32\pm4,60\bar{X} = 33,32 \pm 4,60X^{-}=33,32\pm4,60$ olarak belirlenmiştir. Skewness değeri -0,71, yani dağılım hafifçe sola çarpıktır. Kurtosis değeri 1,77 ile dağılımın sivriliğinin normalden biraz daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Faktör3: Ortalama puan $X^{-}=29,14\pm3,98\bar{X} = 29,14 \pm 3,98X^{-}=29,14\pm3,98$ olarak bulunmuştur. Skewness değeri -0,66 ile dağılımın hafif sola çarpık olduğu anlaşılmaktadır. Kurtosis değeri 1,81, yine dağılımın sivriliğinin normalden biraz daha yüksek olduğunu ifade eder.

Faktör4: Ortalama puan $X^{-}=13,86\pm1,49\bar{X} = 13,86 \pm 1,49X^{-}=13,86\pm1,49$ olarak hesaplanmıştır. Skewness değeri -1,77, bu faktör için dağılımın sola çarpık olduğunu ve puanların çoğunlukla üst sınıra yakın olduğunu göstermektedir. Kurtosis değeri 1,44 olup, dağılımın sivriliğinin normalden bir miktar daha yüksek olduğunu gösterir.

Tüm faktörler bir arada değerlendirildiğinde, öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlık bilgi düzeylerinin yüksek olduğu ve katılımcıların büyük bir çoğunluğunun üst düzeyde puanlar aldığı anlaşılmaktadır. Skewness ve kurtosis değerleri, verilerin dağılımının genel olarak normalden biraz sapma gösterdiğini, fakat bu sapmaların belirgin olmadığını işaret etmektedir. Bu sonuçlar, öğretmenlerin mesleki değerler konusunda yeterli bilgiye sahip olduklarını ve bu bilgileri uygulamada etkili bir şekilde kullanabileceklerini göstermektedir.

5.2. İkinci Araştırma Sorusu Olan "Öğretmenlerin Mesleki Okuryazarlık Düzeylerini; Cinsiyet, Kıdem, Branş, Anne-Baba Eğitim Düzeyi ve Değer Eğitimi Konusunda Seminer, Hizmet İçi Eğitim vb. Katılımı Değişkenlerine Göre Anlamlı Bir Farklılık Göstermekte Midir? E İlişkin Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar

Çalışmaya katılan öğretmenlerin 'Öğretmenlerin Mesleki Değer Okuryazarlığı Ölçeğinden aldıkları puanların demografik özelliklerine göre anlamlı bir farklılık gösteripgöstermediğini belirlemek için non-parametrik testler uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlaraşağıda sırasıyla açıklanmıştır.

5.2.1. Cinsiyete göre

Çalışmaya katılan öğretmenlerin, Öğretmenlerin Mesleki Değer Okuryazarlık Ölçeği (ÖMDOÖ) faktörlerinin ve toplam puanların cinsiyete göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini incelemek için önce Kolmogrov-Smirnov *Normallik Testi* yapılmış ve Tablo 6'da gösterildiği gibi non parametrik sonuç elde edildiği için Mann Whitney U-testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 7'de verilmektedir.

Tablo 6
Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Kolmogorov-Smirnov Normallik Testleri

		Kolmogorov-Smirnov[a]			
Faktörler	Cinsiyet	n	Statistic	df	Sig.
Faktör 1	Kadın	254	0,109	254	0,000
	Erkek	106	0,149	106	0,000
Faktör 2	Kadın	254	0,078	254	0,001
	Erkek	106	0,093	106	0,023
Faktör 3	Kadın	254	0,071	254	0,003
	Erkek	106	0,120	106	0,001
Faktör 4	Kadın	254	0,282	254	0,000
	Erkek	106	0,242	106	0,000
Toplam	Kadın	254	0,064	254	0,013
	Erkek	106	0,109	106	0,003

* $p<0,05$

Tablo 6 incelendiğinde cinsiyete göre Faktör1, Faktör2, Faktör3, Faktör4 ve ölçekten alınan puan dağılımlarının normal dağılım göstermediği belirlenmiştir. Bu nedenle cinsiyete göre yapılan karşılaştırmada parametrik olmayan istatistiklerden Mann Whitney U testi kullanılmış ve testten elde edilen bulgular Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7
Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin ÖMDOÖ' dan Aldıkları Puanların Cinsiyetlere Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Faktörler	Cinsiyet	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Faktör1	Kadın	254	178,37	45306,50	12921,5	0,547
	Erkek	106	185,60	19673,50		
Faktör2	Kadın	254	180,49	45844,00	13459,0	0,997
	Erkek	106	180,53	19136,00		
Faktör3	Kadın	254	177,17	45001,00	12616,0	0,345
	Erkek	106	188,48	19979,00		
Faktör4	Kadın	254	182,06	46243,00	13066,0	0,637
	Erkek	106	176,76	18737,00		
Toplam	Kadın	254	178,75	45402,50	13017,5	0,621
	Erkek	106	184,69	19577,50		

p>0,05

Katılımcıların mesleki değer okuryazarlıkla ilgili puanlarının cinsiyete göre farklılaşma durumunun incelendiği Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 7'de gösterilmiştir. Bu tablo incelendiğinde öğretmenlerin Faktör1'den aldıkları puanların (U=12921,5; p>,05), Faktör2'den aldıkları puanların (U=13459,0; p>,05), Faktör3'ten aldıkları puanların (U=12616,0; p>,05), Faktör4'ten aldıkları puanların (U=13066,0; p>,05) ve ölçek toplam puanları (U=13017,5; p>,05) cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermemektedir. Bir başka ifadeyle elde edilen puanların tüm alt faktörlerde ve ölçeğin genelinde anlamlı farklılaşma göstermediği belirlenmiştir. Bu bulgu öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlıklarının kadın ya da erkek olup olmamalarına göre değişmediğini göstermektedir.

Tabloda yer alan faktörlere ilişkin detaylı inceleme şu şekildedir:

Faktör 1: Kadınların ve erkeklerin faktör1 sıra ortalama değeri sırasıyla 178,37 ve 185,60 olarak hesaplanmış olup, faktör1 puanlarının yüksek olduğu görülmüştür. İstatistiksel olarak kadınların ve erkeklerin 1. faktör puan değerlerinin benzer olduğu görülmüştür.

Faktör 2: Kadınların ve erkeklerin faktör2 sıra ortalama değeri sırasıyla 180,49 ve 180,53 olarak hesaplanmış olup, faktör2 puanlarının yüksek olduğu görülmüştür. İstatistiksel olarak kadınların ve erkeklerin 2. faktör değerlerinin benzer olduğu görülmüştür.

Faktör 3: Kadınların ve erkeklerin faktör3 sıra ortalama değeri sırasıyla 177,17 ve 188,48 olarak hesaplanmış olup, faktör3 puanlarının yüksek olduğu görülmüştür. İstatistiksel olarak kadınların ve erkeklerin 3. faktör puan değerlerinin benzer olduğu görülmüştür.

Faktör 4: Kadınların ve erkeklerin faktör4 sıra ortalama değeri sırasıyla 182,06 ve 176,76 olarak hesaplanmış olup, faktör4 puanlarının yüksek olduğu görülmüştür. İstatistiksel olarak kadınların ve erkeklerin 4. faktör puan değerlerinin benzer olduğu görülmüştür.

Tüm faktörler beraber değerlendirildiğinde kadınların ve erkeklerin MDO sıra ortalama değeri sırasıyla 178,75 ve 184,69 olarak hesaplanmış olup, mesleki değer okuryazarlık puanlarının yüksek olduğu görülmüştür. İstatistiksel olarak kadınların ve erkeklerin mesleki değer okuryazarlıklarının benzer olduğu görülmüştür.

5.2.2. Kıdeme Göre

Çalışmaya katılan öğretmenlerin, Öğretmenlerin Mesleki Değer Okuryazarlık Ölçeği (ÖMDOÖ) faktörlerinin ve toplam puanların kıdeme göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini incelemek için önce Kolmogrov-Smirnov Normallik Testi yapılmış ve Tablo 8'de gösterildiği gibi non parametrik sonuç elde edildiği için Kruskal Wallis H-testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 9'da verilmektedir.

Tablo 8

Öğretmenlerin Kıdemlerine Göre Kolmogorov-Smirnov Normallik Testi Sonuçları

		Kolmogorov-Smirnov[a]		
Kıdem	Yıl	Statistic	df	Sig.
Faktör 1	1-5 yıl	0,116	88	0,005*
	6-10 yıl	0,110	79	0,020*
	11-15 yıl	0,148	68	0,001*
	16 yıl ve üzeri	0,141	125	0,000*
Faktör 2	1-5 yıl	0,084	88	0,171*
	6-10 yıl	0,090	79	0,180*
	11-15 yıl	0,097	68	0,189*
	16 yıl ve üzeri	0,089	125	0,018*
Faktör 3	1-5 yıl	0,100	88	0,031*
	6-10 yıl	0,083	79	,200
	11-15 yıl	0,098	68	0,173
	16 yıl ve üzeri	0,113	125	0,000*
Faktör 4	1-5 yıl	0,264	88	0,000*
	6-10 yıl	0,298	79	0,000*
	11-15 yıl	0,208	68	0,000*
	16 yıl ve üzeri	0,294	125	0,000*

Toplam	1-5 yıl	0,066	88	,200
	6-10 yıl	0,069	79	,200
	11-15 yıl	0,122	68	0,014*
	16 yıl ve üzeri	0,101	125	0,003*

* p<0,05

Tablo 8 incelendiğinde kıdeme göre Faktör1, Faktör2, Faktör3, Faktör4 ve toplam puan ortalamasının normal dağılım göstermediği görülmüştür (p<0,05). Bu bulguya dayalı olarak kıdem yılına göre yapılan karşılaştırmalarda parametrik olmayan testlerden Kruskal Wallis H testi kullanılmış ve elde edilen bulgular Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9

Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin ÖMDOÖ' dan Aldıkları Puanların Kıdeme Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Faktörler	Kıdem	n	Sıra Ortalaması	sd	X^2	Anlamlılık Düzeyi p
Faktör1	1-5 yıl	88	196,19	3	1,731	0,630
	6-10 yıl	79	202,83			
	11-15 yıl	68	197,67			
	16 yıl ve üzeri	125	205,75			
Faktör2	1-5 yıl	88	196,19	3	1,772	0,621
	6-10 yıl	79	202,83			
	11-15 yıl	68	197,67			
	16 yıl ve üzeri	125	205,75			
Faktör3	1-5 yıl	88	196,19	3	6,344	0,059
	6-10 yıl	79	202,83			
	11-15 yıl	68	197,67			
	16 yıl ve üzeri	125	205,75			
Faktör4	1-5 yıl	88	198,09	3	4,586	0,205
	6-10 yıl	79	209,12			
	11-15 yıl	68	196,30			
	16 yıl ve üzeri	125	201,25			
Toplam	1-5 yıl	88	196,59	3	2,896	0,408
	6-10 yıl	79	204,32			
	11-15 yıl	68	196,56			
	16 yıl ve üzeri	125	205,60			

p>0,05

Tablo 9'da verildiği gibi öğretmenlerin 88'i 1-5 yıl, 79'u 6-10 yıl, 68'i 11-15 yıl ve 125'i 16 yıl ve üzere kıdeme sahiptir. Yine Tablo 9'da katılımcı öğretmenlerin kıdemlerine göre Faktör1'den aldıkları puanların (χ^2=1,731; p>,05), Faktör2'den aldıkları puanların (χ^2=1,772; p>,05), Faktör3'ten aldıkları puanların (χ^2=6,344; p>,05), Faktör4'ten aldıkları puanların (χ^2=4,586; p>,05) ve ölçek toplam puanlarının (χ^2=2,896; p>,05) olduğu görülmüştür. Başka bir ifadeyle katılımcı öğretmenlerin kıdemlerine göre mesleki değer okuryazarlıkları arasında hem faktörler düzeyinde hem de genel puanlar açısından anlamlı

farklılaşma olmadığı görülmektedir. Bu bulgu öğretmenlerin kıdemleri değişse de mesleki değer okuryazarlıkları arasında anlamlı farklılaşma olmadığını, bu bağlamda öğretmenlerin benzer değerlere sahip olduğu gözlenmektedir. Tabloda yer alan faktörlere ilişkin detaylı inceleme şu şekildedir:

Faktör 1: Bu faktörde sıra ortalama değeri en yüksek grup 16 yıl üzeri kıdeme sahip olanlar iken, en düşük grubun 1-5 yıl kıdemi olan öğretmenler olduğu görülmüştür. İstatistiksel olarak tüm yaş grubundaki öğretmenlerin 1. faktör puan değerlerinin benzer olduğu görülmüştür.
Faktör 2: Bu faktörde sıra ortalama değeri en yüksek grup 16 yıl üzeri kıdeme sahip olanlar iken, en düşük grubun 1-5 yıl kıdemi olan öğretmenler olduğu görülmüştür. İstatistiksel olarak tüm yaş grubundaki öğretmenlerin 2. faktör puan değerlerinin benzer olduğu görülmüştür.
Faktör 3: Bu faktörde sıra ortalama değeri en yüksek grup 16 yıl üzeri kıdeme sahip olanlar iken, en düşük grubun 1-5 yıl kıdemi olan öğretmenler olduğu görülmüştür. İstatistiksel olarak tüm yaş grubundaki öğretmenlerin 3. faktör puan değerlerinin benzer olduğu görülmüştür.
Faktör 4: Bu faktörde sıra ortalama değeri en yüksek grup 6-10 yıl arası kıdeme sahip olanlar iken, en düşük grubun 11-15 yıl kıdemi olan öğretmenler olduğu görülmüştür. İstatistiksel olarak tüm yaş grubundaki öğretmenlerin 4. faktör puan değerlerinin benzer olduğu görülmüştür.

Bütün faktörler beraber değerlendirildiğinde mesleki değer okuryazarlık sıra ortalama değeri en yüksek grup 16 yıl üzeri kıdeme sahip olanlar iken, en düşük grubun 11-15 yıl kıdemi olan öğretmenler olduğu görülmüştür. İstatistiksel olarak tüm yaş grubundaki öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlıklarının benzer olduğu görülmüştür.

5.2.3. Anne-Baba Eğitim Durumuna Göre

Çalışmaya katılan öğretmenlerin, Öğretmenlerin Mesleki Değer Okuryazarlık Ölçeği (ÖMDOÖ) faktörlerinin ve toplam puanların anne-baba eğitim durumuna göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini incelemek için önce Kolmogrov-Smirnov ve Shaprio-Wilk Normallik Testleri yapılmış ve Tablo 10'da gösterildiği gibi non parametrik sonuç elde

edildiği için Kruskal Wallis H-testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 11'de verilmektedir.

Tablo 10
Öğretmenlerin Anne Eğitim Durumuna Göre Kolmogorov-Smirnov ve Shaprio-Wilk Normallik Testleri

Faktörler	Okuryazarlık Durumu	Kolmogorov-Smirnov[a]			Shapiro-Wilk		
		Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Faktör 1	Okuryazar değil	0,159	16	0,200	0,932	16	0,261
	Okuryazar	0,215	6	0,200	0,902	6	0,386
	İlkokul	0,124	210	0,000*	0,871	210	0,000*
	Ortaokul	0,106	39	0,200	0,938	39	0,034*
	Lise	0,155	61	0,001*	0,923	61	0,001*
	Üniversite	0,139	28	0,180	0,914	28	0,024*
Faktör 2	Okuryazar değil	0,180	16	0,176	0,938	16	0,320
	Okuryazar	0,291	6	0,121	0,839	6	0,128
	İlkokul	0,097	210	0,000*	0,931	210	0,000*
	Ortaokul	0,104	39	0,200	0,961	39	0,187
	Lise	0,131	61	0,011*	0,932	61	0,002*
	Üniversite	0,082	28	0,200	0,973	28	0,677
Faktör 3	Okuryazar değil	0,193	16	0,115	0,884	16	0,045*
	Okuryazar	0,195	6	0,200	0,861	6	0,191
	İlkokul	0,094	210	0,000*	0,933	210	0,000*
	Ortaokul	0,082	39	0,200*	0,972	39	0,422
	Lise	0,132	61	0,010*	0,932	61	0,002*
	Üniversite	0,093	28	0,200	0,968	28	0,541
Faktör 4	Okuryazar değil	0,316	16	0,000*	0,774	16	0,001*
	Okuryazar	0,254	6	0,200	0,866	6	0,212
	İlkokul	0,272	210	0,000*	0,728	210	0,000*
	Ortaokul	0,270	39	0,000*	0,804	39	0,000*
	Lise	0,274	61	0,000*	0,776	61	0,000*
	Üniversite	0,267	28	0,000*	0,817	28	0,000*
Toplam	Okuryazar değil	0,172	16	0,200	0,956	16	0,588*
	Okuryazar	0,180	6	0,200	0,956	6	0,785*
	İlkokul	0,081	210	0,002*	0,898	210	0,000*
	Ortaokul	0,091	39	0,200	0,960	39	0,174
	Lise	0,094	61	0,200	0,946	61	0,010*
	Üniversite	0,117	28	0,200	0,955	28	0,269

* $p<0,05$

Tablo 10'da verildiği gibi ölçeğin hem alt faktörlerinde hem de genel puan dağılımlarının bir kısmının normal dağılım gösterdiği, normal dağılıma benzer olduğu bir kısmının ise normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir. Bu nedenle de alt faktörlerde ve ölçeğin genelinde öğretmenlerin ana-baba eğitim durumlarına göre mesleki değer okuryazarlıklarının değişip değişmediği parametrik olmayan (non-parametrik) istatistiklerden Kruskal Wallis H testi ile karşılaştırılmış ve elde edilen bulgular Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11

Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin ÖMDOÖ' dan Aldıkları Puanların Anne Eğitim Durumuna Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Faktörler	Eğitim Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	sd	X^2	Anlamlılık Düzeyi p
Faktör1	Okuryazar değil	16	188,75	5	4,336	0,502
	Okuryazar	6	174,50			
	İlkokul	210	186,08			
	Ortaokul	39	168,14			
	Lise	61	183,25			
	Üniversite	28	146,45			
Faktör2	Okuryazar değil	16	188,44	5	6,366	0,272
	Okuryazar	6	147,58			
	İlkokul	210	185,13			
	Ortaokul	39	176,99			
	Lise	61	187,88			
	Üniversite	28	137,11			
Faktör3	Okuryazar değil	16	187,16	5	1,713	0,887
	Okuryazar	6	144,50			
	İlkokul	210	182,10			
	Ortaokul	39	174,05			
	Lise	61	187,09			
	Üniversite	28	167,00			
Faktör4	Okuryazar değil	16	179,75	5	1,165	0,948
	Okuryazar	6	151,50			
	İlkokul	210	183,60			
	Ortaokul	39	172,63			
	Lise	61	181,25			
	Üniversite	28	173,27			
Toplam	Okuryazar değil	16	187,84	5	4,240	0,515
	Okuryazar	6	156,75			
	İlkokul	210	185,10			
	Ortaokul	39	173,18			
	Lise	61	185,62			
	Üniversite	28	145,91			

p>0,05

Katılımcıların mesleki değer okuryazarlıkla ilgili puanlarının anne eğitim durumuna göre farklılaşma durumunun incelendiği Krusal-Wallis testi sonuçları tablo 11'de gösterilmiştir. Öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlıkla ilgili puanlarının anne eğitim durumuna göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığının verildiği Tablo 11'e göre ölçeğin tüm alt faktörlerinde ve genelinde anlamlı farklılaşma olmadığı belirlenmiştir. Tablo incelendiğinde

öğretmenlerin Faktör1'den aldıkları puanların (x^2=4,336; p>,05), Faktör2'den aldıkları puanların (x^2=6,366; p>,05), Faktör3'ten aldıkları puanların (x^2=1,713; p>,05), Faktör4'ten aldıkları puanların (x^2=1,165; p>,05) ve ölçek toplam puanlarının (x^2=4,240; p>,05) anne eğitim durumuna göre anlamlı bir fark göstermediği görülmüştür. Bir başka ifadeyle öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlıklarının ana-baba eğitim durumuna göre değişmediği, öğretmenlerin bu anlamda benzer özelliklere sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tabloda yer alan faktörlere ilişkin detaylı inceleme şu şekildedir:

Faktör1: Bu faktörde, sıra ortalama değeri en yüksek grup anne eğitim durumu okuryazar olmayanlar iken, en düşük grubun anne eğitim durumu üniversite olan öğretmenler olduğu görülmüştür. İstatistiksel olarak tüm anne eğitim durumu gruplarındaki öğretmenlerin 1. faktör puan değerlerinin benzer olduğu görülmüştür.

Faktör2: Bu faktörde sıra ortalama değeri en yüksek grup anne eğitim durumu okuryazar olmayanlar iken, en düşük grubun anne eğitim durumu üniversite olan öğretmenler olduğu görülmüştür. İstatistiksel olarak tüm anne eğitim durumu gruplarındaki öğretmenlerin 2. faktör puan değerlerinin benzer olduğu görülmüştür.

Faktör3: Bu faktörde sıra ortalama değeri en yüksek grup anne eğitim durumu okuryazar olmayanlar iken, en düşük grubun anne eğitim durumu okuryazar olan öğretmenler olduğu görülmüştür. İstatistiksel olarak tüm anne eğitim durumu gruplarındaki öğretmenlerin 3. faktör puan değerlerinin benzer olduğu görülmüştür.

Faktör4: Bu faktörde sıra ortalama değeri en yüksek grup anne eğitim durumu ilkokul olanlar iken, en düşük grubun anne eğitim durumu okuryazar olan öğretmenler olduğu görülmüştür. İstatistiksel olarak tüm anne eğitim durumu gruplarındaki öğretmenlerin 4. faktör puan değerlerinin benzer olduğu görülmüştür.

Bütün faktörler beraber değerlendirildiğinde mesleki değer okuryazarlık sıra ortalama değeri en yüksek grup anne eğitim durumu okuryazar olmayanlar iken, en düşük grubun anne eğitim durumu üniversite olan öğretmenler olduğu görülmüştür. İstatistiksel olarak tüm anne eğitim durumu gruplarındaki öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlıklarının benzer olduğu görülmüştür.

Tablo 12

Öğretmenlerin Baba Eğitim Durumuna Göre Kolmogorov-Smirnov ve Shaprio-Wilk Normallik Testleri

Faktörler	Okuryazarlık Durumu	Kolmogorov-Smirnov[a]			Shapiro-Wilk		
		Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Faktör 1	Okuryazar değil	0,220	6	0,200	0,894	6	0,339
	Okuryazar	0,236	5	0,200	0,946	5	0,708*
	İlkokul	0,122	147	0,000*	0,870	147	0,000*
	Ortaokul	0,116	40	0,186	0,945	40	0,052*
	Lise	0,119	81	0,006*	0,928	81	0,000*
	Ön Lisans	0,194	7	0,200	0,858	7	0,147
	Üniversite	0,165	74	0,000	0,920	74	0,000*
Faktör 2	Okuryazar değil	0,332	6	0,037*	0,776	6	0,036*
	Okuryazar	0,218	5	0,200	0,846	5	0,182
	İlkokul	0,097	147	0,002*	0,927	147	0,000*
	Ortaokul	0,129	40	0,092	0,954	40	0,106*
	Lise	0,117	81	0,008*	0,942	81	0,001*
	Ön Lisans	0,282	7	0,099	0,797	7	0,038*
	Üniversite	0,117	74	0,014*	0,963	74	0,028*
Faktör 3	Okuryazar değil	0,208	6	0,200	0,958	6	0,807
	Okuryazar	0,243	5	0,200	0,894	5	0,377
	İlkokul	0,125	147	0,000*	0,908	147	0,000*
	Ortaokul	0,097	40	0,200	0,956	40	0,125
	Lise	0,105	81	0,029*	0,944	81	0,001*
	Ön Lisans	0,189	7	0,200	0,920	7	0,467
	Üniversite	0,086	74	0,200	0,949	74	0,005*
Faktör 4	Okuryazar değil	0,285	6	0,138	0,831	6	0,110
	Okuryazar	0,300	5	0,161	0,883	5	0,325
	İlkokul	0,265	147	0,000*	0,709	147	0,000*
	Ortaokul	0,267	40	0,000*	0,790	40	0,000*
	Lise	0,245	81	0,000*	0,816	81	0,000*
	Ön Lisans	0,421	7	0,000*	0,646	7	0,001*
	Üniversite	0,308	74	0,000*	0,751	74	0,000*
Toplam	Okuryazar değil	0,266	6	0,200	0,901	6	0,377
	Okuryazar	0,236	5	0,200	0,946	5	0,708
	İlkokul	0,079	147	0,025*	0,883	147	0,000*
	Ortaokul	0,115	40	0,199	0,945	40	0,053*
	Lise	0,103	81	0,035*	0,951	81	0,004*
	Ön Lisans	0,292	7	0,072	0,822	7	0,068
	Üniversite	0,092	74	0,199	0,955	74	0,010*

*p<0,05

Baba eğitim durumuna öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlıklarının verildiği Tablo 12'ye bakıldığında tüm alt faktörlerden ve ölçeğin genelinden elde edilen puan dağılımlarının bazı okuryazarlık düzeylerinde normal dağılım gösterdiği, bazıların da ise normal dağılım göstermedikleri belirlenmiştir. Ortaya çıkan bu veriler ışığında baba eğitim düzeyleri arasında yapılan karşılaştırmalarda parametrik olmayan istatistiklerden Kruskal

Wallis H testi kullanılmış ve anlamlılık düzeyi 0,05 olarak ele alınmıştır. Baba eğitim düzeyine göre yapılan karşılaştırmalardan elde edilen bulgular Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 13

Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin ÖMDOÖ' dan Aldıkları Puanların Baba Eğitim Durumuna Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Faktörler	Eğitim Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	sd	X^2	Anlamlılık Düzeyi p
Faktör1	Okuryazar değil	6	170,42	6	6,449	0,375
	Okuryazar	5	219,00			
	İlkokul	147	175,24			
	Ortaokul	40	154,35			
	Lise	81	189,69			
	Ön Lisans	7	232,14			
	Üniversite	74	188,35			
Faktör2	Okuryazar değil	6	175,92	6	4,023	0,674
	Okuryazar	5	193,70			
	İlkokul	147	176,99			
	Ortaokul	40	162,03			
	Lise	81	185,30			
	Ön Lisans	7	237,14			
	Üniversite	74	186,33			
Faktör3	Okuryazar değil	6	200,75	6	4,031	0,672
	Okuryazar	5	180,20			
	İlkokul	147	175,22			
	Ortaokul	40	178,30			
	Lise	81	178,98			
	Ön Lisans	7	250,64			
Faktör4	Üniversite	74	185,59	6	5,454	0,487
	Okuryazar değil	6	183,92			
	Okuryazar	5	163,40			
	İlkokul	147	184,92			
	Ortaokul	40	165,19			
	Lise	81	167,49			
	Ön Lisans	7	229,00			
Toplam	Üniversite	74	190,53	6	5,141	0,526
	Okuryazar değil	6	187,84			
	Okuryazar	5	156,75			
	İlkokul	147	185,10			
	Ortaokul	40	173,18			
	Lise	81	185,62			
	Ön Lisans	7				
	Üniversite	74	145,91			

p>0,05

Katılımcıların mesleki değer okuryazarlıkla ilgili puanlarının baba eğitimine göre farklılaşma durumunun incelendiği Krusal-Wallis testi sonuçları tablo 13'de gösterilmiştir. Tablo 13 incelendiğinde öğretmenlerin Faktör1'den aldıkları puanların (x^2=6,449 ; p>,05), Faktör2'den aldıkları puanların (x^2=4,023; p>,05), Faktör3'ten aldıkları puanların (x^2=4,031; p>,05), Faktör4'ten aldıkları puanların (x^2=5,454; p>,05) ve ölçek toplam puanlarının (x^2=5,141; p>,05) baba eğitim durumuna göre anlamlı bir fark göstermediği görülmüştür. Bir başka ifadeyle öğretmenlerin baba eğitim düzeyleri değişse de mesleki değer okuryazarlıkları anlamlı bir farklılaşma göstermemektedir.

Tabloda yer alan faktörlere ilişkin detaylı inceleme şu şekildedir:

Faktör1: Bu faktörde sıra ortalama değeri en yüksek grup baba eğitim durumu ön lisans iken, en düşük grubun baba eğitim durumu ortaokul olan öğretmenler olduğu görülmüştür. İstatistiksel olarak tüm baba eğitim durumu gruplarındaki öğretmenlerin 1. faktör puan değerlerinin benzer olduğu görülmüştür.

Faktör2: Bu faktörde sıra ortalama değeri en yüksek grup baba eğitim durumu ön lisans iken, en düşük grubun baba eğitim durumu ortaokul olan öğretmenler olduğu görülmüştür. İstatistiksel olarak tüm baba eğitim durumu gruplarındaki öğretmenlerin 2. faktör puan değerlerinin benzer olduğu görülmüştür.

Faktör3: Bu faktörde sıra ortalama değeri en yüksek grup baba eğitim durumu ön lisans iken, en düşük grubun baba eğitim durumu ilkokul olan öğretmenler olduğu görülmüştür. İstatistiksel olarak tüm baba eğitim durumu gruplarındaki öğretmenlerin 3. faktör puan değerlerinin benzer olduğu görülmüştür.

Faktör4: Bu faktörde sıra ortalama değeri en yüksek grup baba eğitim durumu ön lisans olanlar iken, en düşük grubun baba eğitim durumu okuryazar olmayan öğretmenler olduğu görülmüştür. İstatistiksel olarak tüm baba eğitim durumu gruplarındaki öğretmenlerin 4. faktör puan değerlerinin benzer olduğu görülmüştür.

Bütün faktörler beraber değerlendirildiğinde mesleki değer okuryazarlık sıra ortalama değeri en yüksek grup baba eğitim durumu ön lisans iken, en düşük grubun baba eğitim durumu

ortaokul olan öğretmenler olduğu görülmüştür. İstatistiksel olarak tüm baba eğitim durumu gruplarındaki öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlıklarının benzer olduğu görülmüştür.

5.2.4. Branşa Göre

Çalışmaya katılan öğretmenlerin "Öğretmenlerin Mesleki Okuryazarlığı Ölçeği (ÖMDOÖ)" faktörlerinin ve toplam puanların branşa göre anlamlı bir şekilde değişip değişmediğini incelemek için önce Kolmogrov-Smirnov ve Shapiro-Wilks Normallik Testleri yapılmış ve Tablo 14'de gösterildiği gibi non parametrik sonuç elde edildiği için Kruskal Wallis H-testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo15'de verilmektedir.

Tablo 14

Öğretmenlerin Branşlarına Göre Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilks Normallik Testleri

		Kolmogorov-Smirnov[a]			Shapiro-Wilk		
Faktörler	Branşlar	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Faktör1	Rehberlik	0,144	33	0,078	0,921	33	0,019*
	Okul öncesi	0,135	32	0,143	0,936	32	0,056
	Din kültürü	0,195	26	0,012*	0,900	26	0,015*
	Beden eğitimi	0,292	6	0,119	0,855	6	0,174
	Matematik	0,167	50	0,001*	0,926	50	0,004*
	Fen bilimleri	0,091	40	0,200	0,947	40	0,058
	Sosyal Bilimler	0,151	40	0,022*	0,932	40	0,018*
	Yabancı Dil	0,116	33	0,200	0,950	33	0,134
	Sınıf Öğretmenliği	0,174	50	0,001*	0,772	50	0,000*
	Türkçe	0,149	50	0,007*	0,927	50	0,004*
Faktör2	Rehberlik	0,149	33	0,059	0,927	33	0,029*
	Okul öncesi	0,163	32	0,031*	0,950	32	0,144
	Din kültürü	0,117	26	0,200	0,934	26	0,094
	Beden eğitimi	0,153	6	0,200	0,986	6	0,976
	Matematik	0,109	50	0,186	0,960	50	0,088
	Fen bilimleri	0,102	40	0,200	0,951	40	0,085
	Sosyal Bilimler	0,130	40	0,088	0,941	40	0,037*
	Yabancı Dil	0,092	33	0,200	0,973	33	0,553
	Sınıf Öğretmenliği	0,105	50	0,200	0,832	50	0,000*
	Türkçe	0,108	50	0,200	0,957	50	0,069**
Faktör3	Rehberlik	0,121	33	0,200	0,944	33	0,086
	Okul öncesi	0,145	32	0,087	0,936	32	0,059
	Din kültürü	0,127	26	0,20*	0,946	26	0,184
	Beden eğitimi	0,307	6	0,080	0,827	6	0,102
	Matematik	0,140	50	0,015*	0,969	50	0,214
	Fen bilimleri	0,104	40	0,200	0,966	40	0,262
	Sosyal Bilimler	0,096	40	0,200	0,946	40	0,056
	Yabancı Dil	0,170	33	0,017*	0,938	33	0,059
	Sınıf Öğretmenliği	0,188	50	0,000*	0,801	50	0,000*
	Türkçe	0,105	50	0,200	0,949	50	0,032*
Faktör 4	Rehberlik	0,267	33	0,000*	0,814	33	0,000*
	Okul öncesi	0,274	32	0,000*	0,811	32	0,000*

	Din kültürü	0,398	26	0,000*	0,662	26	0,000*
	Beden eğitimi	0,407	6	0,002*	0,640	6	0,001*
	Matematik	0,263	50	0,000*	0,825	50	0,000*
	Fen bilimleri	0,246	40	0,000*	0,781	40	0,000*
	Sosyal Bilimler	0,338	40	0,000*	0,729	40	0,000*
	Yabancı Dil	0,240	33	0,000*	0,793	33	0,000*
	Sınıf Öğretmenliği	0,247	50	0,000*	0,713	50	0,000*
	Türkçe	0,288	50	0,000*	0,788	50	0,000*
Toplam	Rehberlik	0,166	33	0,021*	0,928	33	0,032*
	Okul öncesi	0,158	32	0,042*	0,944	32	0,094
	Din kültürü	0,122	26	0,200	0,953	26	0,279
	Beden eğitimi	0,261	6	0,200	0,814	6	0,078
	Matematik	0,123	50	0,058	0,966	50	0,160
	Fen bilimleri	0,093	40	0,200	0,965	40	0,252
	Sosyal Bilimler	0,095	40	0,200	0,952	40	0,088
	Yabancı Dil	0,093	33	0,200	0,975	33	0,620
	Sınıf Öğretmenliği	0,134	50	0,025*	0,776	50	0,000*
	Türkçe	0,103	50	0,200	0,948	50	0,028*

* p<0,05

Öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlığı ölçeğinden elde ettikleri puanların normal dağılım gösterip göstermediğinin verildiği Tablo 14'e göre bazı branşlarda elde edilen puanların normal dağılım gösterdiği bazılarında ise göstermediği belirlenmiştir. Bu bulguya dayalı olarak farklı branşlarda göre yapan öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlığı ölçeğinden elde ettikleri puanların karşılaştırılmasında parametrik olmayan istatistiklerden Kruskal Wallis H testi kullanılmış ve elde edilen bulgular Tablo 15'de verilmiştir.

Tablo 15
Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin ÖMDOÖ' dan Aldıkları Puanların Branşa Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Faktörler	Branşlar	n	Sıra Ortalaması	sd	X^2	Anlamlılık Düzeyi p
Faktör1	Rehberlik	33	184,20	9	8,696	0,466
	Okul öncesi	32	186,19			
	Din kültürü	26	210,21			
	Beden eğitimi	6	208,08			
	Matematik	50	186,41			
	Fen bilimleri	40	171,88			
	Sosyal Bilimler	40	186,14			
	Yabancı Dil	33	138,97			
	Sınıf Öğretmenliği	50	184,26			
	Türkçe	50	175,79			
Faktör2	Rehberlik	33	190,12	9	10,192	0,335
	Okul öncesi	32	192,28			
	Din kültürü	26	215,19			
	Beden eğitimi	6	201,00			
	Matematik	50	184,28			
	Fen bilimleri	40	171,91			
	Sosyal Bilimler	40	190,43			
	Yabancı Dil	33	146,88			
	Sınıf Öğretmenliği	50	184,72			
	Türkçe	50	159,23			

Faktör3	Rehberlik	33	160,44	9	10,503	0,311
	Okul öncesi	32	195,27			
	Din kültürü	26	209,23			
	Beden eğitimi	6	218,58			
	Matematik	50	169,75			
	Fen bilimleri	40	179,65			
	Sosyal Bilimler	40	173,15			
	Yabancı Dil	33	146,68			
	Sınıf Öğretmenliği	50	197,32			
	Türkçe	50	187,59			
Faktör4	Rehberlik	33	162,26	9	8,594	0,476
	Okul öncesi	32	182,50			
	Din kültürü	26	221,04			
	Beden eğitimi	6	196,17			
	Matematik	50	170,47			
	Fen bilimleri	40	176,84			
	Sosyal Bilimler	40	198,41			
	Yabancı Dil	33	172,29			
	Sınıf Öğretmenliği	50	170,58			
	Türkçe	50	182,27			
Toplam	Rehberlik	33	176,64	9	9,553	0,388
	Okul öncesi	32	191,86			
	Din kültürü	26	217,35			
	Beden eğitimi	6	209,08			
	Matematik	50	181,96			
	Fen bilimleri	40	171,51			
	Sosyal Bilimler	40	186,16			
	Yabancı Dil	33	141,68			
	Sınıf Öğretmenliği	50	186,75			
	Türkçe	50	173,76			

$p<0,05$

Öğretmenlerin branşlarına göre mesleki değer okuryazarlıkları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının belirlendiği Tablo 15'de katılımcı öğretmenlerin Faktör1'den aldıkları puanların ($x^2=8,696$; $p>,05$), Faktör2'den aldıkları puanların ($x^2=10,192$; $p>,05$), Faktör3'ten aldıkları puanların ($x^2=10,503$; $p>,05$), Faktör4'ten aldıkları puanların ($x^2=8,594$; $p>,05$) ve ölçek toplam puanlarının ($x^2=9,553$; $p>,05$) branşa göre anlamlı bir fark göstermediği görülmüştür. Bir başka ifade ile öğretmenlerin görev yaptıkları branşlar değişse de mesleki değer okuryazarlıklarının anlamlı olarak değişmediği belirlenmiştir. Bu bağlamda farklı branşlardaki öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlıklarının benzer olduğu ortaya çıkmıştır.

Tabloda yer alan faktörlere ilişkin detaylı inceleme şu şekildedir:

Faktör1: Bu faktörde en yüksek sıra ortalaması Din kültürü (210,21), en düşük sıra ortalaması ise Yabancı Dil (138,97) öğretmenlerinde gözlenmiştir. Faktör 1 için p değeri

0,466 olup, bu değer 0,05'ten büyüktür. Bu durum, öğretmenlerin branşlarına göre Faktör 1 değer puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını gösterir.

Faktör2: Bu faktörde Din kültürü öğretmenleri (215,19) en yüksek sıra ortalamasına sahipken, Yabancı Dil öğretmenleri (146,88) en düşük sırada yer almaktadır. Faktör 2 için p değeri 0,335'tir ve bu da istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir.

Faktör3: Bu faktörde En yüksek sıra ortalaması Beden eğitimi (218,58) öğretmenlerinde, en düşük ise Yabancı Dil öğretmenlerinde (146,68) gözlemlenmiştir. Faktör 3 için p değeri 0,311 olup, bu da anlamlı bir fark olmadığını gösterir.

Faktör4: Bu faktörde En yüksek sıra ortalaması Din kültürü (221,04) öğretmenlerinde, en düşük ise Rehberlik öğretmenlerinde (162,26) bulunmuştur. Faktör 4 için p değeri 0,476'dır. Bu değer, branşların Faktör 4 değer puanları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark yaratmadığını gösterir.

Bütün faktörler beraber değerlendirildiğinde öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlık düzeylerinin mezuniyet alanlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir. Öğretmenlerin MDO düzeyleri, hangi branştan mezun olduklarına bakılmaksızın benzer düzeylerde kalmaktadır.

5.2.5. Değer Eğitimine Katılımına Göre

Çalışmaya katılan öğretmenlerin, Öğretmenlerin Mesleki Değer Okuryazarlık Ölçeği (ÖMDOÖ) faktörlerinin ve toplam puanların değer eğitimine katılımına göre anlamlı bir şekilde değişipdeğişmediğini incelemek için önce Kolmogrov-Smirnov ve Shaprio-Wilk Normallik Testleri yapılmış Tablo 16' da gösterildiği gibi non parametrik sonuç elde edildiği Mann Whitney U-testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 17'de verilmektedir.

Tablo 16
Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Kolmogorov-Smirnov ve Shaprio-Wilk Normallik Testleri

Faktörler	Değer Eğitimi Alma Durumu	Kolmogorov-Smirnov[a]		
		Statistic	df	Sig.
Faktör 1	Evet	0,137	198	0,000*
	Hayır	0,089	162	0,003*
Faktör 2	Evet	0,092	198	0,000*
	Hayır	0,103	162	0,000*
Faktör 3	Evet	0,112	198	0,000*
	Hayır	0,120	162	0,000*
Faktör 4	Evet	0,304	198	0,000*
	Hayır	0,228	162	0,000*
Toplam	Evet	0,091	198	0,000*
	Hayır	0,084	162	0,007*

* p<0,05

Tablo 16 incelendiğinde öğretmenlerin değerlerle ilgili eğitim alıp almama durumlarına göre ölçekten elde ettikleri puan dağılımlarının normal dağılım göstermediği belirlenmiştir. Ölçeğin alt faktörlerinde ve genelinde elde edilen puanların normal dağılımdan anlamlı derecede farklılaşması, normal dağılım göstermemesi nedeniyle karşılaştırmalarda parametrik olmayan istatistiklerden Mann Whitney U testi kullanılmış ve anlamlılık düzeyi olarak 0,05 dikkate alınmıştır. Eğitim alıp almama durumlarına göre yapılan karşılaştırma Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17
Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin ÖMDOÖ' dan Aldıkları Puanların Eğitim Katılım Durumuna Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Faktörler	Değer Eğitimi Alma Durumu	n	Sıra Ortalaması	Sıra Top.	U	p
Faktör 1	Evet	198	193,70	38353,00	13424,0	0,008*
	Hayır	162	164,36	26627,00		
Faktör 2	Evet	198	193,54	38321,50	13455,0	0,008*
	Hayır	162	164,56	26658,50		
Faktör 3	Evet	198	195,26	38660,50	13116,0	0,003*
	Hayır	162	162,47	26319,50		
Faktör 4	Evet	198	190,81	37780,50	13996,0	0,026*
	Hayır	162	167,90	27199,50		
Toplam	Evet	198	194,93	38596,00	13181,0	0,004*
	Hayır	162	162,86	26384,00		

* p<0,05

Katılımcıların mesleki değer okuryazarlıkla ilgili puanlarının değerler eğitimi alıp almadığına göre farklılaşma durumunun incelendiği Mann Whitney-U Testi sonuçları tablo 17'de gösterilmiştir. Tablo 17'de görüldüğü gibi değerlerle ilgili eğitim alan öğretmenlerle almayan öğretmenlerin ölçekten elde ettikleri puanlar arasındaki farkın 0,05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır. Bir başka ifadeyle değer eğitimi alan öğretmenlerin değer eğitimi almayan öğretmenlere göre mesleki değer okuryazarlıklarının anlamlı derecede daha iyi olduğu belirlenmiştir.

Tabloda yer alan faktörlere ilişkin detaylı inceleme şu şekildedir:

Faktör 1: Bu faktörde Mann-Whitney U testi sonucu U=13424,0U = 13424,0U=13424,0 ve p değeri 0,008 bulunmuştur. P değeri 0,05'ten küçük olduğundan, eğitim katılımının Faktör 1 değer puanları üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu sonucuna varılabilir. Eğitim katılımı olan öğretmenler, olmayanlara kıyasla bu faktörde daha yüksek puan almıştır.

Faktör 2: Bu faktörde Mann-Whitney U testi sonucu U=13455,0U = 13455,0U=13455,0 ve p değeri 0,008 olarak bulunmuştur. Eğitim katılımı, Faktör 2 değer puanlarında anlamlı bir fark yaratmaktadır. Eğitim katılımı olan öğretmenler bu faktörde de daha yüksek puan almıştır.

Faktör3: Bu faktörde Mann-Whitney U testi sonucu U=13116,0U = 13116,0U=13116,0 ve p değeri 0,003'tür. Bu sonuçlar, eğitim katılımının Faktör 3 değer puanlarında anlamlı bir fark yarattığını göstermektedir. Eğitim katılımı olan öğretmenlerin bu faktörde daha yüksek puan aldığı gözlemlenmiştir.

Faktör4: Bu faktörde Mann-Whitney U testi sonucu U=13996,0U = 13996,0U=13996,0 ve p değeri 0,026'dır. Bu bulgular, eğitim katılımının Faktör 4 değer puanları üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Eğitim katılımı olan öğretmenler, bu faktörde de anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar almıştır.

Bütün faktörler beraber değerlendirildiğinde ve sıra ortalama değerleri dikkate alındığında eğitim alan öğretmenlerin, eğitim almayan öğretmenlere göre faktör1, faktör2, faktör3, faktör4 ve toplam mesleki değer okuryazarlık puanlarının yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgu, eğitime katılımın, öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlıklarını artırmada etkili olduğunu göstermiştir. Hesaplanan etki büyüklüğü değeri r=0,15'tir. Bu değer eğitimi alma durumunun düşük etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Çalışmada öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlılıkları, araştırmacı tarafından 'Öğretmenlerin Mesleki Okuryazarlığı Ölçeğinde yer alan sorularla cinsiyet, kıdem, branş, anne- baba eğitim durumu ve değerler eğitime katılım gibi çeşitli değişkenlere göre incelenmiş olup öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlılıklarına çeşitli faktörlere göre değişip değişmediği incelenmiştir.

6.2. Öğretmenlerin Mesleki Okuryazarlık Düzeyi

Bu çalışmanın bulguları, öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlık düzeylerinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Bu durum öğretmenlerin yeteri kadar mesleki değer bilgisine sahip olarak uygulamada nasıl ve ne zaman kullanacaklarının ve hangi durumlarda hangi mesleki değer bilinciyle hareket etmeleri gerektiğini bildiklerini göstermektedir. Başka bir ifadeyle, öğretmenlerin büyük bir kısmının ölçekten yüksek puan alması, onların mesleki değerler konusunda güçlü bir bilinç düzeyine sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlık düzeylerinin yüksek olması, onların meslek performansları üzerinde olumlu etkiler yarattığını göstermektedir.

Literatürde de bu bulgularla uyumlu kabul edilebilecek sonuçlara ulaşılmıştır. Örneğin, Campbell (2008) öğretmenlerin mesleki değer bilincinin, sınıf içi adalet ve eşitlik ilkelerini gözetmelerine yardımcı olduğunu ve bu sayede öğrencilerin akademik ve sosyal gelişimlerine önemli katkılar sunduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde, Zengin (2019) de

öğretmenlerin mesleki değer farkındalıklarının, karşılaştıkları zorluklara karşı daha etkili stratejiler geliştirmelerini sağladığını vurgulamaktadır. Bu durum, öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlıklarının sadece bireysel bir gelişim unsuru olmadığını, aynı zamanda genel eğitim kalitesine de katkıda bulunan bir etken olduğunu ortaya koymaktadır.

Öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlık oranlarının yüksek olması, eğitim alanında mesleki değerlerin korunması ve geliştirilmesi açısından kritik öneme sahiptir. Bu, hem öğretmenlerin kendi mesleki gelişimleri hem de eğitim ortamlarının kalitesini artırır. Gözütok (2008) ve diğer araştırmacılar (Hatunoğlu, 2005; Tunca, 2012; Kıymık, 2020; Akar, 2023) tarafından yapılan çalışmalar da bu bulguları desteklemektedir.

Bu çalışmada elde edilen bulguların önemli bir diğer yönü, öğretmenlerin meslek içi performanslarına olan etkisidir. Kapoor (2009)'a göre, öğretmenlerin mesleki değerlere sahip olması, bilgi ve becerilerini uygulamaya yansıtabilmelerini, meslek içi iş birliği ve dayanışmayı artırmalarını ve liderlik özelliklerinin gelişimini desteklemektedir (akt, Koç, 2017). Bu bulgular, öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlık düzeylerinin yüksek olmasının, onların mesleki kimliklerini güçlendirdiğini ve meslektaşlarıyla daha etkili bir iş birliği içinde olmalarını sağladığını göstermektedir.

Bu bulgular, aynı zamanda, öğretmenlerin mesleklerine yönelik sorumluluk duygularının ve mesleki değerlere olan bağlılıklarının da yüksek olduğunu göstermektedir. Öğretmenlerin mesleki değerlere olan bu bağlılıkları, eğitimde standartların korunması ve geliştirilmesi açısından kritik bir rol oynamaktadır. Suyatno ve diğ. (2019) tarafından yapılan araştırma da, mesleki değerlerin öğretmenlerin görevlerini yerine getirmede ve öğrencilerle kurdukları iletişimde önemli bir faktör olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda, öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlık düzeylerinin yüksek olması, onların meslek içi performanslarına ve genel olarak eğitim kalitesine olumlu yansımaktadır.

Benzer şekilde, Şimşek ve Erdem (2016) tarafından aday öğretmenlerle yapılan çalışmada da aday öğretmenlerin mesleki değer düzeylerinin yüksek olduğu ve mesleki değerlere büyük önem verdikleri ortaya çıkmıştır. Bu, öğretmenlik mesleğinin daha başlangıç aşamasında bile mesleki değer bilincin ne denli güçlü olduğunu ve bu bilincin öğretmenlerin meslek hayatları boyunca korunması gerektiğini göstermektedir.

Bu çalışmada elde edilen bulgular, öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlık bilgi düzeylerinin yüksek olduğunu ve bu durumun onların meslek içi performanslarına, sınıf yönetimi becerilerine ve öğrenci ilişkilerine olumlu yansıdığını göstermektedir. Yüksek

mesleki değer okuryazarlığı, öğretmenlerin mesleki değerlere olan bağlılıklarını ve mesleklerine duydukları saygıyı artırmakta, bu da genel olarak eğitim kalitesini yükseltmektedir.

6.2.1. Kıdeme göre

Bu çalışmanın bulguları, öğretmenlerin mesleki kıdem sürelerinin mesleki değer okuryazarlık düzeyleri üzerinde belirgin bir etki oluşturmadığını göstermektedir. Öğretmenlerin meslek hayatları boyunca mesleki değerleri benimseme ve yansıtma kapasitelerinin nispeten sabit kaldığı, kıdem süresinin bu beceriler üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı tespit edilmiştir. Öte yandan, 16 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlerin genellikle daha yüksek sıra ortalamalarına sahip olduğu, fakat bu farkların istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür. Bu durum, kıdem arttıkça öğretmenlerin mesleki deneyimlerinin artması nedeniyle mesleki değer okuryazarlıklarında küçük bir artış yaşanabileceğini, ancak bu artışın genel olarak anlamlı bir fark yaratmadığını düşündürmektedir. Benzer bir sonuca Şenlik (2019), "Öğretmenlerin Mesleki Değerleri ile Çocuk Haklarına İlişkin Görüşleri: Okul Öncesi Öğretmenleri Üzerinde Bir İnceleme (Nevşehir İli Örneği)" adlı çalışmasında ulaşmıştır. Bu çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin mesleki değer düzeylerinin analizinde istatistiksel olarak bir farklılık ortaya çıkmasa da ölçek toplamında en yüksek ortalama 21-25 yıl kıdeme sahip öğretmenlerde olurken en düşük ortalama 1-5 yıl kıdeme sahip öğretmenlerde ortaya çıkmıştır. Birçok çalışmada da, öğretmenlerin mesleki değerlerinin kıdem süresine bağlı olarak değişmediği bulunmuştur (Altınkurt ve Yılmaz, 2010; Yılmaz, 2018; Karnak, 2020; Sabir, 2021).

Bununla birlikte, literatürdeki bazı çalışmalar, mesleki kıdemin öğretmenlerin mesleki değerleri üzerinde belirli bir etkiye sahip olabileceğini, örneğin kıdemi fazla olan öğretmenlerin bazı mesleki değerlerde daha yüksek puanlara sahip olabileceğini öne sürmektedir. Bakioğlu ve Koç (2017) çalışmasında, 11-15 yıl kıdemi olan öğretmenlerin en yüksek mesleki değere sahip olduğu, 6-10 yıl kıdemi olanların ise en düşük mesleki değere sahip olduğu bulunmuştur.

Tunca (2012), Duman (2016) ve Keskin (2019) çalışmalarında, belirli mesleki değerlerin (örneğin, işbirliğine açık olma, farklılıklara saygı duyma) kıdem süresine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği belirlenmiştir.

Bazı çalışmalar kıdemin mesleki değerlere etkisini anlamlı bulurken, bazıları böyle bir etki bulamamıştır. Bu durum, kıdemin mesleki değerler üzerindeki etkisinin karmaşık ve farklı bağlamlara göre değişken olabileceğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Mesleki kıdem bağlamında araştırma sonuçları, öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlıklarının bireysel öğrenme süreçleriyle daha yakından ilişkili olduğunu, mesleki kıdemin bu süreç üzerindeki etkisinin sınırlı kaldığını ortaya konmuştur. Mesleki değer okuryazarlığının geliştirilmesi için öğretmenlerin mesleki kariyerlerinin her aşamasında, kıdemden bağımsız olarak, sürekli mesleki gelişim fırsatlarına ihtiyaç duyduğu öne sürülebilir. Bu bağlamda, öğretmenlere yönelik mesleki değer eğitimlerinin, özellikle mesleğin başlangıç aşamalarında yoğunlaştırılması ve kariyerin ilerleyen dönemlerinde de bu eğitimlerin sürekliliğinin sağlanması mesleki değer okuryazarlıklarının artırılmasına katkıda bulunabilir.

6.2.2. Cinsiyete Göre

Bu araştırmada, öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlığı puanlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelendiğinde elde edilen bulgular, cinsiyetin mesleki değerler üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını ortaya koymaktadır. Bu bulgu, eğitim alanında cinsiyet eşitliğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir ve öğretmenlerin mesleklerini icra ederken cinsiyetlerinden bağımsız olarak benzer mesleki değer okuryazarlığına sahip olduklarını göstermektedir. Öğretmenlik mesleği geleneksel olarak kadınlara özgü bir meslek olarak algılansa da (Koray, 1993; Tan, 1996), bu çalışmanın bulguları, bu algının mesleki değerler üzerinde belirleyici bir etkisi olmadığını göstermektedir. Ayrıca, araştırmanın sonuçları, toplumsal cinsiyet rollerinin mesleki değerler üzerindeki etkisinin azalmakta olduğunu işaret etmektedir. Bu bulgular, özellikle modernleşme sürecinde kadınların eğitim ve iş hayatına daha fazla katılım göstermesiyle birlikte, geleneksel cinsiyet rollerinin yeniden şekillendiğini desteklemektedir. Seçgin ve Tural (2011), modernleşme sürecinde kadınların eğitim düzeyinin artması ve iş hayatına katılımlarının yükselmesiyle birlikte, geleneksel cinsiyet rollerinin değiştiğini ve bu değişimin meslek hayatına yansıdığını belirtmişlerdir.

Elde edilen bu sonuç, öğretmenlik mesleğinde cinsiyetin belirleyici bir faktör olmadığına dair literatürdeki bulgularla uyumludur. Rowe ve Snizck (1995), Busacca, Beebe ve Toman (2010), Eryılmaz (2017), Yılmaz (2018) , Şenlik (2019) ve Aybakan (2023) yaptıkları

çalışmalarda mesleki değerlerin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini bulmuşlardır.

Ancak, bu bulgular bazı önceki çalışmalarla çelişmektedir. Uyan (2002) çalışmasında, kadın öğretmenlerin "başarı" ve "saygınlık" gibi mesleki değer boyutlarında erkeklerden daha yüksek puanlar aldığını bildirmiştir. Benzer şekilde, Tunca ve Sağlam (2013) kadın öğretmenlerin iş birliğine daha açık olduğunu belirtirken, Bakioğlu ve Koç (2017) kadın öğretmenlerin farklılıklara daha fazla saygı duyduğunu bulmuştur. Bu çalışmaların sonuçları, cinsiyetin belirli mesleki değer boyutlarında farklılık yaratabileceğini göstermektedir. Fakat bu farklılıklar, örneklem grupları, araştırmanın yapıldığı kültürel bağlam ve kullanılan ölçekler gibi çeşitli faktörlerle açıklanabilir.

Bu araştırmanın sonuçları, cinsiyetin öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlığı üzerinde belirleyici bir faktör olmadığını göstermektedir. Kadın ve erkek öğretmenler, mesleki değerlerini benzer düzeylerde içselleştirmiş ve bu değerlere dayalı olarak mesleklerini icra etmektedirler. Bu durum, öğretmenlik mesleğinin profesyonel doğasının cinsiyetler arası bir farklılık yaratmadığının da bir göstergesidir.

6.2.3. Anne – Baba Eğitim Durumuna Göre

Bu çalışmanın bulguları, öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlık düzeylerinin annelerinin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır. Bu sonuç, mesleki değer okuryazarlığının bireysel ve mesleki faktörler tarafından daha çok etkilendiğini göstermektedir.

Bu çalışmanın bulguları, öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlık düzeylerinin, babalarının eğitim durumu ile anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir. Faktörler açısından en yüksek puan ortalamalarına sahip grup, genellikle babaları ön lisans mezunu olan öğretmenler iken, en düşük puanlar ortaokul veya ilkokul mezunu babalara sahip öğretmenler tarafından alınmıştır. Her ne kadar sıralama ortalamalarındaki farklılıklar gözlemlenmiş olsa da, bu farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Bu bulgular, sosyal ve ekonomik sermaye farklılıklarının mesleki değer okuryazarlık üzerinde sınırlı bir etkiye sahip olduğunu düşündürmektedir.

Alanyazında anne ve baba eğitiminin mesleki değerleri üzerinde etkisini inceleyen çalışmalara rastlanmamıştır. Literatürde, mesleki değerlerin öğretmenlerin kişisel

gelişimleri, meslek içi deneyimleri ve kariyer hedefleriyle yakından ilişkili olduğu belirtilmektedir (Bakioğlu & Koç, 2017; Şenlik, 2019). Bu bulgular, öğretmenlerin mesleki değerlerinin gelişiminde, bireysel motivasyon ve kariyer gelişim süreçlerinin ön planda olduğunu göstermektedir.

Bu iki sonuç, öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlık düzeylerinin ebeveynlerinin eğitim durumuna bağlı olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını, ancak sosyal ve kültürel sermayenin mesleki gelişim üzerinde etkili olabileceğini göstermektedir. Bireylerin mesleki değer okuryazarlık düzeylerinin gelişiminde, ailelerin eğitim düzeyinden ziyade bireysel çaba ve mesleki deneyimlerin daha belirleyici olduğu görülmektedir. Bu bulgular, eğitim ve mesleki gelişim süreçlerinde kişisel motivasyonun önemini vurgulamaktadır.

6.2.4. Branşlara Göre

Çalışmada, öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlık puanlarının branşlara göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bu bulgu, mesleki değer okuryazarlığın branşlardan bağımsız olarak, öğretmenlerin genel mesleki deneyimleri ve bireysel gelişim süreçleriyle daha yakından ilişkili olabileceğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Normallik testleri, bazı branşlarda verilerin normal dağılım göstermediğini ortaya koymuştur. Özellikle Faktör 4 ve ölçek toplam puanları için birçok branşta normal dağılımdan sapmalar gözlemlenmiştir.

Bu durum, öğretmenlerin MDO puanlarının branşlar arasında homojen bir dağılım sergilemediğini ancak bu sapmaların istatistiksel olarak anlamlı farklılıklara yol açmadığını göstermektedir. Genel olarak, Din Kültürü ve Beden Eğitimi öğretmenleri daha yüksek puanlara sahipken, Yabancı Dil öğretmenleri daha düşük puanlar almıştır. Fakat Faktör 1, Faktör 2, Faktör 3, Faktör 4 ve toplam MDO puanlarına ilişkin Kruskal-Wallis H-Testi sonuçları, istatiksel olarak branşlar arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir.

Alanyazın incelendiğinde, Adıgüzel ve Tanağardı (2024) Öğretmenlerin Mesleki Değer Anlayışlarının Analizi adlı çalışmada öğretmenlerin mesleki değerlerinin branşları arasında önemli bir fark olmadığını ortaya koymaktadır. Bazı çalışmalarda ise alt boyutlarda branş bakımından farklılık olmadığı ortaya konulmaktadır. Yurtseven'in (2003), ortaöğretim

öğretmenlerinin demokratik değer düzeylerini belirlediği araştırmasında, "Eşitlik, Ayrımcılık, Adalet" alt boyutlarında branş değişkenine göre anlamlı fark bulmamıştır. Akın ve Özdemir'in (2009) ve Yılmaz'ın (2011), öğretmenlerin demokratik değerleri üzerinde; Babaoğlan'nın (2007) ise öğretmen adaylarının öfke duyguları üzerinde branş değişkeninin farklılaşmaya yol açmadığını belirlemesi bu araştırmanın sonucu ile paralellik göstermektedir.

Bununla birlikte branş bazında öğretmenlerin mesleki değerlerinde farklılaşmanın olduğunu ortaya koyan çalışmalarda mevcuttur. Akar (2023), çalışmasında elde ettiği bulgular sonucunda Matematik-Fen Bilimleri branşı öğretmenlerinin mesleki değer düzeylerinin; Sınıf öğretmenliği ve PDR branşı öğretmenlerine göre daha düşük olduğunu görmüştür. Yılmaz (2018)'ın gerçekleştirdiği çalışmada branş değişkeninde; ölçeğin tamamında branş değişkenine göre anlamlı farklılık bulmuş ve sınıf öğretmenlerinin diğer branş öğretmenlerine göre mesleki değer düzeylerinin daha yüksek olması sonucuna ulaşmıştır.

Alan yazında değer kavramını branş değişkeni açısından ele alan araştırmaların sayıca sınırlı olmasına ve bu araştırmaların farklı çalışma gruplarını ile değer türlerini kapsamasına bağlı olarak, değer kavramının branş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı konusunda bir genellemeye varmanın güç olduğu söylenebilir

Bu çalışmanın sonuçları, öğretmenlerin branşlara göre mesleki değer okuryazarlık puanlarının anlamlı bir fark göstermediğini ortaya koymaktadır. Bu durum, öğretmenlerin mesleki değerlerini geliştirme sürecinin, mezun oldukları alanlardan daha çok mesleki deneyimleri, hizmet içi eğitimler ve bireysel öğrenme süreçleriyle ilişkili olabileceğini göstermektedir.

Ayrıca, öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlığını artırmaya yönelik müdahalelerin, branşlara göre farklılaştırılmasından ziyade, genel mesleki gelişim stratejilerine odaklanması başarıyı arttırabilir. Bu bulgular, eğitim yöneticileri ve politika yapıcılar için, öğretmenlerin mesleki değerlerini desteklemek amacıyla daha geniş çapta uygulanabilir stratejiler geliştirilmesine katkı sağlayabilir.

6.2.5. Değerler Eğitimine Göre

Bu çalışmanın bulguları, öğretmenlerin eğitime katılım durumlarının mesleki değer okuryazarlığı (MDO) üzerindeki etkisini değerlendirmektedir. Yapılan Mann Whitney U-Testi sonuçları, eğitime katılan öğretmenlerin Faktör1, Faktör2, Faktör3, Faktör4 ve toplam

MDO puanlarının, eğitim almayan öğretmenlere kıyasla anlamlı derecede daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar, eğitime katılımın mesleki değer okuryazarlığını artırmada etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, hesaplanan etki büyüklüğü değeri (0,15), bu etkinin görece düşük olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, eğitime katılımın tek başına öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlıklarını geliştirmek için yeterli olmadığını geliştirilmeye ihtiyacı olduğunu göstermektedir.

Önceki literatürle karşılaştırıldığında, çalışmamızın bulguları kısmen uyum göstermektedir. Bursalıoğlu (2010) tarafından yapılan araştırma, hizmet içi eğitimin öğretmenlerin profesyonel gelişimlerine önemli katkılar sağladığını belirtmiştir. Benzer şekilde, Tamášová (2015) öğretmenlerin mesleki gelişime yönelik aldıkları eğitimin, onların öğrencilerle olan etkileşimlerini ve meslektaşlarıyla olan ilişkilerini olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur. Benzer şekilde, Dabija, Abrudan ve Postelnicu'nun (2016) çalışmasında, hizmet içi eğitimlerin öğretmenlerin öğretim süreçlerini geliştirmelerine, yeni öğretim yöntemleri edinmelerine ve mesleki uzmanlıklarını artırmalarına yardımcı olduğu tespit edilmiştir.

Buna karşın; Lala (2021) tarafından yapılan çalışmada, değerler eğitimi ile ilgili bir kurs alma durumunun, mesleki değer toplam skoru, mesleki sorumluluk ve bağlılık, mesleki etik ve öğrenciye yaklaşım alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yarattığı, ancak öğrenme-öğretme ortamı alt boyutunda anlamlı bir farklılık yaratmadığı belirtilmiştir. Ancak, bazı çalışmalar (Şenlik, 2019; Keskin, 2019) hizmet içi eğitimin öğretmenlerin mesleki değer algıları üzerindeki etkisini belirgin bir şekilde ortaya koyamamıştır. Adıgüzel ve Tanverdi (2024) yaptıkları araştırmada, hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin mesleki değer ortalamaları daha yüksek bulunmuş olmasına rağmen, bu fark istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır.

Çalışmamızda, eğitim katılımının Mesleki Değer Okuryazarlığı üzerinde belirgin bir etkisi olmasına rağmen, bu etkinin düşük seviyelerde kalması, eğitim programlarının içeriği ve uygulanma şekline dair bazı eksiklikler olabileceğini işaret etmektedir.

Eğitim programlarının içeriğinin daha kapsamlı ve öğretmenlerin bireysel ihtiyaçlarına yönelik olarak tasarlanması, ayrıca eğitimin uzun vadede desteklenmesi gerektiği önerilmektedir. Bu bulgu, Şenlik'in (2019) araştırmasında ortaya koyduğu gibi, değerler eğitimi ile ilgili kursların öğretmenlerin mesleki değer algıları üzerinde yeterince etkili olmayabileceği sonucuyla uyumludur.

Sonuçlar, eğitime katılan öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlığı puanlarının, eğitim almayanlara göre anlamlı derecede yüksek olduğunu göstermiştir. Ancak, bu etkinin düşük seviyelerde olması, eğitimin etkisinin sınırlı olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, öğretmenlerin mesleki gelişimlerini artırmak için sadece eğitime katılımın yeterli olmadığını, ek destekleyici programlar ve uzun vadeli stratejilerin gerekliliğini vurgulamaktadır. Özellikle, eğitimlerin öğretmenlerin bireysel ihtiyaçlarına, mesleki beklentilerine ve karşılaştıkları zorluklara uygun şekilde tasarlanması gerekmektedir. Araştırmanın bulguları, hizmet içi eğitim programlarının, öğretmenlerin gerçek ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığını ve bu nedenle daha etkili stratejiler geliştirilmesi gerektiğini önermektedir. Ülker'in (2009) yaptığı çalışmada öğretmenler, hizmet içi eğitim faaliyetlerinin yeri ve zamanının iyi ayarlanmadığını belirtmişlerdir.

Eğitimin etkisinin artırılması için şu öneriler sunulabilir:

• Eğitim programlarının zenginleştirilmesi: Eğitim programlarının içeriği, öğretmenlerin mesleki değerlerini daha derinlemesine geliştirecek şekilde yapılandırılabilir.

• Takip eden destek: Eğitim sonrası destekleyici programlar ve uygulamalarla eğitimin etkisinin kalıcı hale getirilmesi sağlanabilir.

• Sürekli eğitim: Eğitimin tek seferlik bir etkinlikten ziyade, sürekli bir süreç olarak ele alınması, öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlıklarının kalıcı olarak artırılmasına katkıda bulunabilir.

6.3. Bulguların Özeti

Araştırma bulguları, öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlık düzeylerinin genel olarak yüksek olduğunu, ancak bu düzeyin çeşitli demografik ve mesleki değişkenlere göre belirgin bir farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır. Özellikle cinsiyet, kıdem, branş ve ebeveyn eğitim durumu gibi faktörlerin, öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlığı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum, mesleki değer okuryazarlığının, bireylerin kişisel ve mesleki gelişim süreçleriyle daha yakından ilişkili olduğunu ve bu gelişimin, demografik özelliklerden bağımsız olarak gerçekleştiğini göstermektedir. Bununla birlikte, değerler eğitimi gibi hizmet içi eğitimlere katılımın, öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlığını artırdığı, ancak bu etkinin sınırlı kaldığı belirlenmiştir. Bu bulgular, hizmet içi eğitim programlarının öğretmenlerin mesleki değerlerini geliştirme potansiyeline sahip olduğunu, ancak bu programların daha etkili ve sürdürülebilir hale getirilmesi gerektiğini göstermektedir. Sonuç olarak, öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlık düzeylerinin

artırılması için eğitim politikalarının yeniden gözden geçirilmesi ve öğretmenlere yönelik sürekli ve kapsamlı mesleki gelişim fırsatlarının sağlanması önerilmektedir. Üniversitelerin verdikleri eğitimlerde mesleki değere yönelik olanlar gözden geçirilmeli ve gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Bu tür yaklaşımlar, sadece öğretmenlerin bireysel gelişimlerini desteklemekle kalmayacak, aynı zamanda genel eğitim kalitesine de önemli katkılar sunacaktır.

Sonuç olarak, öğretmenlerin mesleki değerlere sahip olmaları, eğitim sisteminin kalitesini doğrudan etkileyen bir unsurdur. Mesleki değerler, öğretmenlerin mesleklerini daha bilinçli ve etkili bir şekilde icra etmelerini sağlarken, aynı zamanda toplumun değer yapısının korunması ve geliştirilmesi sürecine de katkıda bulunur. Öğretmenlerin bu bilinçle hareket etmeleri, eğitimde sadece akademik başarıyı değil, aynı zamanda ahlaki ve toplumsal değerlerin nesilden nesile aktarılmasını da güvence altına alır.

Bu nedenle, öğretmenlerin mesleki gelişimleri kadar, sahip oldukları değerler ve bu değerlerin eğitim sürecine yansıması da sürekli olarak değerlendirilmesi gereken bir konudur.

6.4. Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlara yönelik geliştirilen öneriler şu şekildedir;

6.4.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlıklarını geliştirmek için mevcut hizmet içi eğitim programları yeniden düzenlenmelidir. Bu eğitimlerin içerikleri, öğretmenlerin mesleki değerlerini derinlemesine geliştirecek, uygulamaya dönük ve günlük öğretmenlik deneyimlerine katkıda bulunacak şekilde olmalıdır.
- Mesleki değer okuryazarlığını artırmak için sürekli mesleki gelişim imkânları sağlanmalıdır. Bu eğitimler, sadece mesleğe başlangıç aşamasında değil, öğretmenlerin kariyerlerinin her aşamasında sağlanmalıdır. Bu, mesleki değerlerin kalıcı olarak içselleştirilmesine katkı sağlar.
- Değerler eğitimi ile ilgili uygulamalı modüller geliştirilmeli ve öğretmenlerin bu eğitimlerde öğrendiklerini sınıf ortamında nasıl uygulayabileceklerine dair rehberlik edilmelidir. Bu modüller, öğretmenlerin mesleki değerlere uygun kararlar alabilme ve bu değerleri öğrencilere aktarabilme yetilerini arttırabilir.

- Çalışmada, branşlar arasında mesleki değer okuryazarlık düzeylerinde anlamlı bir fark bulunmadığını ortaya koymuştur. Bu nedenle, mesleki değer eğitimi branşlara özgü olmaktan ziyade, ortak eğitim stratejileri ile yürütülmelidir. Bu yaklaşım, branş göz etmeksizin tüm öğretmenlerin mesleki değerlerini geliştirmesine katkıda bulunabilir.
- Kıdeme dayalı anlamlı farklılıklar bulunmamakla birlikte, deneyimli öğretmenlerin, daha az deneyimli meslektaşlarına mentorluk yapması teşvik edilmelidir. Bu, deneyim ve değer aktarımını artırabilir ve öğretmenler arasındaki iş birliğini güçlendirebilir.
- Okul yöneticileri, öğretmenlerin mesleki değerlerini geliştirmelerini teşvik eden politikalar uygulamalıdır. Örneğin, yöneticiler, öğretmenlere mesleki gelişim fırsatları sunmalı ve onların değerlerini uygulamalarına yardımcı olacak bir okul kültürü oluşturmalıdır.
- Öğretmenler, her gün veya hafta sonunda mesleki değerlerle ilgili kısa yansıtma egzersizleri yapabilirler. Bu, bir öğretmenin o hafta hangi mesleki değerlere odaklandığını ve bunları nasıl uyguladığını düşünmesine olanak tanır.
- Öğretmenlerin mesleki değerleri içselleştirmelerini sağlamak için bütün eğitim fakültelerinin, ders programlarına, "mesleki değerler, değer eğitimi" gibi dersler eklenebilir.

6.4.2. Araştırmaya Yönelik Öneriler

- Farklı değişkenlerin mesleki değer okuryazarlığı üzerindeki etkisini detaylı inceleyen uzun soluklu araştırmalar yapılmalıdır. Bu, mesleki değerlerin zaman içinde nasıl geliştiğini ve ne tür müdahalelerin etkili olabileceğini anlamamıza yardımcı olabilir.
- Cinsiyet, ebeveyn eğitimi gibi demografik etkenlerin mesleki değer okuryazarlığı üzerindeki etkilerini daha derinlemesine inceleyen çalışmalar yapılmalıdır. Özellikle, toplumsal cinsiyet rollerinin mesleki değerler üzerindeki uzun vadeli etkilerini inceleyen araştırmalar ve anne baba meslek gruplarına göre detaylı araştıran çalışmalar bu alandaki literatüre önemli katkılar sağlayabilir.
- Öğretmenlerin mesleki değerler okuryazarlığının; öğrenci akademik başarıları ve sosyal gelişimleri üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmalar yapılmalıdır. Bu,

öğretmenlerin değerlerinin öğrenci sonuçları üzerinde nasıl bir rol oynadığını anlamamıza yardımcı olabilir.

- Öğretmenlerin mesleki değerler okuryazarlığının öğrenci-öğretmen ilişkisi üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmalar yapılmalıdır.
- Dijital eğitim platformlarında mesleki değer okuryazarlığının nasıl öğretileceği ve geliştirileceği üzerine araştırmalar yapılabilir. Bu, öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlığını dijital araçlar ve çevrimiçi eğitimlerle nasıl artırabileceğini keşfetmeye yardımcı olabilir.
- Mesleki değer öğretimin mutfağında olan akademisyenlerin mesleki değer okuryazarlık düzeyini belirlemeye yönelik bir çalışma yapılabilir.
- Üniversitelerde verilen derslerin incelenerek mesleki değer okuryazarlığına yönelik yapılan çalışmaların tespiti ve gerekli iyileştirmenin yapılaması için bir nitel çalışma yapılabilir.
- Öğretmenler, günlük tutarak mesleki değerlerle ilgili yaşadıkları deneyimleri ve karşılaştıkları zorlukları yazabilirler. Bu günlükler, daha sonra analiz edilerek mesleki değer okuryazarlığının nasıl geliştirilebileceği üzerine fikir verebilir.
- Bu araştırmada öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlığı öğretmenlerin gözünden, onların algılarına göre incelenmiştir. Öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlığı bir de yönetici, öğrenci ve veli gözünden araştırıp değerlendiren çalışmalar yapılabilir.
- Deneysel araştırmalar tasarlanabilir. Kontrol grubuna mesleki değer okuryazarlığına ilişkin eğitim verip bir grup eğitim almadan ikisi arasındaki farklılıklar gözlemlenebilir.
- Bu çalışmanın sonuçları, belirli bir örneklem grubuna dayanmaktadır ve genelleştirilmesi konusunda dikkatli olunmalıdır. Farklı coğrafi bölgelerde, farklı kültürel bağlamlarda ya da farklı eğitim seviyelerinde benzer çalışmaların yapılması, sonuçların daha geniş bir perspektifte değerlendirilmesini sağlayabilir.
- Ölçek farklı mesleklere de uygulanarak diğer mesleklerin mesleki değer okuryazarlıklarına bakılabilir.
- Öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlığını arttırmak için verilecek bir hizmet içi eğitimde ön test ve son test uygulanarak çıkan farklar üzerine araştırma yapılabilir

KAYNAKLAR

Açıkgöz, Ü. K. (2003). *Etkili öğrenme ve öğretme*. İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.

Adigüzel, S., & Tanağardı, R. (2024). Öğretmenlerin mesleki değer anlayışlarının analizi. *Çağdaş Uygulamalı Bilimler Dergisi*, 2(1), 61–71.

Akar, F. (2023). *Öğretmenlerin mesleki değerleri ile mesleki profesyonellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Konya örneklemi)* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.

Akgul, A. & Cevik, O. (2003). *İstatistiksel analiz teknikleri*. Ankara: Emek Ofset.

Akın, U. ve Özdemir, M. (2009). Öğretmen Adaylarının Demokratik Değerlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Eğitim Bilimleri Fakültesi Örneği. *Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences,* 42, 2, 183-198.

Akıncı, A. (2005). Hayata anlama vermede dini değerlerin ve din öğretiminin rolü. *Değerler Eğitimi Dergisi, 3*(9), 7-24.

Alev S. ve Balkar B. (2022). Türkiye'deki ilkokullardaki öğretmenler arasında mesleki katılım ve mesleki değerler: Mesleki etkinliğin aracılık etkisinin incelenmesi. Okullarda Psikoloji. 60 (3), 638-657.

Altınkurt, Y., & Yılmaz, K. (2011). Öğretmen adaylarının öğretmenlerin mesleki etik dışı davranışlar ile ilgili görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1*(22), 113-128.

Arslan, D. (2022). *Öğretmen adaylarının beslenme okuryazarlıklarının medya okuryazarlıkları ile ilişkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Arslan, F., Çağlar, L. M., & Gürbıyık, C. (2017). Kültürel miras kapsamında kaybolmaya yüz tutmuş geleneksel meslekler: Turgutlu örneği. *Studies of the Ottoman Domain, 7*(13), 211-247.

Arthur, J., Davison, J., & Lewis, M. (2005). *Professional values and practice: Achieving the standards for QTS* (1st ed.). Abingdon: Routledge.

Aşıcı, M. (2009). Kişisel ve Sosyal Bir Değer Olarak Okuryazarlık. Değerler Eğitimi Dergisi, 7(17), 9-26.

Atay, S. (2003). Türk yönetici adaylarının, siyasal ve dinî tercihleri ile yaşam değerleri

Ateş, N. (2012). Öğretmenlikte meslek ahlâkı ve mesleki değerler. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, (6), 3-18.

Aybakan, M. (2023). *Beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki değerleri ile yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin değerlendirilmesi* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.

Aydın, B. (2003). Bilgi toplumu oluşumunda bireylerin yetiştirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 14*(14), 183-190.

Aydın, M. (2011). Değerler, işlevleri ve ahlak. *Eğitime Bakış, 7*(19), 19-21.

Ayyıldız, M., & Aktürk, E. C. (2023). Cihan Aktaş'ın hikâye ve romanlarında "değer" kavramı. *Mavi Atlas, 11*(2), 459-475.

Babanzade, A. N. (2011). *İslam ahlakının esasları*. Ankara: Elips Kitap.

Babaoğlan, E. (2007). Aday Öğretmenlerde Öfke. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30-35.

Bacanak, A. (2002). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının fen okuryazarlıkları ile fen-teknoloji-toplum dersinin uygulanışını değerlendirmeye yönelik bir çalışma* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

Bacanlı, H. (2006). *Duyuşsal davranış eğitimi* (3. basım). Ankara: Nobel Yayınları.

Bakioğlu, A., & Koç, C. (2017). Öğretmenlerin mesleki değerleri: Bir ölçek geliştirme çalışması. *Eğitim ve Bilim, 42*(189), 295-310.

Balık, C. (2021). *Eğitime giriş dersinde öğretmenlik mesleki değerlerinin kazandırılmasına yönelik bir uygulama* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Baloğlu, M. ve Balgalmış, E. (2005). İlköğretim ve Ortaöğretim Yöneticilerinin Öz-Değerlerinin Betimlenmesi: Tokat İli Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 19-31.

Baloğlu, M., & Balgalmış, E. (2005). İlköğretim ve ortaöğretim yöneticilerinin öz-değerlerinin betimlenmesi: Tokat ili örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi, 3*(10), 19-31.

Banks, J. A. (2013). *Multicultural education: Issues and perspectives*. John Wiley & Sons.

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241-258). New York: Greenwood.

Bozgeyikli, H., Toprak, E. ve Derin, S., (2016). Öğretmen adaylarının mesleki değer algılarının sıralama yargılarıyla ölçeklenmesi. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi,* (5), 204-225.

Brown, D. (2003). *Career information, career counseling and career development*. ABD: Pearson Education, Inc.

Bursalıoğlu, Z. (2010). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış.* Ankara: Pegem.

Busacca, L, A., Beebe, R,S., ve Toman, S,M. (2010). Life and work values of counselortrainees: A national survey. *The Career Development Quarterly*, 59, 2-18.

Büyüköztürk, Ş. (2013). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı.* Ankara: Pegem.

Campbell, E. (2008). Teaching ethically as a moral condition of professionalism. *Curriculum Inquiry, 38*(4), 357-385.

Canlı-Aktürk, E. (2023). *Cihan Aktaş'ın hikâye ve romanlarında "değer" kavramı.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gümüşhane Üniversitesi, Gümüşhane.

Chen, C. (2023) Summary of research on Professional values. *The Fronties of Society,Science and Technology*, 5(3), 85-89.

Christidis, N., Tomasson, J., Rataghi, A., & Christidis, M. (2024). Self-reported academic literacy, professional literacy and professional knowledge in Swedish higher education and profession in dentistry and nursing. *Research Square*.

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Research methods in education*. London: Routledge.

Çelik, S. (2020). *Öğretmenlerin beceri öğretimi yeterlik algıları ile ölçme ve değerlendirme yeterlik algıları arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Çelik, O. T., & Üstüner, M. (2017). Ortaöğretim öğretmenleri için mesleki değerler ölçeği geliştirme çalışması. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10*(ERTE Özel Sayısı), 151-169.

Çetin, Ş. (2018). Öğretmenlik mesleğinde değerler. In M. Ergün, B. Oral, & T. Yazar (Eds.), *Öğretmen yetiştirme sistemimiz (Dün, bugün ve yarın)* (pp. 165-186). Ankara: Pegem.

Çıngı, H. (1994). *Örnekleme kuramı*. Ankara: H.Ü. Fen Fakültesi Basımevi.

Cokluk, O., Şekercioğlu, G. & Buyukozturk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları* (Vol. 2). Ankara: Pegem.

Dabija, D.C., Abrudan, I.N. & Postelnicu, C. (2016). Teachers' motivations and expevtations regarding lifelong learning. *Studia UBB Oeconomica*, 61 (3), 32-42.

Deringöl, Y. (2007). Türkiye'de Cumhuriyet döneminden günümüze ilköğretim öğretmenleri yetiştirilmesinin tarihsel boyutu ve eğitimcilerin görüşlerinin değerlendirilmesi üzerine bir araştırma. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 2*, 17-27.

Develioğlu, F. (1993). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lügat*. Ankara: Aydın.

DeVellis, R. F. (2017). *Scale development: Theory and applications* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Dilmaç, B. (2007). Fen Lisesi öğrencilerine insani değerler eğitiminin verilmesi ve değer kazandırma sürecinin incelenmesi. In Dördüncü Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi, 27-30 Ekim, Antalya: Bildiri Özetleri.

Dönmez, B. (2011). Öğretmenlik mesleki değerlerinin aşınma sürecine ilişkin bir değerlendirme. *Eğitime Bakış, 7*(19), 3-8.

Dönmez, B. ve Cömert, M. (2007). İlköğretim okulu öğretmenlerinin değer sistemleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, *5*(14), 29-59.

Duman, B. (2016). Sınıf öğretmenlerinin mesleki değerlerinin incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4*(27), 109-118.

Erden, M. (1998). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. İstanbul: Alkım.

Eryılmaz, İ. (2017). Sınıf öğretmeni adaylarının mesleki değerlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Giresun Üniversitesi, Giresun*.

Fransman, J. (2005). Understanding literacy: A concept paper. *EFA Global Monitoring Report.*

Gibson, R. L., & Mitchell, M. H. (2001). *Introduction to career counseling for the 21st century*. New Jersey: Pearson Education, Inc.

Giddens, A. (1990). Pozitivizm ve eleştiricileri (çev. L. Köker). In T. Bottomore & R. Nisbet (Eds.), *Sosyolojik çözümlemenin tarihi* (pp. 463-464). Ankara: V Yayınları.

Giray, L. (2021). Values at Work: An Evaluation on the Work Values of Filipino Secondary School Teachers. Journal of Management, Economics, and Industrial Organization, 5(2), 48-62.

Göçemen, B. (2023). *Matematik öğretmen adaylarının matematiksel okuryazarlık öz-yeterlikleri, evrensel fen okuryazarlılıkları ve dijital okuryazarlık öz-yeterlilikleri arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.

Gökçe, E. (2000). İlköğretimde okul aile iş birliğinin geliştirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7*(7), 204-209.

Gökçe, O. (1994). Türk gençliğinin sosyal ve ahlaki değerleri. *Ata dergisi, 1*, 25-30.

Gözütok, D. F. (2008). *Eğitim ve şiddet*. Ankara: Gazi Kitabevi Yayınları.

Güneş, F. (1997). *Okuma-yazma öğretimi ve beyin teknolojisi*. Ankara: Ocak.

Güngör, E. (1993). *Değerler psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenleri Birliği.

Güngör, Ş. (2024). *Öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeyleri ile öznel iyi oluşları arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

Gürbüz, S., & Şahin, F. (2014). *Araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Hatunoğlu, Y., & Hatunoğlu, A. (2005). Öğretmenlerin fiziksel cezalandırmaya ilişkin görüşleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6*(2), 105-116.

Işık, A., Çiltaş, A., & Baş, F. (2010). Öğretmen yetiştirme ve öğretmenlik mesleği. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14*(1), 53-62.

İnci, Ş. (2024). Öğretmenlerin mesleki değer odaklı yaşam eğilimleri. *Yayımlanmamış Doktora Tezi,* Gazi Üniversitesi, Ankara.

Karabacak, N., Küçük, M., & Korkmaz, İ. (2016). Sınıf öğretmenlerine mesleki değerler eğitimi. *Turkish Studies, 11*(3), 2456-2470.

Karadağ, A. (2002). Meslek olarak Hemşirelik. *Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi,* 5(2), 1-8.

Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel.

Karasu, K. (2001), Profesyonelleşme Olgusu ve Kamu Yönetimi, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları Tezler Dizisi 11, Ankara.

Karnak, B. (2020). *Öğretmenlerin mesleki profesyonellikleri ile örgütsel mutlulukları arasındaki ilişki.* Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

Kennedy, A. (2005). Models of continuing professional development: A framework for analysis. *Journal of In-Service Education, 31*(2), 235-250.

Kennedy, A. (2005). Models of continuing professional development: A framework for analysis. *Journal of In-Service Education, 31*(2), 235-250.

Keskin, S. (2019). *Sınıf öğretmenlerinin mesleki değerlerinin açıklanmasında öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının rolü*. Yüksek lisans tezi. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize.

Kıymık, G. (2020). Öğretmelerin mesleki değer algıları ile demokratik tutumlarının değerlendirilmesi. *Yüksek lisan tezi*. Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.

Kıymık, G. (2020). *Öğretmenlerin mesleki değer algıları ile demokratik tutumlarının değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Burdur.

Kilby, R. W. (1993). The study of human values. Lanham, MD: University Press of America.

Koç, M. H. (2017). *Lise öğretmenlerinin kişisel ve mesleki değerlere ilişkin görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Koray, M. (5-9 Şubat 1993). Türkiye'de Çalışan Kadın ve Kamuda Çalışma. *Eğitim İş Kadın Eğitim Çalışanlarının Sorunları Sempozyumu*

Korkmaz, D. A. (2011). Sosyal hareketlilik: eğitim ve mesleğin sosyal hareketliliğe etkisi. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (31), 79-92.

Korkut Owen, F., Acar, T., Demir, Y., & Haskan, Ö. (2009). Mesleki rehberlik kariyer danışmanlığı kart sıralama tekniği: Mesleki değerler ile ilgili bir çalışma. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10*(2), 53-70.

Köybaşı F. ve Dönmez B. (2012). Göreve yeni başlamış ve emekli ilköğretim öğretmenlerinin mesleki değerlere ilişkin görüşleri ve bu değerlerdeki değişimin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 12*(2), 1379 - 1390.

Kurudayıoğlu, M., & Tüzel, S. (2010). 21. yüzyıl okuryazarlık türleri, değişen metin algısı ve Türkçe eğitimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları, 28*, 283-298.

Kuzgun, Y. (2000). Meslek danışmanlığı (2. Baskı) Ankara: Doğuş Matbaacılık

Lala, Ö. (2021). Öğretmenlerin mesleki değerleri ile yaşam boyu öğrenme eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dicle Üniversitesi, Diyarbakır*.

Lareau, A. (2003) Eşitsiz Çocukluklar: Sınıf, Irk ve Aile Hayatı, California Üniversitesi Yayınları, Berkeley

Liptak, J. J. (2008). *Career quizzes: 12 tests to help you discover and develop your dream career*. Indianapolis: JIST Publishing.

Lovat, T. (1990). Multifaith religious and values education: Apparent or real? *Religious Education, 85*(3-4), 3-4.

Magnusson, C., Luoto, J., & Malas, B. (2023). Developing teachers' literacy scaffolding practices: Successes and challenges in a video-based longitudinal professional development intervention. *Teaching and Teacher Education, 133*, 1-11.

Mcmillan Dictionary (2023). https://www.macmillandictionary.com/dictionary/

Nikolaos, C., Jakob, T., Armin, R., & Maria, C. (2024). Self-reported academic literacy, professional literacy and professional knowledge in Swedish higher education and

profession in dentistry and nursing. *Research Square*. https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-4227386/v1

Orak, N. Ş. (2005). *İstanbul İlindeki hemşirelerin profesyonel hemşirelik değerlerini etkileyen faktörlerin analizi.* (Doktora tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Oral, Ü. (2022). *İngilizce öğretmenlerinin bilgi okuryazarlık seviyelerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Başkent Üniversitesi, Ankara.

Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğü. (2017). Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri. http://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/11115355_YYRETMENLYK_MESLEYY_GENEL_YETERLYKLERY.pdf.

Özdamar, K. (1999) *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi 1*. Eskişehir: Kaan.

Özdamar, K. (2013). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi.* Eskişehir: Nisan.

Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi, 1*(3), 217-239.

Özgüven, İ. E. (1994). *Psikolojik testler*. Ankara: Yeni Doğuş Matbaası.

Özmete, E. (2007). *İş yaşamında değerler.* İstanbul: Kedim.

Parandavar, N., Rahmanian, A., & Jahromi, Z. B. (2015). A study of the relationship between nurses' professional self-concept and professional ethics in hospitals affiliated to Jahrom University of Medical Sciences. *Global Journal of Health Science, 8*(4), 82-90.

Paul, R., & Elder, L. (2002). *Critical thinking: Tools for taking charge of your professional and personal life*. Pearson Education.

Peker, A. (2013). İnsani değerler yönelimli psiko-eğitim programının problemli internet kullanımı ve siber zorbalık üzerindeki etkisi (Yayınlanmamış doktora tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Pınar, A. (2012). *Maliye Politikası Teori ve Uygulama*, 5. Baskı, Ankara: Turhan.

Pinaeva O. ve Voloshina O . (2023). Geleceğin öğretmenlerinde mesleki değerlere karşı sorumlu bir tutum oluşturma yöntemi. *Pedötoloji , 1* (1), 21-26.

Posner, B. Z. (2010). Another look at the impact of personal and organizational values congruency. *Journal of Business Ethics, 97*(4), 535-541.

Püsküllüoğlu, A. (2003). Türkçe sözlük. Ankara: Arkadaş-Ango.

Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: Free Press.

Rowe, R., ve Snizek, W.E. (1995). Gender differences in work values: Perpetuating the myth. *Work and Occupations*, (22), 215-229.

Rubi, R. B. (2019). Teachers' professional values: Its implications to student development. *Asia Pacific Journal of Multidisciplinary Research, 7*(2), 139-145.

Sabir, S. (2021). A study on ethical leadership perceptions and its impact on teachers commitment in Pakistan. *International Journal of Educational Leadership and Management, 9*(1), 28-53.

Schank, M. J., & Weis, D. (2001). Service and education share responsibility for nurses' value development. *Journal for Nurses in Staff Development, 17*(5), 226-231.

Schein, E. H. (1978). *Örgüt psikolojisi* (Çev. Tosun, M). Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No:173.

Seçgin, A., & Tural, M. (2011). Modernleşme sürecinde toplumsal cinsiyet rolleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 9*(4), 2456-2470.

Sharma, S. (1996) *Applied multivariate techniques.* John Wiley and Sons Inc., New York,

512.

Sirin, S. R. (2005). Socioeconomic status and academic achievement: A meta-analytic review of research. *Review of Educational Research, 75*(3), 417-453.

Super, D. E. (1995). Values: Their nature, assessment, and practical use. In D. E. Super & B. Sverko (Eds.), *Life roles, values and careers* (pp. 54-61). San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Suyatno, Pambudi, D. I., Mardati, A., Wantini, Nuraini, E., & Yoyo. (2019). The education values of Indonesian teachers: Origin, importance, and its impact on their teaching. *International Journal of Instruction, 12*(3), 633-650.

Şencan, H. (2005). *Güvenilirlik ve geçerlilik*.

Şenlik, T. (2019). Öğretmenlerin mesleki değerleri ile mesleklerine yönelik tutumları arasındaki ilişki. *Eğitim Bilimleri Araştırma Dergisi, 9*(1), 45-62.

Şimşek, H. (2010). Eğitim sisteminde öğretmenin rolü ve öğretmenlik mesleği. (Ed. Memduhoğlu, H.B., Yılmaz, K). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. Ankara: Pegem Akademi.

Şimşek, S., & Erdem, A. R. (2016). Aday öğretmenlerin mesleki değer düzeyi hakkındaki görüşler. In *INES 1. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı* (pp. 4318-4325). Antalya.

Tamášová, V. (2015). Professional and career development of vocational subject teachers as a trend in the ifelong Learning of teachers. *Acta Technologica Dubnicae*, 5(1), 1-20.

Tan, M. (1996) "Bir Kadın Mesleği Öğretmenlik", Kadın Gerçekleri, Der. Necla ARAT, İstanbul: Say Yayınları.

Taneri, P. O., & Özbek, Ö. Y. (2018). Farklı ama aynı! Aday öğretmenlerin farklılıklara saygı düzeyi. In *Eğitim Bilimlerinde Güncel Akademik Çalışmalar-2018*.

Tavşancıl, E. (2014). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Tezbaşaran, A. (1997). *Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

Todaro, M.P. ve Smith, S.C. (2011). *Economic Development*, Eleven Edition, Pearson.

Tufan Karayel, E. (2024). *Yöneticilerde algılanan duygusal zekânın okulun kültürel değerlerine etkisi: Mersin ili örneği* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Tunca, N., & Sağlam, M. (2013). Öğretmenlerin iş değerleri ve örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 13*(2), 853-872.

Ulusoy, K., & Dilmaç, B. (2018). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.

UNESCO (2005). *Education for all: Literacy for life; EFA global monitoring report*.

Utlu, N. (2016). Hastane ortamında hemşirelerin etik yaklaşımları ve etik ikilemleri. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi, 8*(29), 17-35.

Uyan, G. (2002). *Öğretmenlerin İş Değerleri, Kişilik Özellikleri ve İş Tatminleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*: MEB'e bağlı resmi ve özel eğitim kurumlarında

gerçekleştirilen bir araştırma, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi.

Uzun, Y. ve Çelik, G. (2020). Akademisyenlerin okuryazarlık algısındaki değişimler. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 15*(22), 1134-1156.

Ülker, A. (2009). *Sınıf öğretmenlerinin hizmet içi eğitime ilişkin görüşleri (Konya/Karapınar ilçesi örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.

Vähäsantanen, K., Hökkä, P., Eteläpelto, A., Rasku-Puttonen, H., & Littleton, K. (2008). Teachers' professional identity negotiations in two different work organisations. *Vocations and Learning, 1*(2), 131-148.

Weinstein, C. S. (2003). Classroom management as a discipline: Coping with chaos. In L. B. Resnick & S. G. Paris (Eds.), *Issues in education: New directions for future education*. John Wiley & Sons.

Yavuzer, Y. (2011). Okullarda saldırganlık/şiddet: Okul ve öğretmenle ilgili risk faktörleri ve önleme stratejileri. *Milli Eğitim Dergisi, 41*(192), 43-61.

Yazgan İnanç, B., & Yerlikaya, E. E. (2014). *Kişilik kuramları* (9. baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Yazıcı, D. K. (2006). Değerler Eğitimi'ne genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları, 19*, 499-522.

Yılmaz, H. (2018). *İlkokul öğretmenlerinin bireysel yenilikçilik ile mesleki değerlerini yansıtma düzeyleri.* Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

Yılmaz, K. (2006). *İlköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerine göre kamu ilköğretim okullarında bireysel ve örgütsel değerler ve okul yöneticilerinin okullarını bu değerlere göre yönetme durumları.* (Doktora Tezi). https://tez.yok.gov.tr sayfasından erişilmiştir.

Yılmaz, K. (2008). *Eğitim yönetiminde değerler.* Ankara: Pegem Akademi.

Yılmaz, K. (2011). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Tarzları ile Demokratik Değerlere İlişkin Görüşleri Arasındaki İlişki. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9, 21, 147-170.

Yılmaz, M. (2018). Öğretmenlerin mesleki değerleri üzerine bir araştırma. *İstanbul Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 50*(1), 35-50.

Yurtseven, R. (2003). *Özet Ortaöğretim Kurumlarında Çalışan Öğretmenlerin Demokratik Tutumları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana

EKLER

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu ve Ölçek

ÖĞRETMENLERİN MESLEKİ DEĞER OKURYAZARLIK ÖLÇEĞİ

Değerli Meslektaşım,

Bu ölçek, öğretmenlerin mesleki değer okuryazarlık hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Ölçekten elde edilen veriler bu konudaki görüşlerinizi belirlemek amacıyla kullanılacaktır.

Bu ölçeğin cevaplama süresi tahmini 10-15 dakikadır. Her ifadeyi okuduktan sonra, buna ne derecede katıldığınızı ya da katılmadığınızı ifadenin yanındaki kutucuklardan yalnızca bir tanesinin içini (X) şeklinde doldurarak belirtiniz.

Lütfen işaretsiz ifade bırakmayınız ve size verilen ölçek üzerine herhangi bir kimlik bilgisi yazmayınız. Yardımlarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Kişisel Bilgiler

1.Cinsiyetiniz? ( ) Kadın ( ) Erkek

2. Kıdeminiz?

( ) 1-5 yıl ( ) 6-10 yıl ( ) 11-15 yıl ( ) 16 yıl ve üzeri

3. Anne-Baba Eğitim Durumu?

Anne: ……..

Baba: ……..

4. Branşınız?

…….

5.Değer eğitimi konusunda herhangi bir etkinliğe katıldınız mı (seminer, hizmet içi eğitim vs.)

( ) Evet( ) Hayır

ÖĞRETMENLERİN MESLEKİ DEĞER OKURYAZARLIĞI ÖLÇEĞİ

	Maddeler	Tamamen katılırım	Büyük Ölçüde Katılırım	Kısmen Katılırım	Katılmam	Hiç Katılmam
1	Öğretmenlerin mesleki değerlere aykırı davranışlarının mesleğin geleceği açısından oluşturacağı sıkıntıların farkındayım.					
2	Mesleği icra etmede mesleki değerlerin ne kadar önemli olduğunu biliyorum.					
3	Öğrencilerin davranışlarının şekillenmesinde mesleki değer odaklı davranışların önemli olduğunu düşünüyorum					
4	Kişilerin mesleklerinde mutlu olmalarının mesleki değerlerine uygun davranmalarıyla ilişkilidir.					
5	Mesleki değerlerin korunmasında öğretmenlerin katkıları büyüktür.					
6	Mesleki değerler açısından farkında olmadan yapılan hatalar bile önemlidir.					
7	Mesleki değerlerde yaşanan yıpranmaların önüne geçmek öğretmenlerin çabalarıyla mümkündür.					
8	Mesleki değerler meslekle ilgili bilgi ve beceri kadar değerlidir.					
9	Mesleki değerler meslekle ilgili oluşabilecek istenmeyen davranışlar için bir şemsiye görevindedir					
10	Mesleki değerlerle ilgili her türlü etkinlik önemlidir.					
	Maddeler	**Tamamen katılırım**	**Büyük Ölçüde Katılırım**	**Kısmen Katılırım**	**Katılmam**	**Hiç Katılmam**
11	Meslekle ilgili atılacak her adımda mesleki değer faktörü dikkate alınmalıdır.					

12	Mesleki değerlere aykırı davranışların sonuçlarının ne olacağının farkındayım.					
13	Öğretmenler, mesleki değerlere uygun davrandığımda velilerle ve öğrencilerle daha etkin iletişim kurabilir..					
14	Mesleki değerler kişileri kendilerini geliştirmesi için güdülemesi açısından önemlidir.					
15	Mesleki değerler, kişilerin meslek seçiminde önemlidir..					
16	Mesleki değerlerin kurum kültürüne önemli katkı sağladığının farkındayım.					
17	Öğretmenlerin, mesleki değerlere uygun davranması öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimi için önemlidir.					
18	Mesleki değerleri özümsemiş ve içselleştirmiş öğretmenlerle eğitimin daha kaliteli hale geleceğinin farkındayım.					
19	Öğretmenlerin mesleki değerleri birçok farklı kaynaktan Beslenmektedir					
20	Öğretmenlerin, mesleki değer okuryazarlığının toplumsal olaylara duyarlı öğrenciler yetiştirmeye katkı sağlayacağının farkındayım.					
21	Mesleki değerlerin edilmesi ve içselleştirilmesi mesleki yaşamın merkezinde yer alır.					
22	Mesleki değer geliştirme sürecini etkileyen unsurların farkındayım.					
23	Mesleki değerlerin hayata geçirilmesinde engel oluşturan durumları biliyorum.					
24	Öğretim sürecinde aldığım kararlarımı mesleki değer süzgecinden geçiririm.					
25	Sadece kendi davranışlarımı değil tüm meslek mensuplarının davranışlarını mesleki değer bazında değerlendiririm.					
26	Mesleki değerlere aykırı davranışların nasıl düzeltilebileceği konusunda kafa yorarım.					
27	Öğretmenlik mesleğinin mesleki değerlerle daha çok değerleneceğine inanıyorum.					
28	Öğretmenlik mesleğinin değer sistemini şekillenmesinde toplumun temel değerlerinin de etkisinin olduğunun farkındayım.					

29	Kişi bir mesleğin üyesi olarak kalmak istiyorsa o mesleğin değer sistemlerine göre davranması gerektiğinin bilincindeyim.					
30	Öğretmenler, mesleki değerlerin kazandırılmasında önemli bir rol modeldir.					
31	Mesleki değerler kişiler için meslek hayatında iyi bir rehberdir.					

Ek 2. Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 16.05.2024-E.948923

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Komisyonu

Sayı : E-77082166-302.08.01-948923 16.05.2024
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı

DAĞITIM YERLERİNE

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı **Yüksek Lisans Öğrencisi Fatma KURT'un, Prof.Dr.Şaban ÇETİN'in** danışmanlığında yürüttüğü ***"Öğretmenlerin Mesleki Değer Okuryazarlığına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi"*** adlı tez çalışması ile ilgili konu Komisyonumuzun **30.04.2024** tarih ve **08** sayılı toplantısında görüşülmüş olup,

İlgilinin çalışmasının, yapılması planlanan yerlerden izin alınması koşuluyla yapılmasında etik açıdan bir sakınca bulunmadığına oybirliği ile karar verilmiş ve karara ilişkin imza listesi ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi rica ederim.

Araştırma Kod No: 2024 - 766

Prof. Dr. İsmail KARAKAYA
Komisyon Başkanı

Ek:1 Liste
DAĞITIM
Gereği:
Sayın Prof. Dr. Şaban ÇETİN

Bilgi:
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR…